

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nejc Kop

Razlike med Evropsko unijo in Kitajsko z vidika razvojne pomoči Afriki

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Nejc Kop

Mentorica:izr. prof. dr. Andreja Jaklič

Razlike med Evropsko unijo in Kitajsko z vidika razvojne pomoči Afriki

Magistrsko delo

Ljubljana, 2012

Zahvaljujem se

mentoriciizr. prof. dr. Andreji Jaklič za spodbudo pri pisanju naloge,izr. prof. dr. Maji Bučar za konstruktivne napotke in družini za brezskrben študij.

Razlike med Evropsko unijo in Kitajsko z vidika razvojne pomoči Afriki

Magistrsko delo raziskuje razlike v razvojni pomoči Afriki med Evropsko unijo in Kitajsko. Na eni strani delo obravnava staro velesilo, ki ima Afriko na svojem pragu in s katero ima dolgoletno zgodovino sodelovanja. Na drugi strani pa obravnava Kitajsko kot eno izmed novih, hitro rastočih gospodarskih velesil, ki na afriški trg vstopa s povsem drugega konca sveta in na popolnoma drugačen način. V zadnjem desetletju je opaziti neverjeten razmah kitajskih investicij po celotni celini, kar posledično spreminja podobo Afrike, ki smo jo poznali do sedaj. Kitajska spreminja pravila igre razvojne pomoči, ki jo je desetletja soustvarjala Evropska unija, ki velja za največjo donatorico razvojne pomoči Afriki. Dejstvo je, da se bo morala Evropska unija v prihodnosti prilagoditi novonastalim razmeram. Ne bo več mogla enostavno ignorirati spreminjajočih se okoliščin in novih načinov razvojnega sodelovanja, ki jih uvaja Kitajska. Kitajski pristop se od evropskega razlikuje v tem, da razvojno pomoč meša z direktnimi investicijami v gospodarstvu. Zaradi tega je Kitajska v Afriki vse bolj priljubljena. Projekte izpeljejo hitro, kakovostno in brez vprašanj. Trenutno v Afriki potekajo spremembe, ki se jih Evropska unija premalo zaveda. Če se bosta takšen trend in tempo nadaljevala, lahko kaj kmalu izgubi primat na področju razvojne pomoči Afriki, s tem pa tudi ogromen proizvodni in potrošniški trg.

Ključne besede: Afrika, Evropska unija, Kitajska, razvojna pomoč, gospodarsko sodelovanje.

Differences between the European Union and China regard to the development aid to Africa

The thesis researches the differences between the European Union and China, regarding their development aid to Africa. On the one hand, the work deals with the great power, which has had Africa on its doorstep and, at the same time, having a long history of cooperation between them. On the other hand it looks at China as one of the new, emerging economic powers, coming to Africa from a totally different area, using completely different methods. In the last decade, we have seen an incredible increase of Chinese investments all over the continent, which, in turn, are changing the image of Africa as we know it. China is changing the rules of the game, which were co-established by the European Union, the largest donor of development aid in Africa. The fact is, that the European Union will have to adapt to the newly established circumstances in the future. It will no longer be able to ignore the changing conditions and new ways of development cooperation, which are being introduced by China. The Chinese way of giving aid differs from the European in that it offers direct investments in economic development. For this reason, China is becoming more and more popular in Africa. Projects are delivered quickly, with a high amount of quality and without asking any questions. Currently, the changes in Africa are happening quickly and it seems, the European Union is unaware of its magnitude. If the trend continues it might lose its primacy in the field of development aid, along with the enormous production and consumer market.

Keywords: Africa, European Union, China, development aid, economic cooperation.

KAZALO

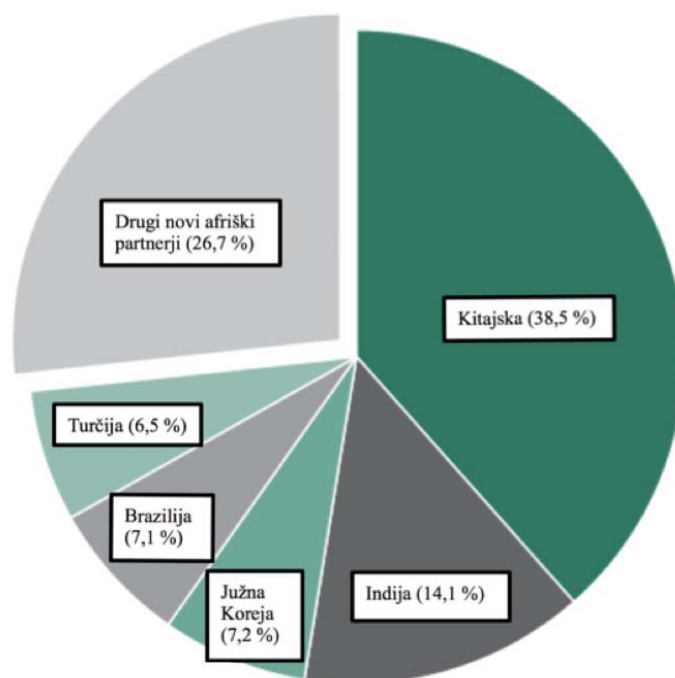
1	Uvod	6
1.1	Opredelitev izbrane teme	6
1.2	Namen, hipoteza, metode raziskovanja in struktura naloge	8
2	Opredelitev temeljnih pojmov	12
2.1	Razvojna pomoč	12
2.2	Afrika in njen potencial	16
3	Evropska unija in razvojna pomoč Afriki	18
3.1	Zgodovina razvojne pomoči Evropske unije Afriki	19
3.2	Organiziranost Evropske Komisije za razvojno sodelovanje	24
3.3	Problemi razvojne pomoči Evropske unije	29
4	Kitajska in razvojna pomoč Afriki	35
4.1	Zgodovina razvojne pomoči Kitajske Afriki	37
4.2	Kitajski pristop dajanja razvojne pomoči Afriki	40
4.3	Problemi razvojne pomoči Kitajske	49
5	Primerjava razvojne pomoči Evropske unije in Kitajske v Afriki	53
6	Zaključek	64
7	Literatura	68

1 Uvod

1.1 Opredelitev izbrane teme

Vse od osamosvojitve Afrike izpod kolonializma je Evropa vseskozi ohranjala primat v razvojni pomoči Afriki. Šele zadnjih nekaj let počasi izgublja ta položaj, saj v igro vse bolj vstopa Kitajska in to na popolnoma drugačen način, kot smo ga bili vajeni do sedaj. Evropo v Afriki izrivajo nove države, kot so Indija, Brazilija, Argentina, itd. Zakaj torej na eni strani izpostaviti ravno Kitajsko? Zato ker je Kitajska med vsemi največja in najuspešnejša. Posebej močna je na področju razvoja infrastrukture in s tem povezanimi investicijami. Indija se je uveljavila na področju učenja in storitev, Brazilija pa v kmetijstvu. Med nove države, ki so vse bolj prisotne v Afriki, spadata Koreja in Turčija, kakor tudi popolnoma novi igralci, kot so Indonezija, Singapur, Združeni arabski emirati in Rusija. Vse te države prinašajo raznoliko paleto izdelkov, blaga, kapitala, tehnologije, znanja in izkušenj v Afriko. Ta raznolikost držav je izredna priložnost za Afriko. Seveda le, če bo znala to tudi izkoristiti (OECD Observer 2011).

Graf 1.1: Delež trgovine novih afriških partnerjev z Afriko v letu 2009 v odstotkih. Kitajska je največja in najpomembnejša.

Vir: AEO (2011, 103).

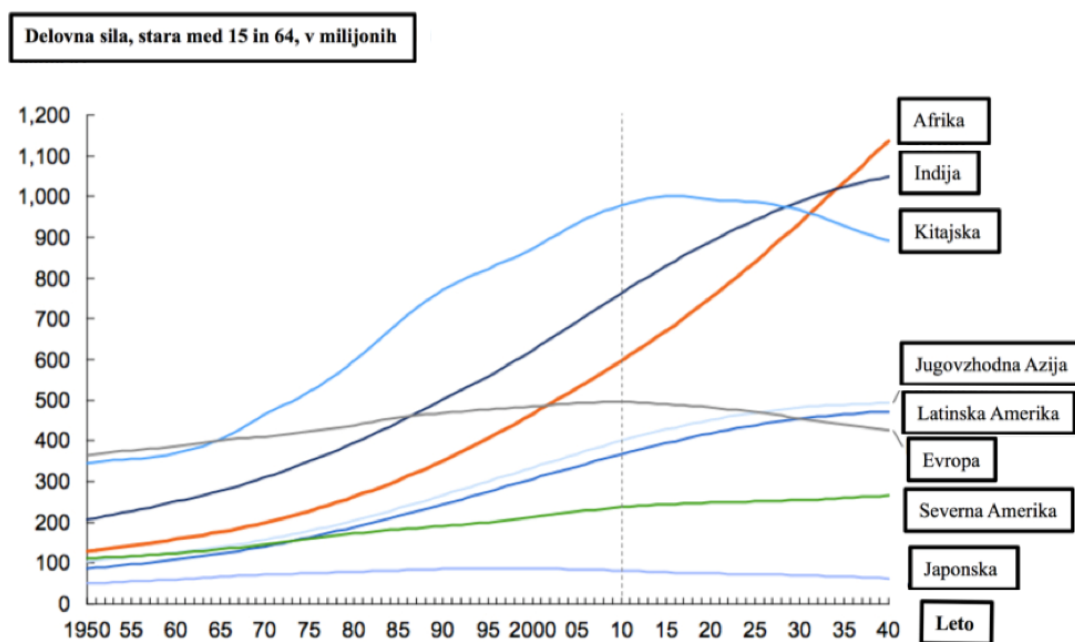
Kitajsko gospodarstvo je eno izmed najhitreje rastočih na svetu. Počasi si utrjuje pot na afriški trg in je pri tem izjemno uspešno. Vztrajno vse bolj pridobiva na pomembnosti. Medtem ima zaradi gospodarske krize Evropska unija (EU) probleme sama s seboj. EU je gospodarski velikan, Kitajska pa to postaja. Obe pa čutita obvezo, da pomagata Afriki, a se njuna pristopa razlikujeta. Vprašanje na tem mestu se postavlja, zakaj pa na drugi strani pisati ravno o EU? Evropske države dajejo Afriki razvojno pomoč tako bilateralno kakor tudi skozi številne institucije, a EU je tista institucija, ki 'predstavlja' zahodni sistem, ki ne deluje najboljšo in ima mnoge pomanjkljivosti. Dejstvo je, da je bilo v preteklem desetletju s strani zahoda veliko obljub o povečanju razvojne pomoči, a do tega ni prišlo. Velike besede G8 (*Group of Eight*)¹ skupine leta 2005 v Gleneaglesu o podvojitvi pomoči do leta 2010 se niso uresničile. Še Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development* – OECD) sama ugotavlja, da »se je pomoč za podsaharsko Afriko ustavila«. Delno je za to kriva nova politika zahoda po 11. septembru 2001 z novimi vojnami v Iraku in Afganistanu, ki razvojno pomoč preusmerjajo drugam, delno pa tudi sedanja finančna kriza in gospodarska recesija (Woods 2008, 9–10).

Dejstvo je, da ima Afrika ogromen gospodarski potencial. Schaum (2010) ugotavlja, da se 21. stoletje zdi upravičeno imenovati »stoletje novih trgov«, tako kot je 20. stoletje pripadlo Ameriki, 19. pa Veliki Britaniji. Toda to pušča odprto vprašanje, katere bodo tiste države, ki bodo resnično 'zacvetele'? Bodo kot najboljše izšle države Azije in Latinske Amerike, ali pa bo to morda uspelo Afriki? Brez dvoma ima Afrika potencial, da v prihodnosti postane pomembna celina v gospodarskem smislu. Če ne drugega, ima ogromno mlado delovno silo, ki jo bosta Azija in Evropa v prihodnosti še kako potrebovali. Afriška delovna sila je najhitreje rastoča na svetu. V letu 2010 je kontinent premogel 500 milijonov ljudi, sposobnih za delo (starih med 15 in 64 let). Do leta 2040 pa se predvideva, da bo ta številka presegla 1,1 milijarde ljudi, kar je oziroma bo več kakor na Kitajskem in v Indiji (McKinsey Global Institut 2010, 19). Vendar – zakaj sploh pomagati Afriki in ji dajati razvojno pomoč? Tuja podjetja bodo v prihodnosti začela uporabljati Afriko za proizvodnjo svojih izdelkov. Pričakovati je, da bodo Afričani v naslednjih nekaj letih postali potrošniška družba z

¹ G8 ali Skupina osmih (*Group of Eight*) je forum osmih držav z močnimi gospodarstvi, ki je bil ustanovljen leta 1975. Članice G8 so Francija, Italija, Japonska, Kanada, Nemčija, Rusija, Velika Britanija, ZDA in EU je prav tako del G8 vendar nima pravice gostiti skupine ali ji predsedovati (G8 Information Centre 2011).

naraščajočim življenjskim standardom in s tem pomemben potrošniški trg. Zato je pomembno čim prej dvigniti standard Afrike in z njo začeti poslovati na enakovredni ravni. Lahko rečemo, da je razvojna pomoč danes tako 'vstopnica' za zagotovitev oziroma 'izboritev' tega ogromnega proizvodnega in tudi potrošniškega trga v prihodnosti. Zadnjih 50 let pozabljena celina postaja vse bolj zanimiva in vabljiva.

Graf 1.2: Rast afriške delovne sile med letom 1950 in 2040. Afriška delovna sila naj bi leta 2040 postala največja na svetu.

Vir: McKinsey Global Institut (2010, 19).

1.2 Namen, hipoteza, metode raziskovanja in struktura naloge

V magistrski nalogi se bom osredotočil na staro velesilo, ki ima Afriko pravzaprav na svojem pragu in s katero ima dolgoletno zgodovino sodelovanja, ter na eno izmed novih ekonomskih velesil, ki vstopa na afriški trg od daleč. Raziskoval bom razvojno pomoč Afriki in ugotavljal, kako sta si njuna pristopa podobna/različna. Na eni strani bom pogledal, kako ima razvojno pomoč urejeno EU kot predstavnica 'starega zahodnega sistema' (Gur 2006, 59–70). Na drugi strani pa bom raziskoval, kako se Kitajska loteva razvojne pomoči in kako gradi svojo 'priljubljenost' na tem kontinentu. Magistrska naloga izhaja iz soglasja mednarodne skupnosti, da je cilj razvojne pomoči zmanjševanje revščine (Dahman Saidi in Wolf 2011, 9). Razvojna pomoč ali tudi uradna razvojna pomoč (*Official Development Assistance* – ODA) je del svetovnih razvojnih financ (Sindzingre 2011, 3–4) in s tem pomemben del svetovnega

gospodarstva ter svetovnih finančnih tokov. V magistrski nalogi bom tako preverjal hipotezo, da je Kitajska razvojna pomoč uspešnejša kakor razvojna pomoč EU. Pod besedo uspešnejša razumem tako kvantitativne kakor tudi kvalitativne vidike. Med kvantitativnimi bom opazoval samo količino razvojne pomoči, število projektov, hitrost izvedbe projektov, število direktnih investicij, odpisov dolga itd. Med kvalitativnimi pa samo dodano vrednost, ki jo ima razvojna pomoč v Afriki. S tem mislim predvsem na dejavnike, kako so Afričani sami zadovoljni s pomočjo, ki jo dobivajo, kako učinkovito se denar porablja, kolikšen delež le-tega dejansko doseže navadne ljudi, ali so projekti dejansko uporabni, ali dajejo rezultate, kot so bili predvideni itd. Izhodišče ocene uspešnosti je kriterij kaj pravzaprav pomeni uspešnost. Tako besedo uspešnejša razumem predvsem v 'ekonomskem smislu' (kot je recimo medsebojna trgovina) in ne toliko iz 'socialnega vidika' razvojne pomoči (kot je recimo umrljivost otrok). Hipoteza se torej glasi:

H1: Kitajska razvojna pomoč je uspešnejša kakor razvojna pomoč EU.

Če na tem mestu še argumentiram hipotezo, menim, da razvojna pomoč EU kljub svoji destletja trajajoči zgodovini ne daje rezultatov, ki jih vsi pričakujemo. Afriki se z evropsko pomočjo v več kot pol stoletja, ni uspelo rešiti iz revščine. Sem mnenja, da je kitajska razvojna pomoč, s tem ko sledi predvsem svojim gospodarskim ciljem, že v izhodišču drugače zastavljena kakor evropska, in ima s tem potencial, da je boljša in uspešnejša. Kitajska je razvila drugačen pristop, ki uporablja dobre izkušnje razvojne pomoči iz EU in ga je oblikovala po svoje, času in okolju primerno. Ta pristop ni obremenjen z birokracijo in institucionalnimi procesi in se ravno zaradi tega lahko hitro prilagaja spremembam. Predvidevam, da je kitajska razvojna pomoč uspešnejša, saj je Kitajska v preteklem desetletju kljub 'svoji poti' in nedelovanju znotraj zahodnih institucij, ki imajo dolgoletno tradicijo, dokazala, da je sposobna izpeljati velike in kakovostne razvojne projekte, ki dajejo vidne rezultate. Do razlik prihaja zaradi različnih praks in pristopa, ki so posledica različnih vizij in ciljev, ki naj bi jih razvojna pomoč imela oziroma dajala. EU želi spreminjati družbeni sistem v smeri večje demokracije in več človekovih pravic, Kitajska pa se osredotoča na gospodarsko sodelovanje. Takšen pristop afriškim elitam, ki potrebujejo kapital in ne želijo izpustiti iz rok oblasti, ugaja. Med 'preprostimi ljudmi' pa je kitajska razvojna pomoč cenjena, saj daje stvarne, vidne in oprijemljive rezultate v obliki cest, železnic,

stadionov, električne in komunalne infrastrukture, ipd., ki je je po vsej celini v zadnjem desetletju občutno več, kot je je bilo, ko je razvojna pomoč prihajala samo iz zahoda (AEO 2011, 125). Priljubljenost je tako le posledica vseh teh družbenih sprememb, ki jih vse bolj čutijo vse plasti afriške družbe (o tem več v 2.2 poglavju). Na podlagi vse večje priljubljenosti Kitajske med Afričani po vsej celini in želje po sodelovanju s Kitajsko lahko upravičim relevantnost dane hipoteze in trdim, da je kitajska razvojna pomoč uspešnejša kot razvojna pomoč iz EU.

S pomočjo primarnih in sekundarnih virov bom zbral potrebne kvantitativne in kvalitativne podatke, opravil primerjalno analizo in preveril dano hipotezo. V primerjalni analizi bom uporabil več kriterijev in širok nabor kazalnikov. Preučeval bom razlike v dojetanju Afrike, cilje kitajske in evropske razvojne pomoči, motive delovanja, pogled na politiko, razlike v pristopu, razlike v samem geografskem delovanju, dostopnosti podatkov, razlike v prilagajanju trenutnim gospodarskim razmeram, vplivu v afriških državah in seveda učinkovitosti. Različnih kazalnikov je veliko, zato se bom zaradi omejitev dolžine magistrske naloge omejil na do 15, po mojem mnenju napomembnejših kriterijev. V teoretičnem uvodu bom z deskriptivno metodo razložil, kaj je razvojna pomoč in kako ocenjujemo njeno uspešnost, nato pa, zakaj sem izbral kot prostor raziskave ravno Afriko. Ta metoda bo uporabljena le v prvem delu magistrskega dela in ne bo zavzemala osrednjega mesta v pristopu k proučevanju problema. Tej metodi bo sledila kombinacija metode zgodovinske analize in metode primerjalnega raziskovanja, s katerima bom skušal odgovoriti na raziskovalno vprašanje o uspešnosti razvojne pomoči. Z metodo primerjalnega raziskovanja želim poiskati in predstaviti bistvene podobnosti in razlike med posameznimi izbranimi akterji, se pravi med EU in Kitajsko.

Magistrsko nalogo bom razdelil na 7 poglavij. V uvodnem teoretskem poglavju sem predstavil cilje naloge ter utemeljil relevantnost, zakaj pisati o EU na eni strani ter o Kitajski na drugi strani. V drugem poglavju bom opredelil temeljne pojme, ki jih bomo nato srečevali skozi celotno nalogo. Začel bom s teoretično poglobitvijo bistvenih pojmov in razlago nejasnosti za razumevanje razvojne pomoči ali drugače tudi uradne razvojne pomoči (*Official Development Assistance – ODA*), ter nadaljeval z razmišljanjem o potencialu Afrike, ter vprašanju, kako pomemben je pravzaprav kontinent v svetovnem gospodarskem smislu. Tretje in četrto poglavje si bosta po strukturi zelo podobna, razlika bo le ta, da se bo tretje posvetilo EU, četrto pa Kitajski. In oba bosta služila za primerjalno analizo v nadaljevanju. Struktura obeh bo

sestavljena tako, da bom najprej obdelal (i) zgodovino razvojne pomoči Afriki (podpoglavji 3.1 in 4.1), nato bo sledila predstavitev (ii) dejanskega stanja, ki je trenutno v veljavi. To je pri EU pregled delovanja institucij (predvsem EK) in njena organiziranost pomembna za razvojno pomoč Afriki (podpoglavje 3.2), pri Kitajski pa njen pristop dajanja pomoči (podpoglavje 4.2), ki je v bistvu gospodarsko sodelovanje. Na koncu želim še raziskovati (iii) probleme, s katerimi se sooča razvojna pomoč EU in Kitajske v Afriki (podpoglavji 3.3 in 4.3). Ko si bomo pogledali tako zgodovino kakor tudi institucionalno strukturo in probleme tako EU kakor tudi Kitajske na področju razvojnega sodelovanja z Afriko, ju bom v 5. poglavju še kritično primerjal. V tem poglavju želim na konkretnih primerih pokazati, kako ti dve različni politiki delujeta v praksi. V tem poglavju bom prikazal, kateri pristop je uspešnejši, predvsem pa, zakaj. Na tem mestu bom že lahko zavrnil ali potrdil v uvodu zastavljeno hipotezo. Šesto poglavje je zaključek magistrske naloge, kjer želim povzeti bistvene ugotovitve vseh prejšnjih poglavji in izpostaviti, zakaj bom potrdil oziroma zavrnil svojo hipotezo, ter opozoril na morebitne druge ugotovitve, do katerih bom morda prišel med raziskovanjem področja razvojne pomoči Afriki. Sedmo poglavje je literatura.

2 Opredelitev temeljnih pojmov

2.1 Razvojna pomoč

Bistveno za nadaljnje branje in razumevanje magistrske naloge je, da najprej razložimo pojem razvojna pomoč (*Aid*). Zaradi različnih virov pomoči in različnih vrst tokov razvojne pomoči to ni lahka naloga. Poudariti je potrebno, da ko govorimo o razvojni pomoči, mislimo na standarde in prakse, ki so se razvili znotraj zahodnih institucij in so nastajali v EU ter veljajo za zahodni svet, za Kitajsko pa ne, saj je drugačna in razvojno pomoč uporablja 'na svoj način' (kot bomo videli v 4. in 5. poglavju). Razvojno pomoč, kot jo poznamo na zahodu, lahko definiramo na različne načine, vendar pa so avtorji glede pojmovanja pomoči enotni, da je razvojna pomoč prenos sredstev iz razvitih držav v nerazvite.

Namen prenosa sredstev je pospeševanje razvoja nerazvitih in izboljševanje življenjskih pogojev ljudi v teh državah. Jasno soglasje mednarodne skupnosti je, da je cilj razvojne pomoči zmanjševanje revščine. Ko imamo to definicijo, lahko definiramo, kaj je razvojna pomoč in kaj so drugi tokovi financ, kot sta na primer trgovina in investicije (Dahman Saidi in Wolf 2011, 9). Kot bomo videli v nadaljevanju magistrske naloge (4. in 5. poglavje), je včasih zelo težko potegniti črto, kaj je in kaj ni razvojna pomoč. V literaturi in v praksi se izraz »razvojno sodelovanje« pogosto enači z izrazom »razvojna pomoč«. Termin naj bi sam po sebi pokazal na spremenjen odnos med tistimi državami, ki zagotavljajo sredstva, in tistimi, ki sredstva prejemajo: medtem ko je v preteklosti ta odnos izražal (pokroviteljsko) »pomoč« razvitejših, naj bi pojem »sodelovanje« kazal na enakopravnejši in partnerski odnos v skladu z načeli, zapisanimi v Pariški deklaraciji o učinkovitosti razvojnega sodelovanja² in deklaraciji iz Akre³ (Bučar in Milosavljević 2011, 85–6)

Najprej je potrebno poudariti, da obstajajo različne razvojne pomoči glede na vir, od koder prihajajo. Kot ugotavlja Sindzingre (2011, 2–3), razvojno pomoč lahko

² Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči – *Paris Declaration on Aid Effectiveness*, sprejeta na Forumu na visoki ravni v Parizu, 2. marca 2005.

³ Agenda za ukrepanje iz Akre – *The Accra Agenda for Action*, sprejeta na 3. visokem forumu OECD o učinkovitosti pomoči v Akri, 4. decembra 2008.

zagotavlja mednarodna finančna institucija, kot je recimo Svetovna banka (*The World Bank*), Mednarodni denarni sklad (*International Monetary Fund – IMF*) in druge mednarodne finančne institucije (*International Financial Institutions – IFI*), regionalna institucija (EU, Afriška razvojna banka (*African Development Bank*), Azijska razvojna banka (*Asian Development Bank*), itd.) ali pa pomoč pride od posamezne države (z bilateralnim dogovorom z državo prejemnico). Nekatero države raje dajejo razvojno pomoč z bilateralnimi dogovori, spet druge skozi zgoraj omenjene organizacije.

V nadaljevanju poglavja bomo večkrat omenili kratico DAC. V pravem pomenu besede gre za države, ki so članice OECD oziroma njenega Odbora za razvojno pomoč (*Development Assistance Committee – DAC*)⁴ (Woods 2008, 1). DAC seznam prejemnikov uradne razvojne pomoči (*DAC List of Official Development Assistance Recipients*)⁵ pa služi za statistične namene. Pomaga pri merjenju in razvrščanju pomoči in tudi drugih tokov financ od držav donatork do držav prejemnic (OECD 2010). Zato v nadaljevanju besedo DAC uporabljam v smislu povzemanja terminologije, ki se je oblikovala znotraj te institucije in se prijela tudi v drugih institucijah, programih in procesih, ko gre za razvojno pomoč. Za normalno branje magistrske naloge moramo razjasniti tudi naslednje bistvene pojme.

V okviru DAC se je uvedel termin »uradna razvojna pomoč« (*Official Development Assistance – ODA*) (Sindzingre 2011, 3–4). Gre za finančne tokove iz javnega sektorja, ki so dani po koncesijskih finančnih pogojih, njihov glavni cilj pa je »spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje držav v razvoju« (Burnell 1997: 4) in nikakor za privatne finančne tokove. Uradna razvojna pomoč predstavlja obsežno mednarodno dejavnost, ki vsako leto kanalizira več deset milijard evrov v države v razvoju in zaposluje več deset tisoč ljudi po vsem svetu (Mavko v Bučar in Udovič 2007, 844). Po podatkih OECD DAC (2012) je ODA v letu 2011 znašala skoraj 158 milijard evrov. Po DAC definiciji je razvojna pomoč »dajatev ali posojilo državi, ki je

⁴ Od marca 2011 je 24 držav DAC članic. To so: Avstralija, Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Japonska, Kanada, Koreja, Luksemburg, Nemčija, Nizozemska, Nova Zelandija, Norveška, Portugalska, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija, ZDA in tudi Evropska komisija. Enajst OECD držav ni DAC članic. To so: Češka, Čile, Estonija, Islandija, Izrael, Madžarska, Mehika, Poljska, Slovaška, Slovenija in Turčija (DAC List 2011).

⁵ Zadnji DAC seznam prejemnikov uradne razvojne pomoči je bil odobren v oktobru 2011. Začel je veljati 1. januarja 2012 in velja za leta 2011, 2012 in 2013. Seznam vseh držav z nizkimi in srednje velikimi dohodki je dostopen prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/50/48858205.pdf> (DAC List of ODA Recipients 2012).

na DAC seznamu prejemnikov uradne razvojne pomoči /.../ in katere glavni cilj je spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje države. V pomoč so vključeni tudi finančni tokovi in tehnično sodelovanje. Dajatve in posojila za vojaške namene so izključene«. Dajatve (*Grants*) so »transferji v gotovini, blagu ali storitvah, za katere se ne zahteva vrnitev«, medtem ko so posojila (*Loans*) »transferji, za katere se zahteva vrnitev« (Sindzingre 2011, 3–4). OECD DAC uradno razvojno pomoč definira »kot tiste mednarodne tokove državam prejemnicam pomoči, ki izpolnjujejo naslednje kriterije: (i) njihov vir je javni sektor, (ii) usmerjeni so v spodbujanje gospodarskega razvoja in blaginje v državah prejemnicah; (iii) so dani po koncesijskih pogojih, kar pomeni, da vsebujejo stopnjo finančne pomoči, ki ni manjša od 25 %« (Bučar in Udovič 2007, 844 in Sloga 2011, 4).

Ne glede na obliko je ODA lahko usmerjena bilateralno (dvostransko) ali multilateralno (večstransko). Bilateralna pomoč so tisti prispevki, ki jih država donatorica nameni neposredno državi prejemnici. Sem sodijo tudi transakcije preko nacionalnih in mednarodnih organizacij, pa tudi transakcije, povezane z razvojem (subvencije, sredstva namenjena osveščanju, administrativni stroški, ipd.). Multilateralno pomoč pa opredelimo kot tiste prispevke države donatorice instituciji, ki »svoje aktivnosti delno ali v celoti namenja razvojnim vprašanjem«, kot »mednarodno agencijo, institucijo ali organizacijo, katere članice so vlade držav (lahko je tudi sklad, ki ga upravlja takšna agencija)«, ter »prispevke članic, ki jih združuje način, da ti izgubijo nacionalno identiteto in postanejo sestavni del finančnih sredstev agencije« (ODA 2007, 34). ODA je najpogosteje dana v obliki donacij, posojil, neposrednih investicij ali izvoznih posojil, nastopa pa tudi v obliki tehnične pomoči (Sloga 2011, 4). Kar povezuje definicije razvojne pomoči, je nekomercialna narava tokov mednarodnega kapitala, ki uradno razvojno pomoč ločuje od ostalih razvojnih financ (*other development finance*) (Brunell 1997, 4).

ODA je namenjena točno določenim državam, ki so na »seznamu prejemnikov razvojne pomoči« (*List of ODA Recipients*). Seznam se obnavlja vsaka tri leta in na njem niso samo države z najnižjo ravno dohodka, temveč države iz vseh dohodkovnih razredov. Pravico, da so na tem seznamu, imajo vse države ali ozemlja, ki niso uradno države skupine G8, članice EU in države, ki imajo že določen datum pristopa EU. Obstaja veliko različnih vrst razvojne pomoči. Bistvena je razlika med vezano in nevezano razvojno pomočjo. Pri vezani pomoči veljajo nekatera pravila za države prejemnice, da denar »porabijo za razvojne projekte in ne za projekte, ki so

komercialno in tržno naravnani«. Pri nevezani razvojni pomoči pa »lahko država prejemnica poljubno razpolaga s pridobljenimi financami in jih namenja za blago in storitve, ki si jih sama želi« (Sindzingre 2011, 5–6).

Ko govorimo o razvojni pomoči, moramo razjasniti še izraz »država v razvoju« (*developing country* ali *developing state*). Izraz pomeni državo, ki je upravičena in ki izpolnjuje pogoje, da dobi uradno razvojno pomoč. Druge organizacije imajo malo drugačne definicije. Svetovna banka na primer običajno uporablja izraz za »države z nizkimi in srednje visokimi prihodki glede na BDP na prebivalca«. Druge organizacije in pogodbe uporabljajo večinoma ti dve definiciji, ko se želijo sklicevati na te države. Skratka gre za minimalne razlike. DAC seznam in DAC statistiko tako uporablja večina donatorjev, prejemnikov in mednarodnih organizacij (OECD 2010).

Dejstvo pa je, da razvojna pomoč obsega najrazličnejša področja. Splošno javno prepričanje je, da je razvojna pomoč namenjena le za izobraževanje, infrastrukturo, zdravstvo in proračunsko podporo. Pravzaprav je to zelo heterogen pojem, saj pod to ime spada vse od tehničnega sodelovanja, pomoči s hrano, pomoči v stiski, odpis dolgov, zniževanje določenih upravnih stroškov, posojila, dajanje prispevkov za razne institucije, itd. (Sindzingre 2011, 6). Gre za izjemno zapleten in širok pojem, ki se je v preteklosti spreminjal in se spreminja še danes. In ravno z vse večjo prisotnostjo Kitajske v Afriki prihaja do še večjega 'kaosa' pri definiranju pojma, saj Kitajska spreminja sistem in terminologijo, ki sta nastajala več kot pol stoletja.

V preteklosti je bila evropska razvojna pomoč zelo pomembna za Afriko, saj je njen stalni in koherentni dotok razvojne pomoči postal nujen za preživetje in delovanje marsikatere države (Gur 2006, 71). Na koncu še velja izpostaviti dejstvo, da tudi pri razvojni pomoči ne gre brez interesov. Kot ugotavljata Bučar in Milosavljević (2011, 86): »na eni strani zaznamo moralni in humanitarni argument, da je absolutna revščina nesprejemljiva za današnji svet, torej morajo razvite države zaradi moralne dolžnosti pomagati revnejšim in tako pomagati izravnati siceršnjo neenakomerno delitev globalnih virov. Na drugi strani pa se izpostavljajo koristi, ki jih pričakujejo države donatorice pri zagotavljanju razvojne pomoči«. Iz tega lahko sklepamo, da je razvojna pomoč tudi orodje, s katerim se lahko dosega določene politične in gospodarske cilje. Kot bomo lahko videli v nadaljevanju magistrskega dela, so se v zadnjem desetletju s prihodom Kitajske v Afriko začela spreminjati 'pravila igre' v smislu, kaj je oziroma kaj ni razvojna pomoč. Na področju razvojne pomoči se

spreminjajo pravila delovanja in prav zato se mi zdi pomembno, da pogledamo, kako imata razvojno pomoč urejeno EU in Kitajska.

2.2 Afrika in njen potencial

Afrike ne moramo enostavno obravnavati, kot da je politično in gospodarsko povsem homogena celota, saj gre za ogromen kontinent z velikimi razlikami. A nekatere stvari ima skupne, med temi je tudi želja po rasti. Ko govorimo o Afriki, govorimo o ogromnem ekonomskem potencialu, ki ga ima ta celina. V Afriki je danes 54 držav. Južni Sudan je najnovejša afriška država, svojo neodvisnost je razglasil 9. julija 2011. V Afriki živi nekaj več kot milijarda ljudi, a ta številka raste iz dneva v dan. Ima tudi več kot 3000 različnih plemen, 370 jih je recimo samo v Nigeriji. Govori se tudi preko 2000 različnih jezikov (Zijlma 2012). Po celotnem kontinentu rastejo nova mesta in letališča, gradijo se rafinerije. Zdi se, kakor da celina sploh ne občuti gospodarske krize, s katero se trenutno ubada ves preostali zahodni svet. V preteklih letih je rast BDP⁶ na prebivalca Afrike dosegla odstotke, kakršnih zahodni svet ni videl vse od 70. let dvajsetega stoletja. Porast BDP-ja je občutiti tako v vse višjih cenah dobrin kakor tudi v porastu investicij, menjavi, vse večji potrebi po službah, višjih plačah in višjem življenjskem standardu (OECD Observer, 2011). Vidimo lahko tudi, da se kakovost življenja v Afriki dviguje.

Afrika je bila v 90. letih dvajsetega stoletja uporabljena kot primer, ko smo govorili o neuspehu. Danes pa so posamezne države za zgled celotnemu svetu. Predvsem če pogledamo stopnjo znižanja inflacije, vidimo, da so posamezne afriške države uspele v desetih letih znižati inflacijo z več kakor 20 % na manj kot 10 % (Schaum 2010). V letu 2011 so se na seznam 10 držav, ki so najbolj izboljšale svojo ekonomijo, uvrstile kar tri podsaharske države. Gre za letno poročilo Svetovne banke, *Doing Business* (Svetovna banka 2011). Najuspešnejša je Ruanda, ki je dobila pohvale zaradi konsistentnosti reform, pridobivanja novih kreditov ter za hitrost izdajanja raznih dovoljenj. Prav tako pa sta izboljšave naredili tudi Zelenortski otoki in Zambija na področju ustanavljanja novih podjetji ter menjave s tujino.

Afriška ekonomija raste. Med letom 2000 in 2008 je BDP na prebivalca rasel dvakrat hitreje kakor v devetdesetih letih. Danes se Afrika uvršča med najhitreje

⁶ BDP ali bruto domači proizvod je najpomembnejši agregat nacionalnih računov in najobsežnejše merilo celotne ekonomske aktivnosti (SURS 2011).

rastoča gospodarstva na svetu. Trenutno ima tudi 20 podjetij, ki ustvarjajo vsaka več kot 3 milijarde dolarjev dobička letno. Ima tudi 52 mest z več kot milijon prebivalcev. To je več kot dvakrat več v primerjavi z letom 1990 in dosega enako število kot zahodna Evropa (McKinsey Global Institut 2010, 9). Največji je Kairo v Egiptu, ki ima kar 17 milijonov prebivalcev (Zijlma 2012). Vse večjo gospodarsko pomembnost Afrike v svetovnem merilu potrjuje tudi dejstvo, da je revija *Forbes* v letu 2011 prvič objavila seznam najbogatejših ljudi v Afriki. Za seznam najpremožnejših v Afriki so se odločili zaradi »naraščajočega svetovnega pomena celine«. Po njihovih besedah si Afričani bogastvo ustvarjajo po vsej celini in v različnih vejah industrije (RTV Slovenija 2011).

Afrika je izjemno bogata z naravnimi viri. Povpraševanje po nafti, plinu, mineralih, hrani in rodovitni zemlji na svetu vse bolj narašča. Kontinent je bogat z najrazličnejšimi dobrinami, med drugim 10 % vseh svetovnih rezerv nafte, 40 % vsega zlata ter med 80 do 90 % kroma in platine. In ravno po teh dobrinah je vse večje povpraševanje (McKinsey Global Institut 2010, 3). Vse več povpraševanja po teh virih je prav v novih, hitro se razvijajočih gospodarstvih v Aziji, kot je recimo Kitajska. Na Kitajsko in na druge nove afriške partnerice veliko pesimistov gleda kot na roparje (*plundering*) Afrike. Ravno nasprotno pa optimisti vidijo v procesih, ki se danes dogajajo, izjemno priložnost za Afriko. Dejstvo je, da ima trenutno Afrika ogromen potencial, da izkoristi dano situacijo, interes po njenih virih, v svoj prid. Afriški politiki morajo z jasnimi vizijami svojih držav zagotoviti konstruktiven dialog z akterji na celini. Širjenje pridobitev po celotni afriški družbeni strukturi je ključnega pomena za mir in stabilnost tega kontinenta (AEO 2011, 132). Afrika ima izjemen potencial že samo zaradi naravnih virov, ki jih ima v svojih tleh ter izjemno velike delovne sile, ki je iz dneva v dan večja. Kontinent se razvija z izjemno hitrostjo, a dejstvo je, da je sam proces razvoja še v povojih. Od samega afriškega vodstva je odvisno, kam bo usmerilo to neverjetno povpraševanje. Upamo lahko le, da v svojo korist, v korist Afričanov.

3 Evropska unija in razvojna pomoč Afriki

Pomemben problem magistrske naloge je vsekakor vprašanje, od kje prihaja zahodna razvojna pomoč in posledično tudi, koga raziskovati v primerjavi s Kitajsko. Zato se moramo odločiti za organizacijo, ki je primerljiva s Kitajsko, tako po velikosti, gospodarski moči, vplivu ipd. in kateri lahko merimo učinkovitost. Tako recimo nima smisla primerjati Slovenije in Kitajske z vidika razvojne pomoči Afriki, saj bi primerjali neprimerljivo. Zato moramo raziskovati širše. Zahodne organizacije, kot sta med ostalimi recimo Svetovna banka ali IMF, so po mojem mnenju zastavljene preširoko, saj ne morejo zasledovati neposrednih gospodarskih interesov tako hitro in učinkovito kakor posamezne države. Tukaj nastopi EU, ki je po mojem mnenju ravno nekje 'na sredini'. Po mojem mnenju je EU tista institucija, ki jo je še nekako najlažje primerjati s Kitajsko, čeprav vem, da bo tudi to težka naloga. Še prej je pa potrebno razjasniti nekatere temeljne pojme.

Ko govorimo o razvojni pomoči EU, moramo paziti, da ločimo na eni strani med razvojno pomočjo EU kot institucije in na drugi strani razvojno pomočjo njenih držav članic. Kot bomo videli v nadaljevanju, sama EU ni ne največji in ne 'najradodarnější' darovalec razvojne pomoči Afriki, a skupaj z državami članicami to je. V širšem kontekstu gre za sodelovanje med Evropo in državami Afrike, Karibov in Pacifika (*Africa, Caribbean and Pacific – AKP*),⁷ ki sega daleč v preteklost. Za celotno magistrsko nalogo pa ni toliko bistveno sodelovanje EU in AKP državami v širšem smislu, temveč le konkretno Afrika. Zato bom na tem mestu (3., 3.1, 3.2 in 3.3 poglavje) raziskoval specifično razvojno sodelovanje med EU, prej Evropskih skupnosti (*European Community – ES*), in Afriko. Za začetek lahko povemo, da je EU eden od najpomembnejših akterjev v mednarodni skupnosti. Je največja gospodarska sila, ki znotraj Svetovne trgovinske organizacije (*World Trade*

⁷ Države AKP so: Angola, Antigva in Barbuda, Belize, Bahami, Barbados, Benin, Bocvana, Burkina Faso, Burundi, Centralnoafriška republika, Čad, Demokratična republika Kongo, Cookovi otoki, Slonokoščena obala, Kuba, Džibuti, Dominika, Dominikanska republika, Ekvatorialna Gvineja, Eritreja, Etiopija, Fidži, Gabon, Gambija, Gana, Grenada, Republika Gvineja, Gvineja Bissau, Gvajana, Haiti, Jamajka, Kamerun, Kenija, Kiribati, Komorski otoki, Kongo, Lesoto, Liberija, Madagaskar, Malavi, Mali, Maršalovi otoki, Mavretanija, Mauritius, Mikronezija, Mozambik, Namibija, Nauru, Niger, Nigerija, Niue, Palau, Papua Nova Gvineja, Ruanda, Sveti Kitts and Nevis, Sveta Lucija, Sveti Vincent in Grenadine, Salomonovi otoki, Samoa, Sao Tome in Principe, Senegal, Sejšeli, Sierra Leone, Somalija, Južnoafriška republika, Sudan, Surinam, Svazi, Tanzanija, Timor, Togo, Tonga, Trinidad in Tobago, Tuvalu, Uganda, Vanuatu, Zambija, Zelenortski otoki ter Zimbabve (ACP Member States 2011).

Organization – WTO) govori z enim glasom. Skupaj z državami članicami je največja darovalka razvojne pomoči in je tudi najmočnejša sila na diplomatskem področju (Gur 2006, 59–70). V tem, 3. poglavju magistrske naloge, me predvsem zanima raziskovanje EU kot donatorke Afriki. V tem delu ne bom proučeval samo EU, temveč tudi posamezne evropske države v primeru, da bilateralno delujejo na razvojnem področju z Afriko.

Med leti 2007 in 2009 so bili največji donatorji Afrike po znesku Združene države Amerike (ZDA), sledijo EU (konkretnije Evropska komisija (*European Commission* – EK)), Svetovna banka, Francija, Velika Britanija, Afriška razvojna banka, Nemčija, IMF in drugi. Dejansko je za podsaharsko Afriko značilno, da je EU, skupaj s posamičnimi državami članicami, največji donator (Sindzingre 2011, 13). V tem pogledu EU prehiteva ZDA po količini razvojne pomoči in je s tem največja donatorica razvojne pomoči držav v razvoju, kamor spada tudi Afrika. Kot bomo videli v nadaljevanju, je EU največja skupina držav, ki pomaga Afriki. Res je, da so bile ZDA po sami količini razvojne pomoči leta 2010 največji donator, vendar jim tesno sledijo Velika Britanija, Francija, Nemčija in Japonska. Države EU so v samem svetovnem vrhu tudi po odstotkih darovanja svojega BDP na prebivalca. Tako Danska, Luksemburg, Nizozemska, Norveška in Švedska presegajo cilj Združenih Narodov (*United Nations* – UN), ki je bil 0,7 % BDP (Sindzingre 2011, 11). Vidimo, da je v samem vrhu darovalcev razvojne pomoči EK sama, kakor tudi večina evropskih držav in ravno to dela EK tako pomembno na tem področju.

3.1 Zgodovina razvojne pomoči Evropske unije Afriki

Razvojno sodelovanje EU z državami AKP je del Skupnosti že od samih začetkov evropskega povezovanja. Ob začetku evropskega povezovanja je bila večina danes neodvisnih držav AKP še vedno pod oblastjo kolonialnih sil. Francija, kot država z največjim številom kolonij, je že leta 1956 zahtevala poseben status v okviru Evropske gospodarske skupnosti za svoje čezmorske države in ozemlja. Zahteva po pridružitvenem statusu je postala celo zahteva za podpis Rimske pogodbe⁸ (Bertoncelj 2009, 371–2). Kot smo omenili v prejšnjem poglavju, moramo paziti, da ločimo na eni strani med razvojno pomočjo EU kot institucijo in na drugi strani razvojno

⁸ Rimska pogodba – *Treaty of Rome*. 1957. Podpisana med Belgijo, Francijo, Italijo, Luksemburgom, Nizozemsko in Zahodno Nemčijo, 25. marca, v Rimu, prestolnici Italije, v veljavi od 1. januarja 1958.

pomočjo njenih držav članic. Razvojno sodelovanje (nekaterih) sedanjih držav članic EU sega daleč v preteklost, pred nastanek EU, oziroma njene predhodnice ES. Razvojno sodelovanje EU in Afrike pa je relativno 'nov pojav' in o njem govorimo od leta 1956 naprej. Vendar pa si najprej pogledajmo zgodovino razvojnega sodelovanja Afrike in posameznih držav, ki so danes članice EU.

Zgodovina razvojne politike EU je daljša, kot se zdi na prvi pogled. Že pred nastankom EU je bila pomemben faktor zunanje politike posamičnih držav. Razvoj razvojne politike je bil skozi celotno zgodovino striktno povezan z dogajanjem v mednarodnem okolju in interesom politik kolonialnih držav (Gur 2006, 11). Države, kot so Velika Britanija, Francija, Portugalska, Belgija, itd. so razvojno pomoč oziroma njeno predhodno obliko uporabljale že mnogo pred nastankom ES. Razvojna pomoč se je začela v času kolonializma in s tem povezanim občutkom odgovornosti do kolonij. Za prvi moderni zakon, ki omenja razvojno pomoč, velja britanski Zakon o razvoju kolonij (*Colonial Development Act*)⁹ iz leta 1929, ki jasno izpostavlja »britanske obveznosti do prekomorskih protektoratov«. Kot uspešna primera razvojne pomoči v zgodovini veljata Točka IV Trumanove doktrine (*Point IV of the Truman doctrine*)¹⁰ in Maršalov načrt (*Marshall Plan*).¹¹ Ti primeri razvojne pomoči dokazujejo, da razvojna pomoč lahko deluje in da jo je mogoče uspešno uporabiti v politične namene (Barratt 2008, 17–18).

Prvoten namen dajanja razvojne pomoči je bil večanje trgovanja z državami, katerim se daje pomoč. To je tudi bil cilj zahodnih držav celo vse do osemdesetih let 20. stoletja, ko je ta praksa prišla pod vprašaj 'etičnosti' takšnega vedenja. Šele takrat se je odnos do *Comomonwealtha*¹² in Frankofonskih držav¹³ spremenil in se je začelo

⁹ Zakon o razvoju kolonij – *Colonial Development Act*. 1929. Sprejel in razglasil britanski kralj z nasveti in soglasjem Zgornjega doma parlamenta, 26. julija, v Londonu, Velika Britanija, v veljavi do 19. novembra 1998.

¹⁰ Točka IV Trumanove doktrine – *Point IV of the Truman doctrine*. 1949. Sprejel in podpisal predsednik ZDA Harry S. Truman, 20. januarja, v Washingtonu ZDA, v veljavi do leta 1953, ko je bila združena drugimi z programi razvojne pomoči.

¹¹ Maršalov načrt – *Marshall Plan*. 1947. Predlagal Državni sekretar ZDA George Marshall, 12. julija, v Washingtonu ZDA, v veljavi do leta 1951.

¹² Skupnost narodov (*Commonwealth of Nations*), nekoč znana tudi kot Britanska skupnost narodov (*British Commonwealth*) je mednarodna organizacija, ki združuje 54 držav (19 iz Afrike, 8 iz Azije, 3 iz Karibov, 3 iz Evrope in 11 iz Južnega Pacifika) večina vseh bivših Britanskih kolonij. Danes države sodelujejo v okviru skupnih vrednot kot so spodbujanje demokracije, človekovih pravic, pravne države, svobode posameznika, proste trgovine, multilateralizma in svetovnega miru. *Commonwealth* ni politična unija, ampak mednarodna organizacija, ki združuje države z različnimi družbenimi političnimi in ekonomskimi razmerami (The Commonwealth 2012).

¹³ Frankofonske države (*L'Organisation internationale de la Francophonie*) so mednarodna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1970. Njena naloga je da pooseblja solidarnost med svojimi 75 državami članicami, med katerimi je 56 večina francosko govorečih članic in 19 držav opazovalk (med

striktno ločevanje med trgovino in razvojno pomočjo. V poznih sedemdesetih se je recimo Britanija začela »zavedati moralne odgovornosti, ki jo ima do svojih nekdanjih kolonij. Zaradi dolgoletne kombinacije izrabljanja in ukazovanja državam v razvoju je začela spreminjati politiko do teh držav« (Barratt 2008, 18–19). Ta prehod v miselnosti, iz povečevanja trgovine do resnično pomagati, je privedel do drugačnega razmišljanja o razvojni pomoči. Del razvojne pomoči so tako vse bolj postajale človekove pravice. Tako je danes bistveni del razvojne pomoči zdravje, izobraževanje, socialne pravice, demokratizacija ter enakost med spoloma (Barratt 2008, 20–1). Kot lahko vidimo, je pomoč iz Evrope Afriki starejša kot EU. Ni bila samo Velika Britanija tista, ki je spoznala svojo moralno obveznost do svojih kolonij, podobna zgodba je tudi pri drugih kolonialnih evropskih državah. Vse so imele ekonomske stike z bivšimi kolonijami in s tem tudi moralno obvezo do pomoči.

Na drugi strani pa imamo razvojno pomoč kot del EU v smislu institucije, se pravi kot avtonomno enoto. Države članice ES se že od samega začetka trudijo razvojno politiko vključiti v strukturo te organizacije. Sedanje delovanje v Afriki je neposredno povezano z interesi držav v kolonialnem času. S pristopi novih držav k ES se je spreminjal geografski interes in politična klima do določenih predelov sveta. Kot smo že omenili, je najbolj javno za svoje interese lobirala Francija, ki je svoja prizadevanja vključila v Rimsko pogodbo. Že v Rimski pogodbi je tako omenjeno razvojno sodelovanje. Tako v četrtem delu (Pridruževanje čezmorskih držav in ozemelj) v 131. členu spodbuja »gospodarski in socialni razvoj držav in ozemelj ter vzpostavlja tesne ekonomske odnose med njimi in skupnostjo kot celoto«. Glavni namen sodelovanja s temi prekomorskimi državami je »podpirati interese in blaginjo prebivalcev držav in ozemelj, da bi jim omogočili gospodarsko, socialno in kulturno razvitost, za katero si prizadevajo« (Rimska pogodba, 131. člen). ES je tako že z Rimsko pogodbo ustvarila temelje za razvojno pomoč prekomorskih teritorijev (*overseas territories*), večina od teh je tako ali tako bila v Afriki. S pridružitvami novih držav ES so se ta ozemlja geografsko povečala in spremenila v številu (Gur 2006, 14).

Naslednji pomemben dokument, ki je urejal razvojno pomoč ES, je Sporazum

katerimi je tudi Slovenija). Njena naloga je organizirati dejavnosti in ukrepe, ki povečujejo mednarodno sodelovanje, ki koristi francosko govorečemu prebivalstvu. Služi za promocijo francoskega jezika, miru in trajnostnemu razvoju (L'Organisation internationale de la Francophonie 2012).

Yaoundé.¹⁴ To obdobje je trajalo vse do leta 1975, ko se je ES pridružila Velika Britanija. Ta pogodba je razširila delovanje na skupno 43 držav Afrike, Karibov in Pacifika. V nekaj letih po podpisu Rimske pogodbe se je večina čezmorskih ozemelj osamosvojila, s tem pa se je pojavila potreba po preoblikovanju obstoječih odnosov v partnerstvo s suverenimi državami. Ta korak je bil storjen s Sporazumom iz Yaoundéja (1963/1964). Yaoundé I. in Yaoundé II. (1969/1971) sta afriškim podpisnicam zagotovili številne trgovinske privilegije pri dostopanju na trg Skupnosti ter razvojno finančno pomoč (Bertoncelj 2009, 372). Ta pogodba je nehala veljati šele, ko je v veljavo stopila naslednja pogodba, to je Loméjska¹⁵ pogodba, kjer pa je že bilo zapisano sodelovanje z 71 državami. Kot navajata Marsh in Mackenstein (v Bertoncelj 2009, 372), Konvencija Lomé I. pomeni *de facto* začetek razvojne politike Evropske skupnosti. Prvi sporazumi so omenjali samo omejeno število držav, ki so upravičene do razvojne pomoči, Yaoundé in (naslednji) Lomé sta to sodelovanje razširila, največji vpliv pa je imel šele Sporazum Cotonou.¹⁶ S približevanjem izteka četrte Loméjske konvencije je postajalo vedno bolj jasno, da razvojno sodelovanje ne prinaša zelenih rezultatov. Državam AKP ni uspelo diverzificirati svojega izvoza, ki je še vedno temeljil predvsem na maloštevilnih primarnih proizvodih. Glavni argument Komisije za nujnost spremembe trgovinskih odnosov z državami AKP pa je postalo dejstvo, da loméjski sistem nereguliranih trgovinskih sporazumov ni bil v skladu s pravilom STO, ki prepoveduje diskriminacijo med članicami te organizacije. Na tej podlagi je bil podpisan partnerski sporazum iz Cotonouja (2000/2003), ki je ohranil *aquis* preteklih 25 let sodelovanja med EU in državami AKP, a prinesel tudi pomembne spremembe in ambiciozne cilje (Bertoncelj 2009, 373).

Ta sporazum je vzpostavil obsežno partnerstvo, ki temelji na treh dopolnjujočih se stebrih. Ti so: (i) razvojno sodelovanje, (ii) gospodarsko in trgovinsko sodelovanje ter (iii) politična dimenzija. Glavni cilji partnerstva so zmanjševanje in postopno izkoreninjenje revščine, upoštevanje ciljev trajnostnega razvoja, ter postopna integracija držav AKP v svetovno gospodarstvo (1. člen). Temeljna načela sodelovanja kot so opredeljena iz Cotonouja (2. člen), so: enakopravnost med obema partnerjema ter lastništvo razvojnih strategij v državah AKP, udeležba različnih

¹⁴ Sporazum Yaoundé – *Yaoundé Convention*. 1963. Podpisan med ES in 18 bivšimi afriškimi kolonijami, 20. julija, v Yaoundéju, prestolnici Kameruna, v veljavi od 1. junija 1964 do 1975.

¹⁵ Sporazum Lomé – *Lomé Convention*. 1975. Podpisan med ES in 71 državami v razvoju, 28. februarja, v Loméju, prestolnici Toga, v veljavi do 23. junija 2000.

¹⁶ Sporazum Cotonou – *Cotonou Agreement*. 2000. Podpisan med EU in 79 državami Afrike, Karibov in Pacifika, 28. februarja, v Cotonouju, največjem mestu Benina, v veljavi od 2003 naprej.

akterjev (tudi nevladnih), osrednja vloga dialoga, regionalizacija in diferenciacija. Politično pogojevanje je v Sporazumu iz Cotonouja še izrazitejše. 96. člen namreč določa možnost za sprejem primernih ukrepov (ukinitve pomoči oziroma začasno ukinitve sporazuma) v primeru kršitve človekovih pravic, demokratičnih načel, načel pravne države in dobrega vladanja (*good governance*) (Bertoncelj 2009, 374). Sporazum je razširil delovanje na države, ki v zgodovini nikdar niso bile kolonije (Gur 2006, 15).

Če pogledamo statistiko, so bile Afrika, Amerika (brez ZDA in Kanade), Azija (brez komunističnih držav, Avstralije, Japonske in Nove Zelandije) ter Evropa (Ciper, Gibraltar, Grčija, Malta, Španija, Turčija in Jugoslavija) glede na podatke v preteklosti največji prejemniki uradne razvojne pomoči. Ti podatki temeljijo na podatkih od leta 1969 naprej, ko je bila uradna razvojna pomoč ES sprejeta kot koncept (OECD 2011). Skozi zgodovino se je sam sistem darovanja razvojne pomoči večkrat spremenil in prilagajal času oziroma okoliščinam, v katerih je deloval.

Omenili smo že, da sta pomembni tako EU (konkretnije EK) kakor tudi njene države članice pri razvojni pomoči Afriki. Vendar pa, če gledamo na EU kot na prostor, od koder prihaja razvojna pomoč, so v preteklosti (in tudi danes) igrali pomembno vlogo evropske nevladne organizacije (*Non Governmental Organizations* – NGO) in drugi nedežavni akterji. Pomembnost NGO-jev se je skozi čas konstantno večala in se nemoteno povečuje še danes. Že dogovor iz Cotonouja jasno pravi, da »so nevladne organizacije vseh vrst dobrodošle k sodelovanju« (Sporazum Cotonou, 1. poglavje, 2. člen). Evropska Komisija podpira delo NGO-jev vse od leta 1974 z razmišljanjem, da NGO-ji najbolj pomagajo najrevnejšim in najbolj spregledanim. Vse od takrat naprej se vloga NGO-jev samo povečuje. Nedežavni akterji v zadnjih desetletjih jih vse bolj pridobivajo na pomenu. Lobisti so aktivni tako v Bruslju kakor tudi v Strasbourgu, da bi se v zakonodajo EU vnesle njihove zahteve. Dejstvo je, da ne državni akterji lahko naredijo veliko dobrega v razvijajočih državah, lahko pa ima njihova prisotnost negativne posledice (Gur 2006, 58–9). In ravno zaradi tega je tako pomembno, da so tudi ti akterji, ki niso nujno pod državnim ali EU nadzorom, vsaj minimalno regulirani.

Kot lahko vidimo, je zgodovina razvojne pomoči EU v Afriki stara bolj kakor sama EU oziroma njena predhodnica ES. Sodelovanje med EU in Afriko se omenja že v Rimski pogodbi leta 1956. Vedeti pa moramo, da so vseskozi bilateralni odnosi bili, in so še vedno, izjemno pomembni pri razvojni pomoči Afrike. Zgodovina razvojne

pomoči EU je tako tudi zgodovina držav članic, ki tvorijo EU, a to nas v nadaljevanju magistrske naloge ne zanima toliko, kakor delovanje Skupnosti, oziroma bolj specifično, delovanje EK. Zato si podrobneje pogledjmo organiziranost EK na področju razvojnega sodelovanja.

3.2 Organiziranost Evropske Komisije za razvojno sodelovanje

V tem poglavju bom predstavil razvojno pomoč Skupnosti, se pravi, podrobneje bom predstavil delovanje in organiziranost EK, saj mi ravno ta institucija predstavlja oziroma simbolizira zastarel in neučinkovit sistem, ki ga skušam dokazati v magistrski nalogi, čeprav se zavedam dejstva, da delovanje in organiziranost EU na področju razvojnega sodelovanja veljata v mednarodni skupnosti za dobro in napredno. Poskušal bom predstaviti dokumente, ki so pomembni za organiziranost in delovanje EK na področju razvojne pomoči. Poglavje bom poskušal kar najbolj skrajšati, saj sem omejen z dolžino magistrske naloge in želim več poudarka nameniti Kitajski oziroma 5. poglavju kjer primerjam EU in Kitajsko. Zavedam se, da bom zaradi tega izpustil veliko dokumentov, ki so pomembni za organiziranost EK na področju razvojne pomoči, a upam, da bom kljub temu predstavil (po mojem mnenju) najpomembnejše in hkrati skušal biti kritičen do njih.

Omenili smo že, da je EU, skupaj s posamičnimi državami članicami, največji donator razvojne pomoči na svetu. Ta znesek predstavlja 56 % svetovnega celote in je leta 2008 znašal 50 milijard evrov. Leta 2009 je ta znesek sicer padel na 49 milijard evrov, a je EU še vedno daleč vodilna v svetovnem merilu. Ta znesek vključuje tako razvojno pomoč 27 držav članic, kakor tudi razvojno pomoč, s katero upravlja EK imenovano razvojna pomoč EU (*European Union Aid*) (EEPA 2011, 2). Gre torej za celotno razvojno multilateralno sodelovanje in ne samo za denar, ki ga države članice namenjajo EU. To pomeni, da sta pri strukturi razvojne pomoči EU pomembna dva akterja. To sta države članice EU in EU sama (Skupnost), katere izvršilna veja je EK. Države članice so darovalke pomoči že vrsto let. Pomoč je v glavnem temeljila na zgodovinskih, gospodarskih in družbenih odnosih s posamezno državo ali regijo. Danes takšna vrsta sodelovanja še vedno obstaja (EEPA 2011, 3). V celotnem obsegu ODA predstavlja prispevek uradnih institucij (EK) in držav članic prek polovice celotne mednarodne razvojne pomoči državam v razvoju (Bučar in Udovič, 2007, 846).

Čeprav se ne financira izključno iz skupnega proračuna, bom zaradi velikih pristojnosti, ki jih ima EK, najprej omenil Evropski razvojni sklad (*European Development Fund* – ERS). Kljub temu, da ERS ni del skupnega proračuna EU, EK igra ključno vlogo pri upravljanju sklada (EEPA 2011, 2–3). ERS danes še vedno ni del splošnega proračuna EU. Financirajo ga države članice, zanj se uporabljajo posebna finančna pravila, upravlja pa ga poseben odbor. Pomoč, dodeljena državam AKP in čezmorskim državam in ozemljem, je v obdobju od 2008 do 2013 še naprej financirana preko ERS. Sestavlja ga več instrumentov, kot so nepovratna pomoč, tvegani kapitali in posojila zasebnemu sektorju. Deseti sklad, ki zajema obdobje od 2008 do 2013, predvideva proračunski znesek 22,7 milijard evrov. Od tega zneska je 22 milijard evrov dodeljenih državam AKP, 286 milijonov evrov čezmorskim državam in ozemljem ter 430 milijonov evrov EK za pomožne izdatke, povezane z programiranjem in izvajanjem sklada (Europa 2012a, 1). ERS članicam Skupnosti omogoča delitev bremena in zagotavljanja finančne in tehnične pomoči (Brown in O'Connor v Bertonec 2009, 374–5). Obdobja ERS so razdeljena na petletne cikle, ki so v preteklosti navadno sledili ciklom sprejemanja partnerskih sporazumov. Financiranje iz ERS dopolnjujejo tudi sredstva Evropske investicijske banke v obliki posojil, pomoči posameznih držav članic in pomoči v okviru instrumentov evropskega proračuna (EEPA 2011, 2–3).

Kot vidimo, gre pri ERS bolj za področje gospodarstva, v smislu nepovratne pomoči, tveganega kapitala in posojil zasebnemu sektorju. Iz ERS se financirajo programi razvojne pomoči, ki so po mojem mnenju dobri in, ki predstavljajo 'plat EU', ki deluje uspešno in kvalitetno. Vendar ker poskušam biti v magistrski nalogi kritičen do delovanja in organiziranosti EU, bom sedaj več pozornosti namenil delovanju izključno Skupnosti, ki je pod izključnim nadzorom EK in za katero menim, da ne deluje najboljše. Drugi vir financiranja razvojne pomoči EU je tako redni proračun EU, ki vključuje več programskih instrumentov, s katerim ureja področje razvojnega sodelovanja (EEPA 2011, 2–3). EU je pravno podlago za delovanje na področju razvojne pomoči dobila z (Maastrichtsko) Pogodbo o Evropski uniji¹⁷ šele leta 1993, čeprav se razvojno sodelovanje omenja že v Rimski pogodbi (kot smo omenili že v 3.1 poglavju). Do Pogodbe o Evropski uniji pomoč ni obstajala v obliki 'razvojne

¹⁷ Maastrichtska pogodba, Pogodba o Evropski uniji – *Treaty On European Union*, podpisana 7. februarja 1992 v Maastrichtu, v veljavi od 1. novembra 1993.

pomoči', kot jo razumemo danes, temveč je delovala bolj v smislu povezav s trgovino ali kot *ad hoc* pomoč v hrani (Grimm 2004, 2), podobno počne danes Kitajska, ki nima jasne opredelitve, kaj je 'njena razvojna pomoč' (več o tem v 4. in 5. poglavju). Ta pogodba, kot ugotavljata Bučar in Udovič (2007, 850–1), utemeljuje tudi kaj pomeni učinkovito in uspešno razvojno sodelovanje. Postavlja pravni temelj za evropsko razvojno sodelovanje in izpostavlja tri ključna načela le-tega (gre za tako imenovane »tri C-je«).

Učinkovito in uspešno razvojno sodelovanje pomeni, da se upošteva: (i) komplementarnost (*complementarity*) razvojnega sodelovanja med državami članicami in EK. To pomeni, da države članice delegirajo pomemben delež svojega razvojnega sodelovanja EK, a hkrati še naprej upravljajo s svojimi bilateralnimi razvojnimi programi (ki imajo lahko drugačne politične cilje in strateške pristope). Pomembno je, da se oblikuje jasna delitev dela med Skupnostjo in državami članicami po načelu komplementarnosti razvojne pomoči. Upoštevati se mora tudi (ii) koordinacija (*coordination*) razvojnega sodelovanja, ki je osnovana na redni in celoviti izmenjavi informacij in posvetovanja med institucijami EU in državami članicami tako o politiki razvojnega sodelovanja kot o konkretnih programih (vključno z mednarodnimi institucijami). Nazadnje se mora upoštevati tudi (iii) skladnost (*coherence*) drugih politik. Te lahko s svojimi rešitvami vplivajo na položaj držav v razvoju, s cilji razvojnega sodelovanja. Ključnega pomena na tem področju so trgovinska politika, migracijska politika, kmetijska politika, politike na področju izobraževanja, zdravstva, energetike, varnosti itd. Prav zagotavljanje skladnosti je eden najtežje izvedljivih načel, saj se v praksi pogosto dogaja, da se razvojni cilji podredijo konkretnjšim gospodarskim interesom držav članic (Bučar in Udovič 2007, 850–1).

EU se trudi izboljšati učinkovitost razvojne pomoči ter skuša povečati skladnost v delovanju med državami donatoricami. Zato so se oblikovali pomembni dokumenti v sklopu Odbora OECD za razvojno pomoč, med katerimi se mi zdi posebej pomembno omeniti Pariško deklaracijo o učinkovitosti pomoči.¹⁸ Zdi se mi pomembno, da se omenijo kriteriji iz Pariške deklaracije, ki jih bom nato v 5. poglavju smiselno in kritično ovrednotil, ko bom neposredno soočil delovanje EU in Kitajske na področju razvojnega sodelovanja. Kot ugotavljata Bučar in Udovič (2007, 851), se je EU

¹⁸ Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči – *Paris Declaration on Aid Effectiveness*, sprejeta na Forumu na visoki ravni v Parizu, 2. marca 2005.

zavezala k povečanju učinkovitosti pomoči v vseh državah v razvoju. Deklaracija opozarja, da prevelika razdrobljenost pomoči na globalni, državni ali sektorski ravni škoduje učinkovitosti pomoči. Zato naj bi s pragmatičnim pristopom k delitvi dela in porazdelitvi bremen med državami donatoricami povečali usklajenost in zmanjšali transakcijske stroške. Zavezale so se k oblikovanju specifičnih programov z jasno finančno strukturo in proračuni ter vodilno vlogo pri koordinaciji. Pomembno je tudi poročanje o primerjalnih prednostih donatorjev ter kako doseči optimizacijo pomoči. Zelo pomembno je tudi, da bo pomoč podeljena skladno s potrebami držav prejemnic in ne donatoric. Deklaracija tako priznava, da je za doseganje Razvojnih ciljev tisočletja¹⁹ ključnega pomena tako povečanje količine razvojne pomoči, kakor tudi povečanje učinkovitosti pomoči. (Bučar in Udovič 2007, 852). Se pravi, EK je pri razdeljevanju ODA zavezana smernicam, ki jih je začrtala Pariška deklaracija, saj gre za temeljna načela za izboljšanje učinkovitosti razvojne pomoči. Potrebno je poudariti, da velja delo EU na področju razvojne pomoči za izjemno dobro in da se je delo EK v zadnjih desetletjih, na področju razvojnega sodelovanja, bistveno izboljšalo. Novejša evropska razvojna politika temelji na strateških dokumentih držav partneric, ki so med seboj skladni. Tako se je recimo od leta 2000 naprej zmanjšalo število instrumentov za financiranje razvojnih aktivnosti (Carbone 2007, 35), kar je dobro.

Ko govorimo o organiziranosti EK za razvojno sodelovanje, je pomemben še pravno nezavezujoč dokument z naslovom Kodeks EU o dopolnjevanju in boljši delitvi dela med donatoricami (*Code of Conduct on Complementarity and the Division of Labour in Development Policy*).²⁰ Do nastanka kodeksa je prišlo, ker je pred tem pogosto prihajalo do podvajanja projektov v državah prejemnicah razvojne pomoči s strani različnih donatorjev. Problemi razvojne pomoči so bili vse od višjega upravnega bremena (*administrative burden*), visokih transakcijskih stroškov (*high transaction costs*) v državah prejemnicah, razpršenega političnega dialoga (*policy dialogue*), do manjše transparentnosti in s tem večje korupcije. Kodeks z različnimi načeli za izvajanje delitve dela skuša odpravljati te napake. Kodeks je bistven za naše

¹⁹ Razvojni cilji tisočletja (*The Millennium Development Goals*) so mednarodni razvojni cilji, ki so jih podpisale vse države članice Združenih narodov in 23 mednarodnih organizacij, leta 2000. Gre za dogovor, da se uresničijo zastavljeni cilji do leta 2015. Med temi cilji so med najpomembnejši izkoreninjanje revščine in lakote, zmanjšanje umrljivosti otrok, boj proti boleznim (kot je recimo HIV/AIDS, malarija in ostale) in razvoj globalnega partnerstva za razvoj (UNDP 2012).

²⁰ Kodeks EU o dopolnjevanju in boljši delitvi dela med donatoricami – *Code of Conduct on Complementarity and the Division of Labour in Development Policy*. 2007. Sprejet 28. februarja, v Bruslju, v veljavi od 15. maja 2007.

poglavje, saj daje EK vodilno vlogo pri uveljavljanju načela delitve dela v evropski razvojni politiki. Kot ključne za implementacijo načela navaja Komisijine delegacije v državah v razvoju. Te morajo pripravljati letna poročila o učinkovitosti razvojne pomoči in o učinkovitosti delitve dela (Europa 2012b, 1).

Dejstvo je, da bo razvojna pomoč EU potrebna tako dolgo, dokler bo v Afriki revščina in dokler bo prihajalo do vojn ter naravnih nesreč. Vendar po šestih desetletjih in trilijonih evrov, zapravljenih za ta skupni cilj, tisoči v Afriki še vedno umirajo vsak mesec od lakote, bolezni in nasilja (Lamer 2009), Afričani pa še vedno živijo v pomankanju in revščini. Kljub temu, da smo v tem poglavju ugotovili, da razvojna pomoč EU dobra, bom poskušal biti do njenega delovanja tudi kritičen. Ima določene probleme, ki si jih EU sama nerada priznava. Kot ugotavljata Sundberg in Gelb (v Sindzingre 2011, 6), je problem, da se je delež pomoči v daljšem časovnem obdobju v devetdesetih letih 20. stoletja zmanjševal za dejanske projekte, a so se hkrati večali stroški za administracijo, odpis dolga in za pomoč v nujnih primerih. Tehnično sodelovanje (*technical cooperation*) je že od nekdaj eden največjih deležev vse razvojne pomoči. Upravni stroški so se v letu 2000 povečali na 8 % vrednosti programov, kar je posledica vse večjega števila institucij, ki so vpletene v samo izpeljavo projekta. Tako so upravni stroški veliko upravno breme. Velik del predstavlja tudi odpis dolga, ki je v letu 2000 znašal približno 20 % uradne razvojne pomoči (Sindzingre 2011, 6–7). Zaradi takšnih problemov je prišlo do nastanka dokumenta, kot je recimo prej omenjeni Kodeks EU o dopolnjevanju in boljši delitvi dela med donatorkami, ki se trudijo odpravljati takšne napake.

Kot lahko vidimo, je na področju razvojnega sodelovanja EU največja afriška partnerica. EU ima ogromno institucionalnega znanja in najdaljšo zgodovino sodelovanja z Afriko. Iz tega bi pričakovali, da je EU najuspešnejša darovalka razvojne pomoči in zaradi tega izjemno priljubljena v Afriki. Pričakovali bi, da je zaradi geografske bližine in kulturne povezanosti (skupna zgodovina) uspešnejša kot nove partnerice, recimo Kitajska. Dejstvo je, da se EU trudi delati dobro in v mnogih pogledih tudi dela dobro, a ima tudi veliko napak. Sama 'kvantiteta' razvojne pomoči v Afriki nujo ne pomeni tudi 'kvalitete'. Kot ugotavljata Bučar in Udovič (2007, 848), »je vprašanje povečevanja količine mednarodne razvojne pomoči tesno povezano z učinkovitostjo le-te tako z vidika doseganja razvojnih ciljev kot uspešnosti posameznih projektov. Na podlagi izkušenj vodilnih donatoric so se v sklopu EU in DAC razvile določene smernice za mednarodno razvojno sodelovanje, ki naj bi jih v

svoje strategije in programe vključile države donatorice. Te smernice so še posebno koristne za nove donatorice (kot je recimo Kitajska), ki še nimajo specifičnih izkušenj, in lahko tako svoje usmeritve oblikujejo v skladu s sodobnimi pristopi razvojni pomoči«. Nove donatorice se zelo hitro učijo iz napak, ki jih je delala in jih še vedno dela EU. Če povzamem, je delo Skupnosti na področju razvojnega sodelovanja z Afriko dobro. Razvojna pomoč EU velja na področju mednarodnega sodelovanja z Afriko za zelo napredno glede načel in poti realizacije a ima tudi ogromno napak. Te bom predstavil v naslednjem poglavju, kjer bom namensko 'iskal' probleme razvojne politike EU. Tako bom iskal odgovore predvsem pri 'evroskeptičnih' avtorjih, saj želim prikazati nedelovanje EU, in ne njene dobre plati (ki jih je, kot že omenjeno, tudi veliko). A tudi problemov je ogromno, a več o tem v naslednjem poglavju.

3.3 Problemi razvojne pomoči Evropske unije

Kot smo že nakazali v prejšnjem poglavju, ima razvojna pomoč EU tudi določene napake in pomankljivosti. Najbolj pa zaradi tega trpi prav Afrika, saj ko govorimo o Afriki, govorimo o kar 54 državah (Zijlma 2012). Zanimivo je, kot ugotavlja Peev (2011), da se lastnih problemov zaveda tudi sama EU. Svoje nadaljnje 'vztrajanje' z vzpostavljenim sistemom razvojne pomoči Afriki opravičuje EK, s tem ko zagovarja mnenje, da »tudi če razvojna pomoč ne deluje najboljše, ima dolgoročno pozitiven učinek na kontinentu« (Lamer 2009). Dejstvo je, da lahko ima razvojna pomoč pozitiven vpliv v državi, ki jo prejme, a pomoč, ki jo daje EU, dostikrat tega nima. Kvaliteta razvojne pomoči EU trpi zaradi slabe strukture institucij, kjer nihče ne odgovarja za napake. Preveč je nepotrebne in odvečne birokracije. Te pomanjkljivosti dokazuje dejstvo, da manj kot polovica denarja dejansko doseže najrevnejše ljudi v Afriki in tudi drugod po svetu.

Najprej si pogledjmo problem EU širše, se pravi ne konkretno problemov EK, temveč problem pomankanja komunikacije na različnih nivojih in med različnimi akterji (države članice, EK, Svetovna banka, NGO-ji ipd.). Problem je, kako uskladiti te najrazličnejše institucije in poenostaviti programe, ne vemo pa, kako, saj je teh že preveč in med njimi ni zadostne komunikacije. Paradoksalno je, da je zahod ustvaril tolikšno število institucij, ki vsaka po svoje dela dobro, a kot skupek ne funkcionirajo. V središču teh vseh institucij naj bi bila Svetovna banka. Njena naloga je ustvariti platformo različnih akterjev, ki lahko v konstruktivnem okolju izmenjujejo

informacije in vire, ter znižujejo stroške transakcij. Žalostno je, da prav tiste države, ki so ustvarile Svetovno banko, le-te ne uporabljajo. Namesto tega ustvarjajo svoje lastne agencije in programe, ki direktno poslujejo z Afriko. Države, kot so Velika Britanija, ZDA in Kanada, dnevno komunicirajo z afriškimi državami, hkrati pa svoje interese uveljavljajo tudi skozi organizacije, kot so Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad, Svetovna zdravstvena organizacija (*World Health Organization - WHO*), Razvojni program Združenih narodov (*United Nations Development Programme - UNDP*), Svetovna trgovinska organizacija (*World Trade Organization - WTO*) in druge. Posledica tega je, da revne afriške države z malo osebja težko bdijo nad vsemi donatorji, pogoji, zahtevami in termini. Povrh vsega so si pa vsi ti interesi kontradiktorni in drugemu nasprotujejo (Woods 2008, 14–15).

Žalostno je, da države, ki pa uporabljajo Svetovno banko, le-to izkoriščajo. Takšen primer je vse večja uporaba skrbniških skladov (*trust funds*). To so sredstva, namenjena za posebno določeno uporabo, s katerimi se le dopolnjuje določen program. Ti skladi se izkoriščajo tako, da donatorke zahtevajo vzpostavitev teh skladov znotraj določenega razvojnega programa in z njimi vnašajo v programe zgolj lastne interese. S tem dosežejo, da banka dela točno to, kar same želijo. Dejstvo je, da imajo evropske države v obstoječih institucijah velik vpliv. S tem imajo moč, da svoje predstavnike postavljajo na položaje, kjer se odloča, kaj so afriške prioritete in kaj Afrika potrebuje. S tem svojim vedenjem seveda odvrčajo države, kot je Kitajska, da sodelujejo v teh institucijah. S tem pa zavirajo tako vnos novih idej, novega denarja in nenazadnje zavirajo sam razvoj Afrike (Woods 2008, 15–16).

Do sedaj smo omenili probleme Evrope širše, se pravi probleme Zahoda, sedaj pa si pogledimo probleme Skupnosti tudi konkretno. Kot ugotavlja Peev (2011), »je razvojna pomoč EU namenjena projektom, ki so sami sebi namen. Denar se porablja za projekte, ki velikokrat nimajo smisla in dodane vrednosti za državo, ki pomoč prejme«. Recimo v Maliju je bilo porabljenih 8 milijonov funtov za svetovalni center, ki Afričane uči, kako najti zaposlitev EU. V treh letih je center našel zaposlitev za le 6 ljudi. Drug primer je izgradnja napačne in nepotrebne infrastrukture, ki je Afričani ne potrebujejo. Tako je EU v Burkini Faso, kjer je povprečna plača manj kot evro na dan, zgradila plesni studio. Milijarde davkoplačevalskega denarja EU so namenjene projektom za razvojne pomoči v skorumpiranih afriških sistemih, kjer se denar porazgubi, ker ni porabljen v prave namene. EK daje denar v projekte, ki jih država

prejemnica sploh ne potrebuje. Afriške vlade pa denar dobijo tako, da le 'pravilno' izpolnijo dokumentacijo iz EU (Peev 2011).

Problem je osnovno vprašanje, ali je razvojna pomoč, kot jo ima danes EU, sploh dobra za Afriko. Afriške države se že dalj časa sprašujejo, ali upoštevanje vseh pogojev, ki so vključeni v programe razvojne pomoči, res pomagajo državi ali ne. Do prihoda Kitajske na celino (kot bomo videli v 4. poglavju), so njihovi argumenti padali na gluha ušesa. Šele pred kratkim je zahod uvidel, da morda rešitve iz EU niso vedno najboljše in da se zna tudi Afrika sama odločiti, kaj je zanjo najbolje (Woods 2008, 12–13). EU se že dolgo zaveda, da je njen sistem preveč birokratski in zaradi tega v preteklosti ni naredil veliko dobrega, kar dokazuje še vedno ogromna revščina na celini kljub 60 letom pomoči iz Evrope. Razvojna pomoč lahko ima tudi kontraproduktivni efekt. Dolgoročni načrti se lahko z leti spreminjajo in tako so desetletja truda dobesedno vržena proč. Rezultat je, da so projekti lahko ovira, ne pa pomoč (Lamer 2009).

Velik problem razvojne pomoči EU je tudi njena transparentnost. Vsako leto na stotine milijonov evrov razvojne pomoči EU izgine oziroma se jih prenese na račune zasebnih podjetij, bank brez javnega nazora in v davčne oaze. Denar davkoplačevalcev izginja v davčne oaze. Leta 2007 je bilo Banki Nigerije dano posojilo v vrednosti 50 milijonov evrov kljub temu, da je bila banka predmet preiskave Komisije za ekonomski in finančni kriminal (*Nigeria's economic and financial crimes commission*). Drug tak primer je, ko je Malavijska banka prejela 15 milijonov Evrov pomoči, a je na njen račun dejansko prispelo le 2,8 milijonov. Problem je tudi, ko določena država dobi posojilo, a ga ne porabi. Tako sta Gabon in Ruanda dobila več kot 7 milijonov evrov, a je denar več kot eno leto ležal na banki. Razvojna pomoč se še lažje krade, ko je vpleten privatni sektor. Tako je 4 milijone evrov, namenjenih za razvojno pomoč v Angoli, pristalo pri podjetju iz ZDA, ki je registrirano v Luksemburgu (Hencke 2010).

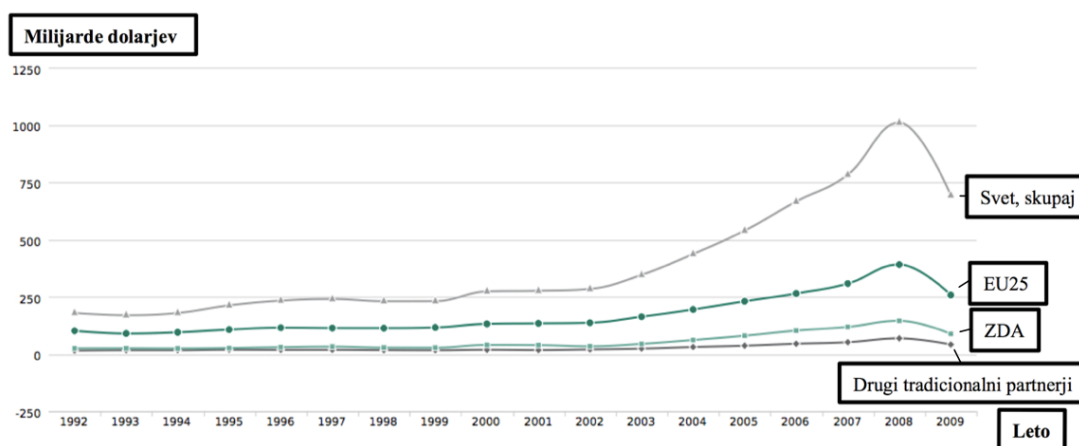
Čeprav zagovarjam na eni točki veliko birokracije, ima EU na drugi strani problem tudi zaradi pomanjkanja nadzora. To pomeni, da velikokrat ni jasno, kaj se dogaja z denarjem iz EU, ki se porablja v Afriki. Gre za paradoks, ki ga po mojem mnenju lahko pripišemo delovanju znotraj afriškega okolja, ki je močno pod vplivom korupcije in izkoriščanja preprostih ljudi s strani privilegiranih, bogatih afriških elit. Razvojna pomoč ne doseže preprostih ljudi, temveč elite (Samura 2008). Gre za banke (v rokah afriških elit) v državah prejemnicah, ki ne zagotavljajo nobenih

informacij, kje razvojna pomoč pravzaprav konča. Problem je tudi v sami EU, saj si s pretiranim evropskim spoštovanjem zaupnosti svojih strank dela lastno škodo. Zaradi 'določenih vzpostavljenih standardov' se nekatere informacije ne smejo izdajati oziroma objaviti, ko gre za sodelovanje z afriškimi finančnimi institucijami. To zagovarjajo s trditvijo, da »ni nobene banke na svetu, ki bi razkrila vse informacije o svojih strankah« (Hencke 2010). Kot smo videli na primeru Angole, denar razvojne pomoči EU ne 'izginja' samo v Afriki, temveč tudi doma v Evropi. Denar se nesmiselno porablja zaradi drage birokracije in zlorabe zapletenega sistema. Tako je recimo neko podjetje iz Bruslja dobilo kar 442 tisoč funtov, namenjenih organizaciji kampanje za zbiranje razvojne pomoči za Afriko (Peev 2011), kar je absolutni absurd.

Videti je, kakor da se EU iz preteklosti ne nauči ničesar. Afrika je še vedno revna, kljub desetletja dolgemu prizadevanju EU. Peev (2011) se sprašuje »kakšen je smisel dajati milijarde državam za luksuz in nepotrebne stvari, medtem ko doma zategujemo pasove zaradi zaostrenih razmer zaradi gospodarske krize. Dajanje denarja skorumpiranim državam in se pretvarjati, da s tem pomagamo ljudem, je slepljenje samega sebe in zapravljanje javnega premoženja. Velika Britanija recimo nameni 1,4 milijarde funtov EU, to je 18 % od skupno 7,7 milijarde funtov njene celotne razvojne pomoči. To je 18 %, nad katerimi nima nadzora in ki jih bi lahko porabila 'bolj pametno'«. Zdi se, da razvojno pomoč EU še vedno vodijo stare kolonialne vezi in geografska bližina, ne pa boj proti revščini. Razvojna pomoč EU v rokah afriških skorumpiranih in podkupljivih vladnih uradnikov je zelo dober argument, zakaj razvojna pomoč EU ne deluje. Veliko afriških držav deluje v sistemu, kjer so voditelji predstavniki ene etnične ali verske skupine. Volitve so skorumpirane in zmaga na volitvah jim predstavlja le način, kako bogatiti svoje račune, oziroma svoje pleme ali versko skupino. Kljub zavedanju tega problema je dajanje razvojne pomoči postalo rutina (*ritual dance*), ker donatorji najprej vztrajajo pri potrebah po reformah, vendar na koncu vedno popustijo in plačajo (Lamer 2009). Alesina in Dollar (v Bučar in Milosavljević 2011, 86) ugotavljata, da je »neučinkovita, ekonomsko zaprta, neučinkovito upravljana nedemokratična bivša kolonija s politično dobrimi odnosi z bivšim kolonizatorjem prejme več razvojne pomoči kot druga država na podobni ravni revščine, učinkovitejšo razvojno politiko, vendar brez kolonialne preteklosti«. Proces odločanja o obsegu in usmeritvah je kljub drugačnim deklarativnim izjavam politikov v osnovi vendarle politični proces.

Vsekakor je problem tudi trenutna, pravkar omenjena gospodarska kriza. Svetovna gospodarska kriza in recesija ne smeta ustaviti prizadevanj EU za odpravo revščine in nestabilnosti v Afriki. Napredek v smeri dolgoročne gospodarske rasti in stabilnih demokracij v Afriki zahteva določno vsoto denarja, vendar mora biti porabljen v sistemu, ki je pregleden in ki deluje. Če so želje EU o stabilni demokraciji v Afriki resnične, mora ne samo nadaljevati z nudenjem razvojne pomoči, temveč tudi reformirati oziroma vzpostaviti nov sistem, ki bo zagotavljal boljše rezultate in ki bo prekinil krut cikel gospodarske odvisnosti afriških držav (Lamer 2009). Zaznati pa je tudi, da je posledica gospodarske krize pomanjšanje trgovanja med EU in Afriko (AOE 2011, 99), kar je problem, saj se s tem zmanjšuje interakcija in se s tem izgublja 'že osvojen in zagotovljen trg', kjer bi lahko EU igrala še pomembnejšo vlogo, saj pozna kulturo in delovanje Afrike.

Graf 3.1: Celotna menjava (*total volume of trade*) med Afriko in starimi partnericami, med leti 1992 in 2009, v milijardah dolarjev. Vidimo lahko je trgovina med Afriko in EU začela upadati z začetkom gospodarske krize.

Vir: AEO (2011, 99).

Res je, da je trenutno največji problem EU njena gospodarska situacija, a to ne pomeni, da razvojne politiki v Afriki ni potrebno reformirati. Potrebno je časovno skrajšati izvajanje programov, tako da se bodo hitreje odzivali na spremembe. Usmerjenost k težnji po demokratičnosti in boljšem upravljanju se mora nadomestiti s pomočjo za konkretne potrebe. Več energije je potrebno usmeriti v civilno družbo in od spodaj začeti graditi oziroma utrjevati demokracijo (Lamer 2009). Z ignoriranjem problemov v Afriki težav ne rešujemo, omogočamo pa, da EU prehitvajo novi igralci, ki se trenutno ne ukvarjajo sami s seboj.

Zadnji problem, ki ga omenjam, pa je problem odvisnosti afriških držav od evropskega razvojnega denarja. Afriške države so neodvisne že pol stoletja. Problem

je, da se kljub petdesetim letom dajanja razvojne pomoči Afriki ni uspelo dvigniti iz revščine in korupcije. Kljub velikim naporom zahodnih držav in visokim zneskom, namenjenih Afriki, je danes posledica, da so mnoge afriške države odvisne od razvojne pomoči. Že desetletje v mnogih državah predstavlja razvojna pomoč več kot 10 % BDP afriških držav. V nekaterih državah dosega razvojna pomoč celo polovico državnega proračuna. Prvi problem je, ker želje in cilji elite dostikrat niso enake željam in ciljem preprostih ljudi. Drugi problem pa je ta, da se afriške vlade preveč ukvarjajo s tem, kako ugoditi Evropi in kako dobiti še več razvojne pomoči, premalo pozornosti pa namenjajo dejansko izvajanju projektov in potrebam svojih ljudi (Samura 2008).

Razvojna pomoč EU je pomemben vir za proračune afriških držav. Afriške vlade z namenom, da ohranjajo obstoječo raven razvojne pomoči iz EU, izvajajo le minimalne reforme, s katerimi tako 'zadovoljijo' zahteve iz EU. Tako dovoljujejo konkurenčne politične stranke, da tekmujejo na volitvah, a ne dovolijo, da zmagajo. Dovoljujejo neodvisno poročanje (domačega in tujega) tiska, vendar v okviru omejitev, ki jih določi država. Dovoljujejo delovanja civilnih družb, a jih zavirajo pri njihovi učinkovitosti. Izvajajo redne volitve, vendar poskrbijo za to, da je na položaj vedno izvoljena ista stranka. Na kratko povedano, dobro funkcioniranje države (*good governance*) ima bore malo zveze z delujočo demokracijo. Posledica takšnih 'demokracij' so nemiri in nasilja, kot na primer v Nigeriji, Zimbabveju in Keniji (Lamer 2009).

V tem poglavju sem želel prikazati probleme razvojne pomoči EU in sem se zavestno izognil podrobnejšemu raziskovanju dobrih stvari, ki jih EU dela v Afriki in ki jih ni malo. Prikazati sem želel le probleme EU, enako pa bom naredil v 4.3 poglavju za Kitajsko. Videli smo, da ima tudi EU določene probleme v Afriki. Jasno je, da bi bile potrebne reforme politike razvojnega sodelovanja EU, saj se Afrika hitro spreminja. Potrebno je narediti mnogo preglednejši sistem in denar usmeriti v ciljne skupine, to pa so najrevnejši ljudje v Afriki (Peev 2011). Vidimo, da je gospodarsko sodelovanje in struktura razvojnega sodelovanja med EU in Afriko izjemno kompleksna in se zato postavlja nujna po čimprejšnji odpravi neskladnosti in razdrobljenosti znotraj sistema z namenom, da se izboljša delovanje (ECDPM 2010, 27). Če na hitro povzamem le najbolj bistvene ugotovitve poglavja, lahko sklepam, da je razvojnega denarja premalo, da bi se poznale dejanske spremembe na boljše. Pomoč ne doseže preprostih ljudi, ki jo resnično potrebujejo, temveč si jo razdelijo

elite. Razvojna pomoč se krade, problem je tudi korupcija. Afriške države so postale odvisne od razvojne pomoči. Projekti, ki se izvajajo, se podvajajo in niso v skladu z željami in s potrebami Afričanov.

4 Kitajska in razvojna pomoč Afriki

Kitajska je trenutno najbolj dinamična država na svetu glede gospodarske rasti. Kitajsko gospodarstvo raste tako doma kakor tudi po svetu. Ogromne investicije v svetu se kažejo tudi v kitajskih programih razvojne pomoči v Afriki in tudi drugje. Struktura in vizija tega razvoja še ni jasna, saj je 'slika' kitajske razvojne pomoči šele v nastajanju. Ta neverjetna rast ni presenečenje samo za Kitajsko samo, ampak tudi za preostali zahodni svet. Svetovni red in standardi razvojne pomoči se spreminjajo in čas je, da se tudi 'stari igralci' prilagodijo novim razmeram. Potrebno bo razširiti komunikacijske linije ter bolj konkretno začeti sodelovati s Kitajci, saj je že danes jasno, da bodo v prihodnosti igrali zelo pomembno vlogo pri razvojni pomoči po vsem svetu (Lancaster 2007, 6).

Kitajska je v zadnjem desetletju kljub temu, da je bila še pred nekaj desetletji izjemno revna država, začela z gospodarskimi in razvojnimi vlaganji v Afriko. 'Osvežila' je regionalna srečanja, ki so drugačna kot tista v preteklosti in je danes daleč najbolj vplivna med novimi afriškimi partnerji. Njena trgovina in investicije hitro naraščajo in razvojna pomoč le pripomore k temu, da lažje prodira na te nove trge. Prav tako je Kitajska tudi najbolj akademsko in medijsko zanimiva predvsem zaradi velikosti in uspeha investicij, ki jih beleži (Kragelund 2010, 4). Kitajski je v nekaj desetletjih uspel preboj od prejemnice razvojne pomoči do pomembnega darovalca pomoči v Afriki. V tem, četrtem poglavju magistrske naloge, me zato predvsem zanima raziskovanje Kitajske kot donatorke razvojne pomoči Afriki.

Kot bomo videli v nadaljevanju (predvsem v 4.2 in 5. poglavju), je kitajski pristop k razvojni pomoči Afrike drugačen od evropskega. Evropa še vedno razmišlja v smislu 'koliko milijard evrov Afrika potrebuje'. Nasprotno temu mišljenju pa je Afrika enakovreden gospodarski partner Kitajski, Indiji, Braziliji, Koreji in Turčiji. Samo v desetletju se je začelo novo obdobje priložnosti za kontinent. Trgovina med Afriko in njenimi novimi partnerji je zdaj vredna 673 milijard dolarjev na leto. Po začetku gospodarske krize se je središče gospodarskega sveta drastično premaknilo proč od OECD članic proti vzhodu in jugu. Afrika danes izkorišča naložbe, trgovino in

razvojno pomoč, kakor je to počela v preteklosti, koristi pa tudi nove makroekonomske, politične in strateške prednosti, ki ji omogočajo hitro rastoče države na črni celini. Delež trgovine z Evropo in Ameriko hitro pada po obsegu, zato se govori že tudi o začetku postkolonialne dobe (AEO 2011, 93).

Kitajska vidi razvojno pomoč tudi kot ključ do premagovanja gospodarske krize. Gospodarsko krizo vidi kot priložnost, da se zmanjšajo razlike v razvitosti držav po svetu. Gospodarska rast razvijajočega sveta je izredno pomembna tudi za razviti svet, saj ekonomska rast Afrike spodbuja svetovno povpraševanje. Kitajska podpira krepitev sodelovanja sever-jug in tudi več sodelovanja jug-jug. Sama sebe sicer vidi kot državo v razvoju, ki je pripravljena spodbujati te dialoge in delati dobro tudi v drugih razvijajočih se državah s ciljem trajnega miru in skupne svetovne blaginje (Hu 2011). Vprašanje pa je, ali Kitajska s svojim razvojnim sodelovanjem bodisi pospešuje razvoj Afrike, bodisi ga dolgoročno zavira. Pomembno je, da imamo točne podatke in informacije kje, koliko in čemu se namenja razvojna pomoč. Informacije o obsegu, vsebini, obliki, načinu in sektorski porazdelitvi razvojne pomoči so še kako pomembni, da lahko naredimo analize, ali se v resnici 'z dobro razvojno pomočjo' v resnici pravzaprav dolgoročno Afriki ne dela škoda (Kragelund 2010, 18). Kot bomo videli v naslednjih poglavjih, na žalost teh jasnih podatkov in odgovorov od Kitajske nimamo.

Hitro rastoča gospodarstva novih afriških partnerjev se trudijo poslovati z Afriko in zato mešajo razvojno pomoč in gospodarsko sodelovanje. To delajo s pomočjo svojega znanja, se pravi tehnične pomoči, programov, usmerjenih v zasebni sektor, in velikih infrastrukturnih projektov. Kitajska je kot posledico tega uvedla oziroma kar 'na novo izumila' trgovino, povezano z razvojno pomočjo (*trade-related aid*), ki ga vse bolj uporabljajo tudi drugi novi partnerji Afrike (McCormick v Kragelund 2010, 22), na prvi pogled uspešnejši kakor Evropa in preostali zahodni svet. Kitajska je v zadnjem desetletju naredila neverjeten preboj v gospodarskem smislu in posledično tudi na področju razvojnega sodelovanja v Afriki. In ravno zaradi tega fenomena me zanima raziskovanje ravno Kitajske.

4.1 Zgodovina razvojne pomoči Kitajske Afriki

V tem poglavju želim predstaviti zgodovino sodelovanja Kitajske in Afrike. Najprej bom predstavil širši kontekst sodelovanja, to je gospodarsko sodelovanje, nato pa še konkretno sodelovanje na področju razvojne pomoči. Prisotnost Kitajcev v Afriki je dolga in sega 600 let nazaj v čas dinastije Ming, ko je admiral Zheng He pristal na Kenijski obali. Večji val priseljevanja je sledil šele v začetku dvajsetega stoletja, ko je prišlo 60 tisoč rudarjev v Južno Afriko in tam delalo v rudnikih zlata. Pol stoletja kasneje je Mau Zedong več deset tisoč agrarnih in gradbenih delavcev poslal v Afriko kot znak krepitev bratskih vezi, ki izhajajo iz skupne zgodovine kolonializma (Rice 2011). To je bil čas Gibanja neuvrščeni in prej omenjene skupine G77. Takrat je bila Kitajska v resnici še 'država v razvoju' in je dejansko logično spadala v to skupino držav, čeprav je imala le status opazovalke v tej organizaciji (The Non-Aligned Movement 2012).

Skozi celotno zgodovino so v kitajski zunanjepolitični strategiji države v razvoju vedno omenjene na vidnem mestu in tudi sama Kitajska se je vedno prištevala mednje. Tem državam je vedno bila in še vedno je naklonjena zaradi podobnih izkušenj s prej omenjenim kolonializmom, ideološke sorodnosti in tudi zaradi pragmatičnih interesov. Pri teh odnosih Afrika igra pomembno mesto že vse od ustanovitve Ljudske republike Kitajske. V prvih letih je šlo predvsem za politično zaveznitvo, ki je še pridobilo na pomenu po njenem sporu z Sovjetsko Zvezo leta 1960. Kitajska je ob izolaciji Zahoda in ob sporu s socialističnim blokom stik s svetom iskala prav prek držav v razvoju. Med letom 1949 in 1979 je Kitajska vzpostavila diplomatske odnose z mnogimi afriškimi državami. Odkrito se je postavila na stran afriških držav ter jih moralno in materialno podpirala v boju za nacionalno neodvisnost. Kljub lastnemu pomanjkanju je nudila pomoč in sodelovala v različnih projektih, najbolj znana je železniška povezava med Zambijo in Tanzanijo v vrednosti 455 milijonov dolarjev (Cencen 2011, 267–8).

Od leta 1979 dalje govorimo o intenzivnem gospodarskem sodelovanju med Afriko in Kitajsko. Odnosi so postajali vse bolj vsebinski in pragmatični. Samo med leti 1997 in 2000 je Kitajsko obiskalo nad 40 vodij in vlad iz Afrike. Leta 1996 je kitajski predsednik Jiang Zemin predlagal načrt sodelovanja z Afriko za 21. stoletje, ki je predvideval dolgoročne stabilne odnose in vsestransko sodelovanje. Kitajska je

afriškim državam pogosto pomagala z darili in brezobrestnimi posojili, da bi si tako omogočila lažji začetek izkoriščanja naravnih virov. Za bodoče odnose si želi vzpostaviti sodelovanje na bolj enakopravni ravni, kjer bo pretok blaga potekal v obe smeri. Vloga Afrike v kitajski zunanji politiki se po koncu hladne vojne ni bistveno zmanjšala, se je pa spremenila. O dobrih odnosih priča tudi dejstvo, da zunanji ministri svoj prvi obisk v tujino po novem letu namenijo prav Afriki (Cencen 2011, 268–72).

Migracije Kitajcev v Afriko so se okrepile šele po koncu hladne vojne. Šlo je večinoma za ekonomske migracije. Od leta 1999 do leta 2009 je menjava zrastle iz 6 na 90 milijard dolarjev s približno enakim razmerjem med uvozom in izvozom. Tako so se proti vzhodu usmerili nafta, železo, baker in les, proti zahodu pa končni izdelki, vse od natikačev do tovornjakov. Za kitajsko ekonomsko rast je ta trgovina ključnega pomena, zato tudi Peking vsako leto zagotavlja milijarde nepovratnih sredstev Afriki. Sicer je natančne številke težko dobiti, vendar danes v Afriki živi približno milijon Kitajcev. Pred desetletjem je bila ta številka bistveno manjša in ni nikoli presežala sto tisoč ljudi (Rice 2011). Konec hladne vojne je spremenil celotno svetovno ureditev. S padcem Železne zaves se je na vzhodu odprl ogromen trg, ki je nemudoma privabil zahodni gospodarski interes. Pred tem je bila vzhodna Evropa odrezana od vlaganj z Zahoda, v devetdesetih letih dvajsetega stoletja pa je postala pomembna destinacija za trgovino, investicije in nenazadnje tudi razvojno pomoč. Tako je bila za več kot desetletje politična in gospodarska pozornost na vzhodu. Tudi sodelovanje jug-jug (Afrika-Kitajska) je bilo v tem času v mirovanju (Kragelund 2010, 2).

Če si kitajsko gospodarsko delovanje v Afriki konkretno pogledamo na primeru, vidimo, da je že med leti 1970 in 1975 Kitajska za 500 milijonov zgradila železnico med Zambijo in Tanzanijo, ki je povezala z bakrom bogate dele notranje Afrike s pristaniščem v Dar es Salaamu.²¹ Vendar je šele leta 1997, po privatizaciji zambijskega državnega premoženja, Kitajska bolj 'agresivno' vstopila na trg kot kupec. Bakrena industrija je bila zastarela, saj vse od 60. let dvajsetega stoletja vanjo nihče ni vlagal. S skupnim vložkom 132 milijonov dolarjev so leta 2003 ponovno zagnali rudnike. Rudnike so modernizirali in zaposlili preko 6000 ljudi. Danes je industrija v lasti podjetij, ki so v 100 odstotni kitajski državni lasti (HRW 2011, 14–

²¹ Dar es Salaam je največje mesto v Tanzaniji. Je najpomembnejše trgovinsko, pristaniško in politično mesto v državi, kljub temu ni uradno prestolnica Tanzanije. Leta 1974 so za prestolnico uradno razglasil v notranjosti države ležeče mesto Dodoma (Go 2 Africa 2012).

18). Vidimo lahko, da ima Kitajska gospodarska prisotnost na kontinentu dolgo zgodovino, a je šele v zadnjem desetletju postala kontekstualno zanimiva za vprašanja, ki jih obravnavam v tej magistrski nalogi.

Kar se pa tiče same razvojne pomoči, lahko vidimo, da jo je začela dajati drugim državam že 'ob svojem rojstvu' leta 1949, s posebnim programom pa je leta 1950 vstopila tudi na afriški trg (Woods 2008, 2). Zgodovina kitajske razvojne pomoči sega v leto 1950, ko je materialno pomagala dvema sosednjima državam, to sta Severna Koreja in Vietnam. Začetek sodelovanja z Afriko lahko postavimo v leto 1955, ko so se voditelji držav iz Azije in Afrike dobili v Indoneziji na konferenci v Bandungu²² in razširili sodelovanje iz izključno socialističnih držav tudi na druge države v razvoju. Leta 1956 se je uradno začela razvojna pomoč Afriki (GOV 2012a, 1). V 3. poglavju smo že povedali, da se zahodni donatorji oklepajo razvojne politike s pogojevanjem (v smislu več demokracije in boja proti korupciji), medtem ko se novi partnerji trudijo nuditi pomoč brez pogojevanja. Leta 1964 je kitajska vlada razglasila tako imenovanih Osem načel za gospodarsko pomoč in tehnično pomoč drugim državam (*Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries*), ki so jedro osnovnega načela kitajske razvojne strategije. Vsebina poudarja enakost, vzajemne koristi in delovanje brez pogojevanja (GOV 2012a, 1). Razvojna pomoč Kitajske je tako drugačna od evropske, saj jo spremlja določeno visoko spoštovanje suverenosti afriških držav. Takratni kitajski predsednik vlade Zhou Enlai je naredil temelje za sodelovanje, ki slonijo na spoštovanju suverenosti, enakopravnosti in vzajemnem spoštovanju. Z vse večjo prisotnostjo Kitajske na celini lahko afriške države končno uresničujejo svoje dolgoletne prioritete, brez kakršnihkoli pogojevanj (Woods 2008, 13–14). Razvojna pomoč v Afriki ni nova, se pa času in okolju primerno spreminja oziroma prilagaja.

Danes Kitajski sistem razvojne pomoči ni podoben ne 'staremu kitajskemu' in ne evropskemu. Preden je Japonska postala DAC članica, je imela sistem dajanja razvojne pomoči, ki je bil zelo podoben današnjemu Kitajskemu. Ta star sistem je deloval tako, da so šla japonska podjetja z neko idejo do države v razvoju, ta pa je nato zaprosila japonsko vlado za pomoč. Če je bila ideja japonski vladi všeč, je zadolžila japonsko podjetje, da projekt izvede. S takšnim sistemom si je Japonska v prvih nekaj desetletjih po Drugi svetovni vojni zagotovila naravne vire, promovirala

²² Bandung je prestolnica Zahodne Jave, ene izmed provinc Indonezije. Je Indonezijsko tretje največje mesto in drugo najpomembnejše metropolitno središče države (Discover Bandung 2012).

izvoz, ojačala svoj poslovni sektor in vzpostavila prijateljske odnose z državami, katere so bile potencialno pomembne za japonsko gospodarstvo. Danes se zdi, da gre Kitajska v isto smer (Lancaster 2007, 4). Vidimo lahko, da sama zgodovina kitajske razvojne pomoči sploh ni toliko bistvena za današnje razumevanje le-te, saj je v zadnjih nekaj letih naredila tolikšne spremembe, da sploh ne moremo govoriti o neki kontinuiteti razvojne politike, temveč o popolnoma novi politiki in logiki razmišljanja. V nadaljevanju magistrske naloge si tako pogledjmo, kako ima Kitajska danes urejeno razvojno pomoč.

4.2 Kitajski pristop dajanja razvojne pomoči Afriki

V uvodu magistrske naloge smo že povedali, da je Kitajska eno najhitreje rastočih gospodarstev, dodamo pa lahko dejstvo, da bo kmalu druga največja ekonomija na svetu. V dveh desetletjih in pol ji je uspelo iz prejemnika razvojne pomoči postati pomemben darovalec razvojne pomoči in največji investitor v državah v razvoju. Kongresni raziskovalni servis ZDA (*U.S. Congressional Research Service*) ocenjuje, da je bila leta 2002 kitajska razvojna pomoč Afriki, Latinski Ameriki in JV Aziji vredna manj kot milijardo dolarjev, leta 2007 pa že 25 milijard dolarjev. Okrepila je svojo diplomatsko prisotnost in s svojimi investicijami pridobiva na veljavi in priljubljenosti v državah v razvoju. Raziskava je ugotovila, da kitajska razvojna pomoč Afriki služi predvsem lastnim dolgoročnim ekonomskim načrtom, medtem ko recimo pomoč JV Aziji odraža dolgoročne diplomatske in strateške cilje (Moxley 2010). Kitajska sama za svojo razvojno pomoč trdi, da »je ta usmerjena predvsem v kmetijstvo, industrijo, infrastrukturo, javni sektor, izobraževanje in zdravstvo. Poudarek je predvsem na izboljševanju industrije in kmetijstva držav prejemnic pomoči. To naj bi bila temeljna področja, ki jih je potrebno urediti in kamor je potrebno namenjati razvojno pomoč za nadaljni gospodarski in družbeni razvoj. Ta področja so osnova za boljšo izobrazbo in zdravje državljanov držav prejemnic pomoči. V zadnjih letih pa so vse večjo veljavo dobivale tudi podnebne spremembe, ki postajajo novo področje kitajske razvojne pomoči« (GOV 2012b, 1). Iz tega lahko sklepamo, da je Kitajska prisotna v Afriki zaradi ekonomskih interesov.

Kitajska razvojna pomoč Afriki je tudi zelo povezana s političnimi cilji Kitajske. Res je, da zelo hitro narašča, a podatki, ki so na voljo, kažejo, da je še vedno na relativno nizki ravni v primerjavi z zahodnimi državami. Struktura kitajske razvojne

pomoči je izjemno zapletena, saj jo tvorijo različni interesi, različne institucije in različni subjekti. Kljub tej zapletenosti je mogoče izpostaviti neke skupne tendence. Razvojna pomoč se osredotoča predvsem na proizvodni sektor. V manjši meri je razvojna pomoč prisotna tudi v drugih sektorjih, kot sta recimo zdravstvo in šolstvo, vendar bolj v obliki subvencij in kreditov. Za kitajsko razvojno pomoč je značilno tudi, da je prisotna na celotni celini, čeprav v nekaterih državah bolj kakor v drugih (več o tem v 5. poglavju) (Kragelund 2010, 8–9). Močno je prepletena z gospodarskim sodelovanjem, zato lahko njeno porast zaznamo tudi v izvozu in uvozu med Kitajsko in Afriko, ki je vse večja v primerjavi s starimi partnericami.

Tabela 4.1: Uvoz v Afriko glede na poreklo produkta med leti 2000 in 2009, v odstotkih. Vidimo, da se odstotek izdelkov iz EU zmanjšuje, Kitajske pa povečuje.

	2000	2005	2008	2009
Tradicionalni partnerji Afrike	75,5	67,1	60,5	58,8
EU 25	57,4	51,9	46,6	46
ZDA	9,5	7,5	6,8	6,8
Drugi trtadicionalni partnerji	8,6	7,7	7,1	6
Novi partnerji Afrike	24,5	32,9	39,5	41,2
Kitajska	5,8	11,9	18,4	19,5
Drugi novi partnerji	18,7	21	21,1	21,7
Skupaj	100	100	100	100
Skupna vrednost (v milijardah dolarjev)	72,7	140,4	249,5	219,6

Vir: prirejeno po AEO (2011, 115).

Tabela 4.2: Izvoz afriških produktov glede na destinacijo oziroma trg, med leti 2000 in 2009, v odstotkih. Vidimo, da se pomembnost EU kot trga zmanjšuje, Kitajske pa hitro povečuje.

	2000	2005	2008	2009
Tradicionalni partnerji Afrike	81,8	76,7	69,2	66
EU 25	58,4	54,3	47,3	46,6
ZDA	14,3	11,8	12	10,3
Drugi trtaditionalni partnerji	9,1	10,6	9,9	9,1
Novi partnerji Afrike	18,2	23,4	30,8	34
Kitajska	3,4	5,3	7	11,3
Drugi novi partnerji	14,8	18,1	23,8	22,7
Skupaj	100	100	100	100
Skupna vrednost (v milijardah dolarjev)	39,3	68,9	104,1	75,8

Vir: prirejeno po AEO (2011, 116).

Problem kitajske razvojne pomoči je, kot ugotavlja Woods (2008, 10–11), da je zelo malo uradnih podatkov, koliko pravzaprav znaša kitajska razvojna pomoč. Jasnih podatkov ni, so le približne ocene, ki jih na razpolago daje Kitajsko ministrstvo za trgovino (*Ministry of Commerce of the People's Republic of China*). Kar pa zagotovo vemo o kitajski razvojni pomoči, pa je to, da svojo razvojno politiko danes še vedno temelji na Osmih načelih za gospodarsko pomoč in tehnično pomoč drugim državam (*Eight Principles for Economic Aid and Technical Assistance to Other Countries*), ki jih nenehno bogati, izboljšuje in razvija (GOV 2012c, 1) in, da je močno prepletena s kitajskimi investicijami in trgovinsko politiko, zato si v nadaljevanju poglavja pogledimo, kaj je znano in kateri podatki so razpoložljivi. V tem se bistveno razlikuje od zahodnih, tradicionalnih dajalcev razvojne pomoči Afriki, kot je recimo EU. V tem poglavju bom poskušal predstaviti kitajski pristop dajanja razvojne pomoči Afriki in ugotoviti, kako je sestavljena kitajska institucionalna infrastruktura, ki to pomoč dodeljuje.

Kar vemo o kitajski razvojni pomoči, je to, da Kitajska namenja razvojno pomoč na tri različne načine. Te so: (i) dajatve (*grants*) in (ii) brezobrestna posojila (*interest-free loans*), ki se financirata direktno iz državnega proračuna Kitajske (*state finances*), medtem ko se (iii) ugodna posojila (*concessional loans*) zagotavljajo iz računa

Export-Import Bank of China. Do konca leta 2009 je Kitajska namenila skupno 256,3 milijarde juanov (približno 32,3 milijarde evrov) razvojne pomoči tujim državam, med tem je bilo 106,2 milijarde juanov (približno 13,4 milijarde evrov) dajatev, 76,6 milijard juanov (približno 9,6 milijarde evrov) je bilo brezobrestnih posojil in 73,6 milijard juanov (približno 9,3 milijarde evrov) ugodnih posojil (GOV 2012d, 1). Bilateralna menjava med Kitajsko in Afriko je med leti 2000 in 2009 zrasla, kot kaže tabela 4.1 in 4.2. Od leta 2000 do leta 2009 se je povečal tako uvoz kitajskih produktov v Afriki iz 5,8 % na 19,5 %, kakor tudi izvoz afriških izdelkov na Kitajsko iz 3,4 % na 11,3 %.

Kitajska razkriva tudi podatke, da se (i) dajatve večinoma uporabljajo za gradnjo bolnišnic, šol, socialnih stanovanj, za oskrbo s pitno vodo, za majhne in srednje velike projekte na socialnem področju, za tehnično sodelovanje (*technical cooperation*) ter za humanitarno pomoč za nujne primere (*emergency humanitarian aid*). (ii) Brezobrestna posojila se v glavnem uporabljajo za pomoč namenjeno izboljševanju življenja ljudi (*improve people's livelihood*). Rok odplačila teh posojil je ponavadi 20 let. Ta posojila so namenjena državam z dobrimi gospodarskimi pogoji. (iii) Ugodna posojila pa se namenjujejo državam, ki želijo vlagati v konkretne projekte kot so recimo veliki infrastrukturni projekti ter velike investicije. Posojila odobri *Export-Import Bank of China* po tržni ceni, razliko, da je posojilo nižje, kakor pa ostala posojila na trgu, pa krije Ljudska banka Kitajske (*People's Bank of China*). Rok odplačila teh posojil je ponavadi med 15 in 20 let. Do konca 2009 je Kitajska odobrila takšna posojila 76 državam, s tem je podprla 325 projektov od katerih je bilo do konca izpeljanih 142. Večina od teh za gradnjo transportne, komunikacijske in elektro infrastrukture (GOV 2012d, 1).

Kitajsko-afriška menjava zdaj predstavlja že več kot 10 % celotne zunanje trgovine Afrike. Poleg tega se vse bolj kaže v 'pozitivni luči' v smislu, da odpisuje Afriki dolgove in pošilja na celino vse več prostovoljcev. Kitajska vlada je tako recimo ustanovila Sklad za človeške vire v Afriki (*Human resource development fund for African countries*), ki ponuja štipendije za afriške študente, ustanavlja raziskovalne centre in spodbuja izmenjavo med učitelji in prostovoljci. Največji prejemnik kitajske razvojne pomoči je prav Afrika. Do septembra 2009 je bilo kar 11,15 milijard dolarjev namenjenih Afriki. Več kot polovica vseh kitajskih projektov je namenjena izboljšavam življenjskega standarda ljudi s projekti v infrastrukturi, kot so železnice, ceste in elektrarne (Moxley 2010).

Dejstvo je, da je Kitajska v svojem vedenju drugačna kot EU. To lahko vidimo že samo s tem, ko pogledamo kako veliko vlogo igra *Export-Import Bank of China* (9,3 milijarde evrov) (GOV.cn 2012d, 1). S svojim 'drugačnim' vedenjem in na splošno s pozitivnim pogledom na afriški kontinent spreminja celino na boljše, kar opažajo tudi tradicionalni partnerji. Še leta 2000 je 'ekonomski svet' (revija *The Economist*) gledal na Afriko kot na brezupen kontinent, v letu 2010 pa že optimistično kot »na leva, ki se je znebil verige« (*uncaging the lions*) (OECD Observer, 2011). Z izrazom 'drugačno vedenje' imam v mislih predvsem politiko nevmešavanja (*non-interference*) v politiko suverenih afriških držav. Kitajski pristop je drugačen od tradicionalnega v tem, da ponuja strateško partnerstvo, ki temelji na načelu nevmešavanja. Peking obsoja vsako obliko vmešavanja v afriške zadeve, kar je praksa zahodnih držav že vse od osamosvojitve (Niquet 2007).

Afriško gospodarstvo se je, čeprav ni popolnoma homogeno, v preteklem desetletju močno izboljšalo. Povečala se je tudi kupna moč in tako danes Afrika kupuje različne proizvode tako od starih partnerjev kakor tudi od novih. Uvoz cenenega azijskega potrošniškega blaga pomaga povečevati afriško kupno moč in izboljšuje življenjski standard. Dostopnejše in cenejše proizvodno blago pripomore afriškim podjetjem povečevati produktivnost, saj znižuje proizvodne stroške. S tem so končni izdelki dostopnejši in cenejši. Kitajska izstopa med novimi partnericami, saj je glede na široko paleto proizvodov, ki jih izvažajo v Afriko, vodilna. Ostali novi partnerji, kot recimo Indija in Brazilija, imajo ožji izbor oziroma le dopolnjujejo sektorje, ki jih stare partnerice Afrike in Kitajska ne obvladajo popolno (AEO 2011, 106). Gospodarski interes se počasi vrača v Afriko. Hitro rastoča gospodarstva, kot je kitajsko, so šele v zadnjem desetletju ponovno našla interes v Afriki in uvidela (ponovni) potencial v jug-jug sodelovanju. Indija in Brazilija gradita svojo 'popularnost' v Afriki tudi zaradi potencialnega sedeža v razširjenem Varnostnem svetu Organizacije združenih narodov,²³ Kitajska pa gradi svoje politične in gospodarske povezave z jugom in tako vse bolj dobiva na svetovni politični in gospodarski prevladi (Kragelund 2010, 2).

²³ Varnostni svet Organizacije združenih narodov (*United Nations Security Council – UNSC*) je eden od glavnih organov ZN. Zadolžen je za ohranjanje mednarodnega miru in varnosti. Ima pet stalnih članic (Francija, Kitajska, Rusija, Velika Britanija in ZDA) in deset nestalnih članic, ki imajo dvoletni mandat (GPF 2012).

Dejstvo je, da Afrika ima potencial. Afrika ima še veliko možnosti v kmetijskih panogah, saj je 60 % zemlje neobdelane. Ovire, zakaj te površine še niso obdelane, so znane, a zato je ozadje tega je toliko bolj kompleksno. Med glavnimi razlogi so slaba infrastruktura, ki onemogoča hiter prevoz blaga od kmeta do potrošnika, slabe oz. neprilagojene sorte rastlin, slaba davčna in menjalna politika (*perverse trade barriers*), nejasno lastništvo zemlje, slaba in zastarela tehnologija obdelovanja ter težka dostopnost do kreditov. Če bi Afriki uspelo premostiti te težave, bi že leta 2030 to področje bilo vredno dodatnih 275 milijard dolarjev. S pravimi gnojili, semeni in pesticidi ima Afrika ogromen potencial za izvoz hrane in biogoriv (McKinsey Global Institut 2010, 7–8). Uspeh za nadaljnjo afriško ekonomsko rast je tako dobra infrastruktura v transportu in energetske omrežju, kakor tudi v telekomunikacijah ter oskrbi z vodo. Razvojna pomoč, namenjena razvoju teh področij, je tako v Afriki najbolj zaželen in posledično tudi najbolj priljubljena. In ravno Kitajska postaja največji donator na tem področju.

Če si na konkretnih primerih pogledamo, kako izgleda kitajska razvojna pomoč v praksi, vidimo, da je zelo prepletena z direktnimi projekti oziroma investicijami. Kitajska je v zameno za pravice kopanja desetih milijonov ton bakra in za dva milijona ton kobalta v Demokratični republiki Kongo neposredno investirala v infrastrukturo 6 milijard dolarjev. Gre za direktne investicije v ceste, železnice, bolnice, šole ter za izboljšanje delovnih razmer v samih rudnikih. Od leta 2005 so Kitajski vložki v infrastrukturo presegli vlaganja Svetovne banke. Gre za 6000 km cest, 3000 km železniških prog, bolnice, šole in socialna stanovanja. Ti 'cenenih krediti' omogočajo afriškim državam pogoje, ki se jim enostavno ne morejo upreti (AEO 2011, 112). Drugi primeri so investicije v rudnike, pristanišča in železnice v Gvineji in Liberiji za 5 oziroma za 8 milijard dolarjev ter 23 milijard dolarjev namenjene za naftne rafinerije v Nigeriji, ki bodo v prihodnosti zagotovile dostop Kitajski do nigerijskih naftnih rezerv (McKinsey Global Institut 2010, 15). S tem denarjem afriške države realizirajo nacionalno pomembne programe in projekte, ki so bistveni za razvoj držav in ki jih drugače ne bi bili zmožni financirati in uresničiti.

Omenili smo že, da je zelo težko priti do podatkov, koliko razvojne pomoči pravzaprav Kitajska daje. Predsednik Ljudske republike Kitajske Hu pravi, da je na področju infrastrukture Kitajska do konca leta 2010 končala 632 projektov v infrastrukturo, velik delež v Afriki. Med leti 2010 in 2012 pa bo Kitajska zagotovila 10 milijard dolarjev posojil za razvojne projekte, prednost pa bodo imele afriške

države. Kitajska tudi načrtuje med leti 2011 in 2015 izgradnjo 200 infrastrukturnih projektov za čisto energijo in varstvo okolja (Hu 2011). Sicer govorimo o konkretnih projektih, a velikokrat se zgodi, da Kitajska enostavno 'odpiše' kredit ali 'pozabi' na vračilo. Zato lahko na takšna dejanja gledamo kot na razvojno pomoč, ki pa seveda ni enaka razvojni pomoči, kot jo poznamo v EU.

Značilno za kitajsko razvojno pomoč je, da jo vključuje v druge oblike investiranja. Posebej uporablja slednje metode: Prvo metodo imenujemo (i) izvozni krediti (*export credits*), kjer gre za to, da podpira domače nacionalne izvoznike, da tekmujejo za prodajo v tujino. Gre torej za kombinacijo spodbujanja lastnega gospodarstva in prodiranja na nov trg hkrati. Druga metoda se imenuje (ii) krediti, zavarovani z naravnimi viri (*natural resource-backed lines of credit*). Tukaj gre za določen infrastrukturni projekt, ki se ga zavaruje z naravnimi viri, kot sredstvom za odplačilo posojila. Primer takšne metode je 2,5 milijarde vredno posojilo Angoli leta 2007 za 300 km železniških prog, 300 km cest, bolnišnice, šole, socialna stanovanja, telekomunikacijsko omrežje ter naložbe v kmetijstvo v zameno, da so bili krediti zavarovani z izvozom surove nafte. Takšnemu modelu se reče kar 'Angola model' ali drugače 'vir za infrastrukturo' (več o tem v nadaljevanju). Tretja metoda se imenuje (iii) mešani krediti (*mixed credits*), kjer gre za dajanje kredita po nizki ali ničelni obrestni meri. Razvojna pomoč se tako ne deli 'kar tako', temveč za projekte, ki si jih želita Afrika in Kitajska izpeljati. Kjub vezani trgovini in koristi Kitajski, ima Afrika veliko od takšnih projektov. Če gledamo na te kredite kot na razvojno pomoč, je Kitajska večji darovalec pomoči kot stare partnerice, saj je Afriki preračunano med leti 2007 in 2009 podelila kredite v vrednosti 7,1 milijarde dolarjev letno (AEO 2011, 112).

Kitajska razvojna pomoč in neposredne investicije jasno kažejo, da ima apetit po vlogi 'voditelja držav v razvoju'. Sicer njena politika ni 'agresivna', temveč svojo prisotnost povečuje tiho in neizstopajoče (*soft power*). Kitajci to svojo prisotnost opravičujejo z dejstvom, da gre za normalen proces. Pravijo, da »bogatejša kot je država, več odgovornosti ima do revnih držav«. Vendar pa moramo poudariti, da Kitajska ni le 'izkoriščevalec', ki pomaga Afriki le, kadar je to v njenem interesu. Pomaga tudi, kadar ne pričakuje ničesar v zameno, kot je recimo pomoč ob naravnih in drugih nesrečah. Kitajska je postaja velesila na področju razvojne pomoči. Bogatejša kot bo postajala, bolj in več bo pomagala Afriki v prihodnosti, s tem bo pa tudi pridobivala na vplivu in veljavi (Moxley 2010).

Na tem mestu se pojavlja vprašanje, kdo se pravzaprav na Kitajskem odloča, kdo bo prejemnik razvojne pomoči in koliko je dobi? Omenili smo že, da ima največjo odgovornost Kitajsko ministrstvo za trgovino, ko se sprejemajo odločitve o razvojni pomoči. O manjših projektih oz. programih se lahko odločajo celo uradniki, brez da za to dobijo 'višja' dovoljenja. V tem smislu nosijo zelo veliko odgovornost. Toda glavne politične odločitve o razvojni pomoči, kjer gre za velike vsote pa odloča kitajsko vodstvo (*chinese leadership*). Gre za najvišje vladno telo, ki ga sestavljajo premier, njegovi štirje podpredsedniki, pet svetnikov, ministri in predstavniki vladnih agencij in drugi pomembni uslužbenci. Gre za približno 50 ljudi, ki imajo pravico odločati o vseh pomembnih odločitvah države (Lancaster 2007, 3).

Kitajska nima osrednje agencije ali drugih organov za razvojno pomoč. Z razvojno pomočjo tako v prvi vrsti upravljajo Kitajsko ministrstvo za trgovino, prav tako pa tudi Kitajska Banka za uvoz in izvoz (*Export-Import Bank of China*, včasih imenovana tudi kar *Eximbank*), Ministrstvo za finance (*Ministry of Finance*) ter seveda Ministrstvo za zunanje zadeve (*Ministry of Foreign Affairs*) (Moxley 2010). Pri odločitvah, za kaj se bo namenila razvojna pomoč, so zelo pomembni tudi kitajski veleposlaniki v afriških državah. Redno morajo poročati Ministrstvu za zunanje zadeve Kitajske in predlagati projekte, za katere menijo, da bi lahko bili uspešni v državah, v katerih delajo. V tem smislu je zelo zanimivo, zakaj nima ravno to ministrstvo več pristojnosti glede odločitev dajanja razvojne pomoči (Lancaster 2007, 4). Zdi se, da Kitajska nima neke dolgoročne vizije in ustaljene birokracije na področju razvojne pomoči. Ravna se času in okolju primerno in morda je ravno zaradi te 'hitrosti prilagajanja' in enostavnega birokratskega aparata tako uspešna. Sodelovanje s Kitajsko je v Afriki priljubljeno, saj so bolj vidni konkretni končni izdelki kot so infrastruktura, državne stavbe, stadioni, itd. Ti objekti so zgrajeni hitreje in z afriškega vidika so stroškovno učinkovitejši in manj birokratski kot objekti, zgrajeni z denarjem razvojne pomoči tradicionalnih partnerjev. Afriški funkcionarji so mnenja, da so bilateralni dogovori z novimi partnerji manj birokratsko obremenjujoči, kakor s tradicionalnimi in se že zaradi tega raje odločajo za poslovanje z državami, kot je recimo Kitajska (AEO 2011, 125).

Zahod skrbi, da se bodo afriške države zaradi poceni kitajskih kreditov še bolj zadolževale. A kitajski interes niso revne države, temveč funkcionalno delajoča gospodarstva. Dober primer odpisa dolga je iz leta 2003, ko je Kitajska 1,2 milijardni dolg zmanjšala za 750 milijonov dolarjev, na kar lahko gledamo tudi kot na razvojno

pomoč. Odpisi dolga so postali zelo priljubljena Kitajska poteza, saj s tem lahko javno kar dvakrat pokažejo kot 'dobrodelna država', prvič ker določeni državi dajo posojilo in drugič, ko dolg odpišejo. Prisotnost Kitajske pravzaprav krepi trgovinske povezave, viša gospodarsko rast, izboljšuje pogoje menjave, povečuje obseg izvoza in zvišuje javnofinančne prihodke. Tudi jasnih dokazov ni, da naj bi Kitajska s svojim delovanjem še bolj zadolževala (*re-indebting*) afriške države. Če počasi strnemo ugotovitve iz tega poglavja, se zdi, da je prisotnost Kitajske v Afriki dobra (Woods 2008, 2–5).

Če se bodo v prihodnosti sedanji gospodarski trendi nadaljevali, bo Afrika postajala vse pomembnejši igralec v svetovnem gospodarstvu. Do leta 2040 bo Afričan vsak peti mlad zemljan. Afrika bo tako imela največjo delovno silo na svetu. Dolgoročno se morajo investitorji zavedati, da se tega dejstva ne da enostavno ignorirati. Prej kot slej bo prisotnost podjetij na tem kontinentu nujna in prej kot akter (država, podjetje, investitor, itd.) vstopi, večje možnosti ima za uspeh. Hitri vstop v afriško ekonomijo mu omogoči, da si izbori del trga, da si ustvari ime in znamko, da sooblikuje strukturo poslovanj, da vpliva na želje potrošnikov in da si ustvari dolgoročna partnerstva (McKinsey Global Institut 2010, 8). Kitajska se zaveda tega dejstva in je zato pravočasno vstopila na afriški 'vlak gospodarskega razvoja'. Pravi čas je začela investirati v Afriko in graditi na svoji samopodobi in tako postaja vse bolj 'popularna'.

Če na tem mestu povzamem to poglavje, bistvo uspeha kitajske razvojne pomoči temelji na ugodnih posojilih, odpisih dolgov in zunanje pomoči (*external assistance*) (kot je recimo prenos kitajskega znanja Afriki). Večina kitajskih posojil se nameni v transport, elektrifikacijo in infrastrukturo. Prav tako združuje razvojno pomoč z investicijami v privatnem sektorju. To so javno-zasebna partnerstva, skupna vlaganja (*joint ventures*) in različne pogodbe o sodelovanju. Mešanje razvojne pomoči, neposrednih naložb in trgovanja je postalo v Afriki tako razširjeno, da se je že prijelo pod imenom 'Angola model',²⁴ kot smo že omenili. Je pa dejstvo, da so kitajski

²⁴ Zahod se trudi iztržiti izboljšanje okoljskih, delovnih in socialnih razmer v državi, kateri misli dati razvojno pomoč. Kitajska pa odobri 'boljša posojila' brez spraševanja in zahtev. Takšnih primerov, ko so se afriške države premislile in odslovile že dogovorjene projekte z zahodnimi državami ter na koncu izbrale raje Kitajsko, je po celotni celine vse polno. Leta 2005 si je Angola premislila v zadnjem trenutku in je dve milijardi vredno pogodbo z IMF prekinila in raje vzela poceni posojilo (*soft loan*) na Kitajskem. Na tak način je težko narediti kakršen koli napredek v izboljšanju standardov, boju proti korupciji, varovanju zaščitene habitate, rastlin, žival in nenazadnje tudi staroselcev, če se države ne odločajo za tvoj denar, temveč za denar, ki mu je za vse naštetu vseeno (Woods 2008: 6–7).

izvozni krediti veliko večji od kitajske razvojne pomoči (Sindzingre 2011, 15). Vidimo lahko torej, da je kitajska razvojna pomoč drugačna od evropske. Močno je povezana z investicijami v infrastrukturo. Razvojna pomoč je 'prepletena' z gospodarskim sodelovanjem. Zaradi tega dejstva je Kitajska v Afriki postaja vse bolj priljubljena. Projekte izpeljejo hitro, kvalitetno in brez vprašanj.

4.3 Problemi razvojne pomoči Kitajske

Tako stare kakor tudi nove partnerice Afrike imajo probleme z upravljanjem in uspehom svojih projektov. Vendar pa države, kot je Kitajska, projekte pripeljejo do konca hitreje kakor države EU. To jim uspeva boljše in z manj birokracije. Sicer pa še ni jasnih dokazov, da je njihov pristop boljši (OECD Observer 2011). Dejstvo je, da so države kot je Kitajska, novi igralci na afriškem trgu, in enostavno še ni minilo dovolj časa, da bi se pokazali dejanski, dolgoročni rezultati, kaj pravzaprav prinaša oziroma pomeni njihova prisotnost in kaj so problemi njihovih programov razvojne pomoči Afriki. V tem poglavju me tako zanimajo problemi, ki jih ima, oziroma jih povzročata razvojna pomoč Kitajske v Afriki.

Pri razvojni pomoči je pomembno, da so ekonomske, politične in družbene spremembe med seboj uravnotežene, sicer se lahko prejemniku pomoči dela celo škoda, ne pa korist. Če bo prevelik poudarek le na enem področju, lahko to dolgoročno škoduje Afriki. Paziti je potrebno, da povečanje neke panoge ne škoduje drugim. Tako lahko recimo ima izrazito povečanje kmetijstva dolgoročne posledice recimo pri onesnaževanju pitne vode, zdravstvenih težavah ljudi zaradi prekomernega gnojenja in prevelike uporabe pesticidov. V zadnjih letih smo priča naraščajoči zaskrbljenosti na zahodu zaradi 'nepremišljenega' kitajskega investiranja v Afriki. Seveda najbolj problematično je kitajsko sodelovanje z afriškimi diktatorji, ki spodkopava vsa prizadevanja tradicionalnih partnerjev. Nikjer ni zagotovil, da razvojna pomoč, ki jo dobiva recimo Al Bashir²⁵ ali Mugabe,²⁶ res koristi ljudem, ki jim bi v osnovi pravzaprav pomoč naj bila namenjena. Politika, ki investira, ne glede

²⁵ Omar Hassan Ahmad Al-Bashir je trenutni predsednik Sudana, največje države v Afriki. Kot brigadir v sudanski vojski je leta 1989 s pučom prevzel oblast v državi. Obdolžen je organiziranja vojnih zločinov in zločinov proti človeštvu. Kljub mednarodnim težnjam po njegovem priprtju je bil aprila 2010 ponovno izvoljen za predsednika Sudana (BBC Mobile 2012).

²⁶ Robert Gabriel Mugabe je trenutni predsednik Zimbabveja. Na oblast je prišel leta 1989 kot borec osvoboditvenega gibanja proti vladavini belske manjšine v Zimbabveju. Mednarodna skupnost ga obtožuje kršenja človekovih pravic. Njegova način vladanja velja za izjemno strogega in slabega predvsem kar se tiče ekonomije (Jackson 2012).

komu in kako (*no strings attached*), uničuje trdo delo, za katero so se dolga leta borile zahodne države. Trenutno kitajsko delovanje v Afriki zagotovo ne prispeva k spodbujanju miru, blaginje in demokracije na celini (Kragelund 2010, 18–20).

Odgovor, zakaj Kitajska ne zahteva nobenih pogojev, ko gre za dajanje razvojne pomoči, je ta, da »spoštuje suverenost države prejemnice« (*respecting the sovereignty of those to whom it gives aid*). S to trditvijo opravičuje tako delovanje v državah, kot sta Sudan in Zimbabve, kakor tudi dejstvo, da 'prehiteva' zahodne države v pogajanjih in jim izpod nosu speljuje pogodbe (Woods 2008, 7–8). Kitajska je v Afriki tako priljubljena zaradi svoje politike »nevmešavanja v notranje zadeve« in striktnega »ločevanja gospodarstva in politike«. V očeh afriških voditeljev je tako Kitajska daleč boljši partner kakor Evropa (Mbaye 2011). Tako na eni strani razumemo, zakaj je Kitajska tako angažirana v Afriki, na drugi strani pa razumemo, zakaj so tako previdni in tudi zakaj tako povečujejo razvojno pomoč.

Pomembno vprašanje je tudi, ali je kitajska razvojna pomoč sploh pod nadzorom kitajske vlade. Različna ministrstva v svoje programe vključujejo razvojno pomoč. Tako je velik darovalec razvojne pomoči poleg Kitajskega ministrstva za trgovino, tudi kitajsko Ministrstvo za zdravje in izobraževanje (*Ministries of Health and Education*), ki se lahko neodvisno odloča, kdo dobi pomoč in zakaj. Nihče jih ne nadzoruje. Zelo pomemben razlog, zakaj Kitajska nerada govori o velikosti svoje razvojne pomoči je ta, da ima Kitajska doma še ogromno revščine. Če bi torej javno povedali, koliko denarja se steka v Afriko, bi se doma kritiki hitro vprašali, zakaj tega denarja ne porabijo doma, za svoje ljudi. Podoben problem je že imela Ameriška vlada. Dejstvo pa je, da je na takšno vprašanje zelo težko odgovoriti, zato tudi tolikšna tajnost velikosti razvojne pomoči (Lancaster 2007, 2–3). S skrivanjem podatkov pa se postavlja pod vprašaj transparentnost kitajskih dejanj.

Problem je tudi predimenzioniranost projektov. Evropa je že v preteklosti izkusila, da s prevelikimi projekti in idejami lahko v bistvu škodimo in ne koristimo. Zlasti v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja je Afrika, misleč da gre za gospodarski razcvet kontinenta, gradila prevelike in nerealne projekte, ki pa so za sabo pustil bankrotirane države in dolgove. Neuspeh številnih projektov je postal simbol za neustrezne razvojne strategije afriških držav.²⁷ Gradnje prevelikih hidroelektrarn,

²⁷ Takšnih primerov je mnogo. Naštajmo jih samo nekaj. Primer slabe razvojne politike v preteklosti je recimo Gana takoj po osamosvojitvi. Po vzoru Sovjetske zveze se je v šestdesetih začel načrt pretvorbe Gane v moderno industrijsko družbo. Na veliko so se gradile šole, bolnišnice, hidroelektrarne in ceste.

neuporabnih štiripasovnih avtocest, prevelikih jeklarskih obratov, ki nikoli niso zaživel, itd. To so zgodbe, ki vzbujajo pesimističen pogled na sedanje Kitajsko investiranje v kontinent. Prepogosto projekti nikdar niso bili dokončani, nezadostno so bili vzdrževani in bili postavljeni v okolje, ki je bilo neprimerno za takšno vrsto gospodarstva (AEO 2011, 127).

Ceneni krediti v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja so se, zlasti po dolžniški krizi leta 1982, močno podražili. Afriške države tako niso mogle dokončati projektov oziroma projekti niso mogli pravilno zaživeti. Veliko projektov je propadlo zaradi napačne ideje projekta (politični projekti, kot so preveliki stadioni, predsedniške palače in parlamenti) drugi zaradi neustreznega načrtovanja in upravljanja (recimo železarne in hidroelektrarne). Propadli so zaradi nerealnih ocen stroškov in vzdrževanja ter slabega vodenja. Za vso izgrajeno infrastrukturo tudi ni bilo primerno izobražene delovne sile. Bolnice so imele premalo zdravnikov, šole premalo (izobraženih) učiteljev, industrijski obrati pa premalo inženirjev. Afrika je v tem času imela izjemno nizek odstotek uspeha (*success rate*). Bil je 17,2 %, to pomeni, da so štirje od petih projektov propadli (AEO 2011, 128).

Dajanje razvojne pomoči Afriki ima seveda strateško ozadje. Kitajska se zanima za ogromno zalogo afriških naravnih virov in energije in svojih interesov niti ne skriva (Moxley 2010). Sicer res gospodarsko ogromno investira in ustvarja številna delovna mesta, a kaj ko krši številne zakone s slabimi zdravstvenimi razmerami, varnostnimi ukrepi, sovraštvom do sindikatov in predolgimi delovnimi časi, tudi do 18 ur na dan. Tako recimo kitajska podjetja v Zambiji kršijo nacionalne in mednarodne standarde delovnih pogojev. Kot ugotavlja *Human Rights Watch* (HRW 2011, 1–2), štiri kitajska podjetja že več let kršijo zakone v rudnikih bakra, ki so življenjska žila zambijskega gospodarstva. Rudarstvo bakra predstavlja 75 % vsega izvoza Zambije in prispeva dve tretjini prihodkov proračuna države. Država je tako odličen primer

Med leti 1959 in 1964 je kar 80 % celotnega proračuna šlo za infrastrukturo in socialne zadeve. S padcem svetovnih cen kakava leta 1961, je bila vlada prisiljena uvesti višje davke, kar je pa vodilo do nemirov. Večina projektov je zaradi pomanjkanja denarja ostala nedokončanih. Drug primer je Kongo. V Demokratični republiki Kongo (prej Zaire) so med leti 1973 in 1977 za 260 milijonov dolarjev zgradili hidroelektrarno Inga in 2000 km dolg daljnovod za skoraj milijardo dolarjev. Med gradnjo je cena bakra, ki je prinašal velik odstotek v proračun države, padla. Zaradi tega projekta nikdar niso mogli končati, kot je bilo prvotno predvideno in danes elektrarna funkcionira le na 20 % potencialne moči. Tretji dober primer je Nigerija. Ko so leta 1959 v Nigeriji odkrili nafto, je država svoje prihodke začela investirat v prestižne naložbe kot je gradnja nove prestolnice v Abuji. Porabila je tudi približno 9 milijard dolarjev za izgradnjo železarne v Ajaokuti, ki so jo začeli graditi leta 1979, a danes že 30 let pozneje, še v njej ni bilo proizvedenega nobenega jekla sploh (AEO 2011, 127–8).

hitrosti širitve kitajskih investicij po celini. Kitajska si kršitve delovnih pogojev lahko privošči zaradi 'lukenj' v zambijski zakonodaji. So podizvajalci, ki opravljajo delo za ta kitajska podjetja (Smith 2011). Zambijski rudniki državi prinašajo ogromen prihodek, a ker so v lasti Kitajcev ni nad njimi nobenega nadzora. *Human Rights Watch* je v 122 strani dolgem poročilu z naslovom »Odpuščeni boste, če zavrnete naše pogoje: Zlorabe delavcev zaposlenih v kitajskih rudnikih bakra« (*You'll be fired if you refuse: Labour abuses in Zambia's Chinese state-owned copper mines*), obtožil Kitajsko številnih zlorab. Na podlagi intervjujev so ugotovili, da so delovne razmere nevarne. Rudniki so neprimerno prezračevani, delati morajo v dimu in prahu, pri visokih temperaturah, delavniki so dolgi med 12 in 18 ur dnevno, prostih dni ni, zaradi tega je veliko delovnih nesreč. Pritoževati in stavkati pa ne upajo, saj čaka na njihovo delo na tisoče brezposelnih.

Res je, da je afriško gospodarstvo še močno odvisno od svojih naravnih bogastev in da bo najverjetneje tako tudi v prihodnosti. Tempo gospodarske rasti ne tišči navzgor samo cen surovin, temveč tudi povečuje konkurenco za pravice izkoriščanja naravnih bogastev. Še posebej kitajska podjetja razkošno delijo pomoč afriškim vladam za infrastrukturo, le da dobijo pravice za izkoriščanje (Schum 2010). To pa je problem, saj je hitrost, s katero Kitajska prodira na afriški trg, izjemna. Takšna hitrost pa dopušča, da v procesu odločanja prihaja do napak in do nepremišljenih in slabih odločitev. EU je zaskrbljena, da Kitajska poslabšuje politiko v državah, s katerimi posluje. Čeprav *African Economic Outlook* (AEO 2011, 124–6) zatrjuje, da novi partnerji ne povečujejo korupcije v Afriki, so bile, recimo v Mavretaniji, opažene spremembe na slabše. Nasproten primer pa je Nigerija, kjer je bilo kitajskih investicij ogromno. Opaziti je manj korupcije in boljše delovanje državnega aparata. Novi partnerji težijo k temu, da dajejo prednost oz. lastništvo nad izvajanjem politike čim nižji ravni. Skušajo se izogibati visoki, ministrski oz. vladni ravni posamezne države, saj se je izkazalo, da imajo tako zastavljeni projekti več možnosti za uspeh. Nasprotno pa se tradicionalni partnerji že ves čas sodelovanja rajši poslužujejo na višjih ravneh, se pravi z visokimi uradniki in ministrstvi. Zato so se nekatere afriške države (recimo Čad in Lesoto) že večkrat pritožile, da so posli s Kitajsko nepregledni.

Če povzamem, vidimo, da je glavni problem pri raziskovanju problemov kitajske razvojne pomoči Afriki dejstvo, da imamo zelo malo podatkov. Je sistem v nastajanju in je zelo fragmentiran med različne nivoje, agencije in ministrstva. Šele v zadnjem času se ga počasi začneja profesionalizirati. Šele pred kratkim so se različni programi

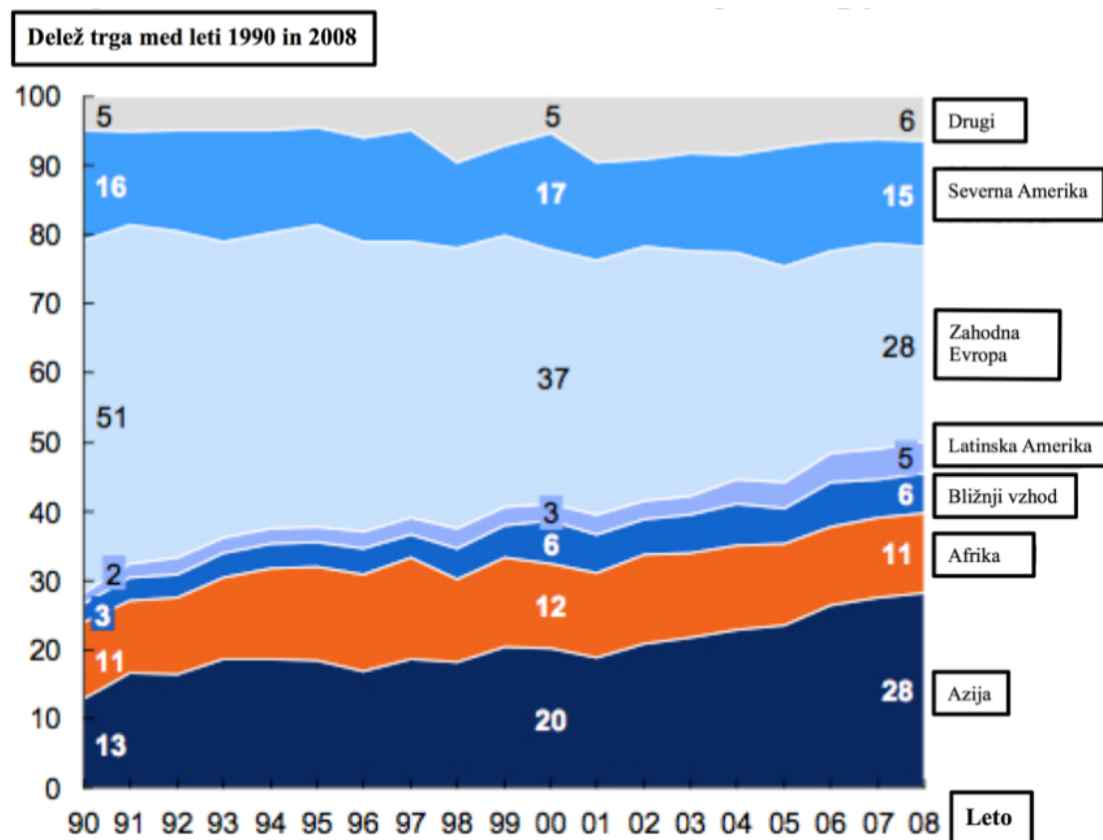
pričeli evalvirati in vrednotiti. V nasprotju z zahodnimi sistemi pomoči na kitajskem ni neke direktne določbe, da je cilj razvojne pomoči zmanjševanje revščine. To ni prisotno tako na državni ravni (ni nobene državne agencije za razvojno pomoč), prav tako pa tudi ne v privatnem sektorju (tudi NGO-ji nimajo tako naravnanih ciljev) (Lancaster 2007, 5). Vidimo lahko, da Kitajska s svojo razvojno pomočjo uničuje dolgoletna prizadevanja EU za več demokracije in spoštovanja človekovih pravic. Prav tako se ne ozira na problem korupcije in brez vprašanj sodeluje z diktatorji. Megalomanske projekte financira hitro brez premišljenih strategij in načrtov, ki bi pokazali, kaj dolgoročno prinašajo Afriki.

5 Primerjava razvojne pomoči Evropske unije in Kitajske v Afriki

Sedaj, ko smo si pogledali tako zgodovino kakor tudi institucionalno strukturo in probleme tako EU kakor tudi Kitajske na področju razvojnega sodelovanja z Afriko, ju sedaj še kritično primerjajmo. V tem poglavju želim na konkretnih primerih pokazati, kako ti dve različni politiki delujeta v praksi. V uvodu zagovarjam hipotezo, da je kitajska razvojna pomoč uspešnejša kakor razvojna pomoč EU, in to želim predstaviti ravno v tem poglavju, ko obe razvojni pomoči neposredno soočim. V 3.3 in 4.3 poglavju smo lahko videli, da imata tako EU kakor tudi Kitajska določene probleme v delovanju in izvajanju razvojne politike in me zato v tem poglavju zanima, katera se obnese bolje, predvsem pa zakaj.

Afrika je danes eden najbolj dinamičnih potrošniških trgov na svetu. Potrošnja vsako leto zraste dva do trikrat hitreje, kot ta raste v državah OECD. Skupna potrošnja gospodinjstev leta 2008 je bila 860 milijard dolarjev, kar je recimo več od Rusije in Indije (McKinsey Global Institut 2010, 38). Kljub dolgi zgodovini in ustaljeni praksi razvojnega sodelovanja z Evropo, podsaharska Afrika vse bolj trguje z razvijajočimi državami. Gre za t. i. jug-jug menjavo (*south-south exchanges*). Od leta 1990 do leta 2008 je azijski delež v trgovanju narasel na 28 %, medtem, ko je evropski padel iz 51 na 28 % trga, kot kaže Graf 5.1 (McKinsey Global Institut 2010, 15). Tukaj govorimo o deležu trga in ne o uvozu in izvozu kot v tabeli 4.1 in 4.2. Vidimo lahko, da novi partnerji Afrike postajo vse večji in pomembnejši.

Graf 5.1: Delež trga posameznih delov sveta v podsaharski Afriki med leti 1990 in 2008. Vidimo lahko rast sodelovanja z državami iz Azije ter upad deleža trgovine z Evropo.

Vir: McKinsey Global Institut (2010, 15).

Res je, da kar se tiče obsega blagovne menjave (*trade*), še vedno daleč pred ostalimi vodita Evropa in severna Amerika, s katerima Afrika menja skoraj polovico (49 %) blaga in investicij (govorimo o letu 2008). Vendar se delež menjave z državami v Aziji in južni Ameriki povečuje. Tako je trgovina med Afriko in temi novimi partnerji zdaj vredna 673 milijard dolarjev. Kar se tiče tujih direktnih investicij (*foreign direct investment* – FDI) vidimo, da novi partnerji dosegajo komaj 10 % trga, vendar moramo pri tem vedeti, da se je njihov delež med prvo in drugo polovico desetletja podvojil (OECD Observer, 2011). Če pogledamo samo razvojno pomoč Afriki, vidimo, da še sicer vedno prevladujejo tradicionalno države iz Evrope. Zavedati pa se moramo, da Kitajska zelo hitro dohiteva tradicionalne partnerice.

V Afriki so novi partnerji, še posebej Kitajska, priljubljeni, ker zagotavljajo projekte, ki so izpeljani do konca (*turn-key projects*) in to jim uspeva uresničevati hitreje kakor tradicionalnim partnerjem. Afrika dojema Kitajsko kot manj birokratsko od Evrope. Druga pomembna razlika je, da novi partnerji ne zahtevajo toliko *policy* pogojev, kakor to počno tradicionalne partnerice v multilateralnih in bilateralnih

dogovorih vse od leta 1980 dalje. Vendar pa nepripravljenost novih partneric za določanje pogojev ne pomeni pomanjkanje nadzora nad projekti. Ravno nasprotno, Kitajci, denimo, so znani po tem, da so zelo strogi in zahtevni, ko gre za izvajanje in doseganje kreditnih ciljev. Tretja pomembna razlika je, da novi partnerji raje direktno dajo razvojno pomoč podjetju in ne nekemu programu, ki nato nadaljne razdeljuje denar (*project-aid rather than programme-aid*), kot to radi počno tradicionalni partnerji. S tem se poveča spodbuda, da se projekti uspešno dokončajo in se zmanjša možnost tekom procesa zlorabe oz. kraje iz sklada (AEO 2011, 114).

Kitajska in EU se razlikujeta v dojemanju Afrike. Vprašanje je, ali je ekonomska rast v Afriki trajnostna ali pa gre le za trenutno stanje pozitivne rasti? Kot ugotavlja Schaum (2010), so pesimisti vedno imeli tri močne argumente, ki zagovarjajo, da bo Afrika vedno ostala brezupen kontinent (*hopeless continent*). Prvi je, da je (i) afriška politika nefunkcionalna. Politično in vojaško močan posameznik je sposoben v nekaj tednih uničiti vse, kar se s trdim delom gradi desetletja. Drugi je, da je (ii) afriško gospodarstvo preveč odvisno od svojega naravnega bogastva, to je rudnin, nafte, mineralov, itd. Tretji pa je ta, da (iii) Afrika kljub rasti naredi premalo, da bi pomagala revnim. Bogata je elita in ne ljudstvo.

Dojemanje Afrike je med tradicionalnimi in novimi partnerji različno. Kitajska recimo Afriko dojema kot potencialnega poslovnega partnerja in kot vir naravnih virov. EU pa jo dojema kot izgubljeno celino (*lost continent*), ki potrebuje usmerjeno pomoč iz zahoda. Zaradi tega različnega dojetja kitajska podjetja lažje najdejo partnerje v Afriki, ki so pripravljeni z njimi sodelovati. Razvojna pomoč se odkrito uporablja, da do tega sodelovanja lažje pride. Ti dve skupini se prav tako razlikujeta glede na hitrost, s katero se odzivata glede na želje in zahteve Afrike. Medtem ko so procesi in programi razvojne pomoči Evrope izjemno kompleksni in se zato tudi zelo počasi odzivajo na kakršne koli spremembe, so novi partnerji izjemno hitri, ko gre za prilagajanje okoliščinam. Že zaradi tega je recimo Kitajska mnogo bolj priljubljena kakor pa Evropa. Če abstraktno primerjamo kitajsko razvojno pomoč z oblačili, je ta »narejen po meri« (*tailor made*), medtem ko so Evropski programi razvojne pomoči »ena velikost za vse« (*one size fits all*) (Kragelund 2010, 21–2).

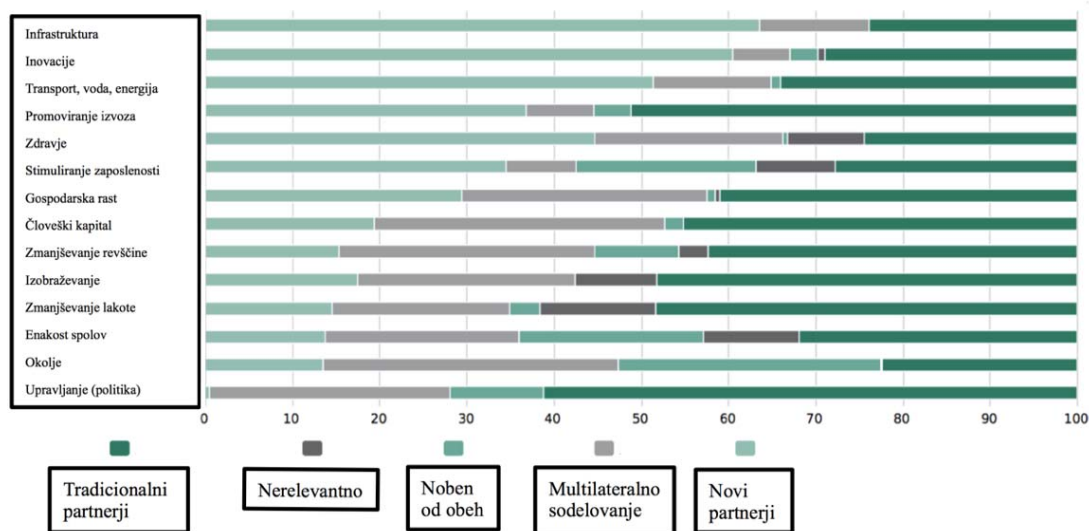
EU in Kitajsko najlažje ločimo glede na motiv, ki ga imata. EU še vedno vse projekte, ki jih imajo, vodi dobrodelnost (*charity*), medtem ko Kitajsko vodi lastni ekonomski interes (*economic self-interest*). Prva tako pokriva področja »pomoči in potreb«, druga pa ustvarja primeren prostor za večjo gospodarsko izmenjavo. Gre za

bistveno različen pristop delovanja z Afriko, a hiter napredek Afrike v zadnjih letih dokazuje to, da se ta oba pristopa po svoje dobra. Kar je pa najbolj zanimivo pa je to, da se drug drugega dopolnjujeta (Dahman Saidi in Wolf 2011, 8–9), saj se sta osredotočena na popolnoma različna področja. Zato tudi (trenutno) ne prihaja do tekmovalnosti in konfliktov, kar pa za prihodnost težko trdimo.

Razlika je tudi v pogledu na politiko v državah prejemnicah. Politiki novih in starih partnerjev sta si do nedavnega stali na nasprotnih polih. Ena je poudarjala uporabo razvojne pomoči v politične namene izboljševanja razmer v državah prejemnicah, druga pa brez kakršnih koli obveznosti države prejemnice (*attaching no political strings*) vezala svojo razvojno pomoč na svoje znanje, svoja domača podjetja in naravne vire države prejemnice. Kitajski pristop uporablja razvojno pomoč kot 'orodje', s katerim si postavi temelje za kasnejšo okrepljeno dvostransko trgovino. S tem omogoči vstop kitajskega zasebnega sektorja na trg, znižuje stroške poslovanja in izdelkov ter hkrati državi izboljšuje infrastrukturo. Vendar pa, kot že omenjeno, evropske države vse bolj sledijo tej filozofiji, saj očitno deluje (Dahman Saidi in Wolf 2011, 32).

Bistvena razlika je tudi v panogah, katerim namenjajo največ pozornosti. Če pogledamo uradno razvojno pomoč EU, vidimo da je EU usmerjena predvsem v strukturne spremembe kot so zmanjševanje revščine, varnost, liberalizacija trgovanja, demokracija in človekove pravice, preprečevanje konfliktov in stabilnost držav. V letu 2006 je skupna pomoč EU podsaharski Afriki znašala 22,7 milijard dolarjev. Kitajska je v istem letu namenila okoli 2,3 milijarde, kar je bilo vključeno v dajatve, posojila, in odpise dolgov. Usmerjena je bila v izgradnjo infrastrukture, kmetijstvo, industrijo zdravstvo in izobraževanje (ECDPM 2010, 9). Področji, kjer delujeta EU in Kitajska, sta si zelo različni. Stare partnerice svoja prizadevanja osredotočajo v zmanjševanje revščine, socialni sektor in upravljanje. Leta 1990 je bilo 82 % razvojne pomoči dodeljene kmetijstvu, industriji, gospodarski infrastrukturi in v finančnemu sektorju. Do leta 2004 se je delež v kmetijstvu in industriji prepolovil, medtem ko se je delež za zdravstvo, izobraževanje in upravljanje več kot podvojil in dosegle več kot 51 % celotne pomoči. To 'vrzel' so zapolnile nove partnerice (AEO 2011, 108)

Graf 5.2: Sektorske razlike med starimi in novimi afriškimi partnericami za leto 2011. Novi afriški partnerji so močni na področju infrastrukture, stari pa na področju socialnega sektorja, kot je recimo boj proti lakoti in revščini ter upravljanje.

Vir: AEO (2011, 109).

Razlike so tudi v (samo) podobi, ki sta si jih EU in Kitajska ustvarili v preteklosti in na katerih gradita še danes. V 4.3 poglavju smo ugotovili, da je kitajska razvojna pomoč šele v nastajanju in da nima nekega dokončnega cilja in vizije. Kitajski uradniki dajejo vtis, da so zelo neodločeni, kako oblikovati in v kolikšni meri želijo sodelovati z zahodnimi donatorji. S tem svojim 'zavlačevanjem' in 'neodločnostjo' jasno kažejo, da ne želijo postati samo še ena bogata država v 'klubu' darovalcev pomoči. Raje gradijo lastno podobo, kar ima iz političnih razlogov zanje ogromne prednosti. Podoba države, ki razume Afriko in z njo sočustvuje se je med afriškimi narodi prijela. Razume problem revščine, ker ga je tudi sama preživela (čeprav še ne dokončno). Trdimo lahko, da Kitajska še nima veliko izkušenj na področju razvojnega sodelovanja, zato je kitajska vlada začela neposredno sodelovati s tujimi agencijami za razvojno pomoč z namenom, da se z njihovih primerov dobre prakse naučijo kako bolje delovati. Posebne ekipe so tako poslali v London in Stockholm, da se naučijo, kako te države upravljajo svoje razvojne pomoči. Vse več dialoga je tudi z Veliko Britanijo z Britanskim oddelkom za mednarodni razvoj (*British Department for International Development*), o mednarodni razvojni pomoči in razvojnih vprašanjih. Podobnih pogovorov je vse več in ti nam kažejo kitajski interes po vse večji regulaciji razvojne politike (Lancaster 2007, 4–6).

Očitno je, da delajo Kitajci nekaj, kar deluje. Vse več je znakov, da zahodni partnerji vse bolj reformirajo svoj 'zastarel' sistem in kopirajo kitajskega. Tako je recimo prioriteta Francije, Velike Britanije in Nemčije še pred leti bila razvojna pomoč na področju družbenega razvoje, je danes vse bolj usmerjena v produkcijski sektor kot sta kmetijstvo in trgovina. Se pravi iz čisto 'družbeno koristnega' okolja, te države počasi investirajo v bolj privatno sfero. Enake spremembe opaža tudi Svetovna banka za leto 2011, da je vse več poudarka na privatnem sektorju, ustvarjanju delovnih mest in na konkurenčnosti. Kmetijstvo in razvoj podeželja, kakor tudi infrastrukture, obsega vidno več prostora v programih kakor v preteklem desetletju (Dahman Saidi in Wolf 2011, 23).

Pomembna razlika je v ciljih, ki jih želita doseči. Woods (2008, 16–17) ugotavlja, da se trenutno na področju razvojne pomoči dogaja tiha revolucija. Stari igralci, se pravi Evropa in Amerika, postajajo vse manj privlačni v Afriki, novi, Kitajska, pa vse bolj. Vse od osemdesetih let 20. stoletja je Evropa zaradi zgrešene vizije, kaj si Afrika želi, izgubljala konstantno na priljubljenosti in povpraševanju. Nasprotno je Kitajska s svojo politiko 'spoštovanja suverenosti' in 'ne vtikanja' v afriške zadeve vse bolj priljubljena. Razvojno pomoč močno mešajo z trgovino in investicijami, a to očitno koristi tako kitajski kakor tudi afriški gospodarski rasti in ekonomiji. Poleg pomoči nudijo Afriki tudi znanje, tehnologijo, strokovno svetovanje in pomoč, kar afriške države cenijo in potrebujejo bolj kot pa to kar jim nudi Evropa. Zato ni presenetljivo, da Kitajska vse bolj dopolnjuje in tudi počasi že nadomešča evropsko razvojno pomoč. Kitajska noče odkrito spremeniti ali reformirati obstoječega sistema v Afriki. Počasi in neopazno vstopa na trg in nudi alternative afriškim državam, s tem pa ustvarja konkurenco v sistemu, ki tega prej ni poznal. Razkrivajo se napake v sistemu in zastarelost praks in standardov. Z njeno prisotnostjo se vse bolj kažejo pomanjkljivosti institucij, slabi se pogajalski položaj Evrope. Evropa in Amerika se tako kažeta v vse slabši luči, saj ogromno govorita, kaj veliko pa ne naredita.

Prisotnost novih držav v Afriki je privedla tudi do ustanovitve novih organizacij. Tako je nastala Šanghajska organizacija za sodelovanje (*Shanghai Cooperation Organisation*), Forum za dialog Indije, Brazilije in Južnoafriške Republike (JAR) (*India-Brazil-South Africa Dialogue Forum – IBSA*) in Novo afriško, azijsko strateško partnerstvo (*New Africa Asia Strategic Partnership*). Najbolj zanimiva je vsekakor IBSA, ki je bila ustanovljena leta 2003 s ciljem spodbujanja skupnih interesov, kot so demokratizacija, gospodarski in socialni razvoj in predanost

multilaterizmu. Tudi v akademskih vodah gre za zanimivo temo, ki se zelo hitro spreminja in jo je zato zanimivo spremljati (Kragelund 2010, 2–3).

Tudi pristop do dela v Afriki je različen. Zanimivo je, da Kitajska ne poslabšuje odnosov med Afriko in starimi igralci, temveč jih izboljšuje. Na primer, pomoč pri infrastrukturi je večinoma vezana na kitajske izvajalce. To je eden od razlogov, zakaj je sodelovanje z novimi partnerji tako 'priljubljeno' med afriškimi narodi. Zaradi novih igralcev in posledično novih pogajalskih okoliščin se je spremenilo ravnotežje moči, kar je marsikje pripeljalo do ponovnih pogajanj z OECD državami. Spremembe so bile velikokrat v korist afriških držav, s tem pa se je tudi na splošno izboljšal sam proces odločanja (OECD Observer, 2011).

Kitajska počasi postaja vse večji donator razvojne pomoči. To je posledica ugodnih posojil kitajskih bank (predvsem banka *Eximbanke*). Večinoma daje pomoč, vezano na dobavo kitajskega blaga in storitev. Zaradi izredno skopih informacij je težko določiti natančno številko, kolikšna je natančna razvojna pomoč, a po vseh podatkih predstavlja manj kakor recimo pomoč Velike Britanije ali Nemčije. Od drugih donatorjev se razlikuje v njenem odnosu do afriških držav, vlad, državnih podjetij, finančnih institucij. Ta odnos je bližji. Ugodna posojila kitajskih bank so razlog za kitajski uspeh. Ta priznava povezave med trgovino, naložbami v infrastrukturo in razvojno pomočjo (Sindzingre 2011, 15). Jasno je, da so pozitivni učinki prisotnosti novih partnerjev najbolj vidni v državah, bogatih z naravnimi viri. Prednost teh držav je, da so tukaj prisotni interesi tako starih in novih partnerjev. Te države imajo možnost, da določene pogodbe na novo izpogajajo (*renegotiate*) ali s starimi ali pa z novimi partnerji in tako s tem povečajo korist v svoj prid. Z vse večjim povpraševanjem po naravnih virih v razvijajočih državah, afriške države vse pogosteje izkoriščajo svojo na novo pridobljeno pogajalsko moč (AEO 2011, 126).

Tabela 5.1: Razvojna pomoč v konkretnih deležih (v milijonih dolarjev). Prikaz, koliko posamezne države namenijo za razvojno pomoč. Vidimo lahko, da evropske države količinsko še vedno daleč vodijo pred Kitajsko in drugimi novimi afriškimi partnericami.

	Razvojna pomoč (celotna, v milijonih dolarjev)	Razvojna pomoč Afriki	Odstotek razvojne pomoči Afriki glede na celotno
Tradicionalni partnerji Afrike			
ZDA	29659,2	7997,8	27 %
Francija	15538,8	6445,5	41 %
Nemčija	13342,3	2297,4	17 %
Velika Britanija	11698,3	2932,0	25 %
Japonska	16452,1	1932,9	12 %
Novi partnerji Afrike			
Kitajska	1947,7	ni podatka	približno 25 %
Indija	488	25,93	5–10 %
Brazilija	362	ni podatka	približno 12 %
Turčija	707,2	46,96	7 %
Združeni arabski emirati	1038,24	147,19	14 %

Vir: prirejeno po AEO (2011, 102).

Razlika med novimi in starimi partnericami ni samo v ekonomskem smislu, temveč se kaže tudi geografsko. Kar se tiče izvoza, so tradicionalni partnerji bolj prisotni v severni in zahodni Afriki, medtem ko so novi prisotni v srednji, vzhodni in južni Afriki. Pri uvozu v Afriko pa vidimo večjo prisotnost tradicionalnih partnerjev v severni in južni Afriki, medtem ko so novi partnerji v zahodni in vzhodni Afriki. Vidimo lahko, da sama geografska oddaljenost ne pomeni manjše trgovine. Za primer pogledjmo državo v južni Afriki (Južnoafriška republika – JAR), ki je najdlje oddaljena od Evrope a kljub temu uvaža več kot 40 % blaga iz Evrope. V igri so torej drugi zgodovinski, sistemski in kulturni dejavniki. Kitajska in druge nove partnerice osvajajo trge, katerim so tradicionalni partnerji namenjali v preteklosti manj pozornosti, saj je tam lažje prodreti na trg in jih tudi obvladati. Top deset prejemnikov OECD naložb so JAR, Egipt, Nigerija, Maroko, Alžirija, Kongo, Libija, Mauritius, Tunizija in Gana. Največji prejemniki Kitajske pa so prav tako JAR, Egipt, Alžirija, Mauritius in Nigerija, vendar na njihov seznam spada tudi Zambija, Sudan,

Demokratska republika Kongo, Etiopija, Tanzanija, Madagaskar in Gvineja (AEO 2011, 109–10).

Zdi se, da Kitajska s svojim delovanjem ne skuša spremeniti igre razvojne pomoči niti je ne namerava sama nadomestiti. Ne gre za namensko škodovanje Evropi, gre bolj za 'tiho revolucijo'. Kitajska s svojo vse večjo prisotnostjo na kontinentu nudi Afriki alternativo, kar ustvarja konkurenco. S tem slabijo pogajalski položaj zahodnih donatorjev in vnašajo pritisk in tekmovalnost v sistem, ki tega prej ni poznal. Z njihovo prisotnostjo so s strani afričanov jasnejše in opaznejše pomanjkljivosti tradicionalnih partnerjev, sam pogajalski proces pa se spreminja. Potrebno je prilagoditi zahodne standarde in procese, ki se zdijo v 'novi luči' zastareli in neučinkoviti. Razvojna pomoč Kitajske Afriki zbuja skrb med tradicionalnimi državami. Strah jih je, da se jim gre samo za svoje koristi in bodo zaradi tega delovali mimo ustaljenih praks in se 'požvižgali' na določena področja, kot je recimo varstvo okolja. Kitajska s svojimi donacijami podpira države, kot sta recimo Zimbabve in Sudan, katere skuša zahod sankcionirati. Kitajska tako uničuje ves trud in delo preteklih let, ko dajejo denar tem 'uporniškimi' državam (Woods 2008, 2–3).

V tem poglavju smo lahko videli, da se Evropska unija in Kitajska razlikujeta po različnih kriterijih. Najprej smo omenili, da so razlike po obsegu delovanja, ki ga zavzemata na trgu, nato pa da so razlike v samem dojetanju Afrike. Razlike so glede na motiv, ki ga imata, kakor tudi v samem pogledu na politiko v državah, v katerih delujeta. Razlikujeta se tudi glede na panoge, v katerih poslujeta, in samopodobi, ki si jo ustvarjata. Vsekakor so različni cilji, kjer gre pri EU predvsem za spremembe Afrike v smislu višje varnosti, stabilnosti ter ureditve problema migracij in hrane, pri Kitajski pa gre le za gospodarski interes. Nazadnje smo omenili še različne pristope, ki ji uporabljata za doseganje svojih ciljev, ter poudarili, da se njuno delovanje razlikuje tudi v geografskem smislu. Razlika je tudi v dostopnosti podatkov in v prilagajanju glede na trenutno gospodarsko krizo. Omeniti velja še dve stvari, ki sta pomembni. Prva je vpliv, kjer trenutno še vedno prevladuje EU, a konsistentno na pomembnosti pridobiva Kitajska. Druga pa je učinkovitost, kjer Kitajska zmaguje pred EU, saj pri vseh zgoraj omenjenih kriterijih napreduje neverjetno hitro (hitreje kakor EU) ter je pri tem izjemno uspešna. Rezultat tega je, da Kitajska glede na vložena sredstva, energijo, denar, itd. na koncu daje boljše rezultate kot EU. Uspešnost je večja.

Tabela 5.2: Shema razlik v razvojni pomoči Afriki med EU in Kitajsko po kriterijih, ki smo jih predstavili v 5. poglavju.

Kriteriji	Evropska unija	Kitajska
Obseg delovanja	Velik, zaradi dolgoletne zgodovine sodelovanja.	Sorazmerno majhen v primerjavi z EU, a hitro raste.
Dojemanje Afrike	'Brezupen kontinent' (Schaum 2010).	'Poslovni partner' (Kragelund 2010, 22).
Motiv delovanja	Motivira jo 'dobrodelnost'.	Motivira jo 'lastni ekonomski interes'.
Pogled na politiko	Razvojna pomoč se uporablja v politične namene.	Razvojna pomoč se ne uporablja v politične namene.
Panoge	Predvsem socialni sektor.	Predvsem infrastruktura.
Samopodoba	Širši, svetovni okvir. Delovanje znotraj mednarodnih organizacij. Je spoštovana.	Lastna (kitajska). Je vedno bolj priljubljena.
Cilji	Spremeniti obstoječi (politični) sistem v bolj demokratičen in spoštljiv do človekovih pravic.	Gospodarsko sodelovanje.
Pristop	Vsiljevanje političnega pogleda. 'Podpira' odvisnost držav od razvojne pomoči in s tem elite. Podvajanje projektov. Projekti so sami sebi namen.	Uporaba lastnih izvajalcev. Slabi delovni pogoji, nepremišljeni projekti. Posredno 'podpira' nedemokratične režime in diktatorje.
Geografske razlike	Izvoz: S in Z Afrika. Uvoz: S in J Afrika.	Izvoz: srednja, V in J Afrika. Uvoz: Z in V Afrika.
Dostopnost podatkov	Dobra, zaradi dolgoletnega sodelovanja in kompleksne institucionalne infrastrukture.	Slaba, zaradi nejasne definicije, kaj je razvojna pomoč.
Prilagodljivost na gospodarsko krizo	Slaba, zaradi prekompleksne in zapletene institucionalne strukture.	Dobra, zaradi hitrega odzivanja na spremembe in majhnega institucionalnega aparata.
Vpliv	Velik, zaradi dolgoletne zgodovine sodelovanja.	Sorazmerno majhen v primerjavi z EU, a hitro raste.
Učinkovitost	Slaba. Glede na vložena sredstva se celini v 50 letih dajanja razvojne pomoči ni uspelo rešiti iz revščine, lakote, korupcije, bogatenja elite, itd.	Glede na vložena sredstva presenetljivo dobra. Še posebej v zadnjem desetletju raste izjemno hitro in daje dobre rezultate.

Vir: 5. poglavje magistrskega dela.

Če povzamem, vidimo, da vse večja kitajska prisotnost v Afriki ni nevarnost za EU, temveč le dodatna priložnost za Afriko. Kot ugotavljata Dahman Saidi in Wolf (2011, 5), je aprila 2011 OECD DAC uradno pozdravil razvojno sodelovanje držav, ki niso članice DAC in poudaril njihovo ključno vlogo pri doseganju Razvojnih ciljev tisočletja (*Millennium Development Goals*) in njihov pomemben prispevek h gospodarskemu razvoju Afrike. Države OECD ugotavljajo, da njihovo delovanje za afriške države resnično predstavlja izboljšanje okolja in večje možnosti na področju infrastrukture in kmetijstva. Dejstvo je, da se (trenutno) nove in stare partnerice v veliki meri dopolnjujejo in ne izključujejo, kar je zelo dobro za Afriko in pomeni zato zelo pozitiven razvoj Afrike.

Afrika vsekakor ima potencial. Dejstvo je, da danes obstaja interes v Afriki. Problem pa je, da ni reform, ki bi znale bolje izkoristiti ta denar. Afrika se mora naučiti, kako sodelovati z novimi partnerji in kako obrniti prisotnost le-teh v svoj prid nasproti starim partnerjem. Potrebuje torej stabilno, predvsem pa domačo razvojno politiko, ki je plod domačega znanja in ni pod tujim vplivom oz. interesi. Če Afrika ne bo sposobna oblikovati trdne strategije in je nato znati izvajati, obstaja nevarnost, da bo Afrika ponovno pahnjena v revščino in izkoriščanje, kot je to že bila v preteklosti. Trenutno je čas še vedno na strani Afrike, a ni daleč, ko se bo treba odločiti, kako in kam (AOE 2011, 132).

Kot lahko vidimo, ima EU ogromno institucionalnega znanja na področju razvojne pomoči. A je za boljše delovanje zahodne razvojne pomoči nujna večja usklajenost med institucijami. Evropa zaostaja, Kitajska pa vse bolj pridobiva na veljavi. Za to sta kriva dva problema, ki jih je treba čim prej popraviti. Prvi je slab napredek na področju usklajevanja različnih akterjev. Drugi pa je premajhna prisotnost in premajhna veljava mnenja novih donatorov v institucijah, ki so na zahodu nastajala desetletja (Woods 2008, 15), kot so Svetovna banka, IMF in druge mednarodne finančne institucije (Sindzingre 2011, 2–3). Institucionalno znanje je tako postalo ovira za EU, saj se zaradi kompleksnosti in prevelike birokracije ne more hitro in času primerno prilagajati spreminjajočemu okolju, ki ga trenutno doživlja Afrika. Kitajska v nasprotnem primeru to lahko. Poudariti pa je potrebno, da je konkretni delež, ki prihaja iz Evrope, še vedno mnogo večji kot tisti iz Kitajske.

Obstoječi zahodni multilateralni sistem ni zasnovan dobro in zato ne privablja držav, kot je Kitajska, da v njem delujejo. Raje se odločajo za samostojno pot darovanja razvojne pomoči Afriki. Trenutno stanje sistema jim ne omogoča dovolj

vpliva v obstoječih institucijah in ne zdi se jim vredno žrtvovati svojega časa za izboljšanje le-tega. Tako Kitajska ni članica OECD, DAC ali G8 skupine. V Svetovni banki in v IMF pa ima le omejen vpliv (Woods 2008, 15–16). Kitajska je uspešnejša in bolj učinkovita, če deluje zunaj 'zahodnih institucij', kjer ima EU veliko moč in vpliv, saj ji to omogoča, lažjo in boljšno izpeljavo razvojnih projektov. Menim, da smo v tem poglavju pravzaprav že dobili odgovor na v uvodu zastavljeno hipotezo, a vseeno povzamimo, izpostavimo in razjasnimo bistvene ugotovitve v naslednjem, 6. poglavju, v zaključku.

6 Zaključek

Glavna ugotovitev, s katero sem se srečal med pisanjem magistrske naloge, je, da je razvojno sodelovanje med Afriko in Kitajsko na eni strani, ter zahodnimi partnerji na drugi strani, zelo težko primerjati, saj Kitajska ne mara razkriti točnih zneskov razvojne pomoči in investicij, ki jih namenja Afriki. Zato je Kitajsko v tem kontekstu zelo težko primerjati z vzpostavljenimi mednarodnimi standardi (Kragelund 2010, 4). Kljub temu menim, da mi je uspelo priti do ugotovitev, katere sem želel doseči. Bistvena razlika med razvojno pomočjo EU in Kitajske je, da kitajska razvojna pomoč ni pomoč v smislu, kot jo razumemo v Evropi, temveč gre za direktno gospodarsko sodelovanje z Afriko. Lahko rečemo, da kitajska razvojna pomoč v praksi deluje kot 'določena ugodnost' znotraj določenih investicij.

Afrika s prisotnostjo tako starih kakor tudi novih partnerjev ima lahko le korist. S prihodom Kitajske na celino se je odprla vrsta novih priložnosti za afriške države. Afrika tako dobiva novo infrastrukturo, razvija podeželje, ki prej ni bilo kmetijsko obdelano, izobražuje in krepi lasten javni sektor. Novi partnerji so s seboj prinesli celo vrsto novih priložnosti, nova finančna orodja in nove načine poslovanja. Največ pa je Afrika vsekakor pridobila na večji pogajalski moči. Interes po afriških naravnih virih ter naraščanje njihovih cen Afriko postavlja v položaj, kjer lahko izbira 'najboljšega ponudnika'. Izziv za Afriko je, kako iz nastale situacije ustvariti 'win-win' okolje, kjer zmagajo vsi in kjer ni poražencev (Dahman Saidi in Wolf 2011, 32–3).

Na podlagi ugotovitev iz magistrske naloge je mogoče trditi, da ima kitajska razvojna pomoč bolj pozitiven vpliv na razvoj Afrike kakor pa donacije iz EU. Leta 2007 je Afrika beležila 5,8 odstotno gospodarsko rast, deloma tudi zaradi kitajskih naložb. Afričani so zadovoljni s kitajskimi investicijami, saj so njihovi projekti

cenejši, kakovost je dobra in izpeljani so v pol krajšem času kakor primerljivi programi iz EU. Kitajska razvojna pomoč in gospodarske investicije so brez prtljage kolonialne preteklosti. Kitajci se tudi ne vedejo pokroviteljsko do Afričanov in jim ne vsiljujejo svojega pogleda na demokracijo in človekove pravice (Lamer 2009).

Na eni strani imamo EU, ki se ne znajde najbolje v trenutnem času in okoliščinah. Vsako desetletje je prineslo nov poudarek na ciljnih razvojnega sodelovanja in nikdar ni bilo upoštevano mnenje afriških prejemnic. Tako je bil recimo v osemdesetih letih 20. stoletja poudarek na stabilizaciji ekonomije. V devetdesetih je večina pogojevanja vključevala izboljšave delovanja institucij in zmanjševanje revščine. V zadnjem času pa je poudarek na zdravstvu in socialnem področju. Afrika je tako morala v preteklosti, če je želela prejeti razvojno pomoč iz EU, izboljševati ta področja, medtem ko si je sama ves čas želela več investicij v infrastrukturo. Kitajska na drugi strani je tako zapolnila vrzel, ki je Evropa ni nudila. Predsednik Bocvane Festus Mogae²⁸ je celo dejal: »Kitajski partnerji nas vsaj obravnavajo enakopravno« (Woods 2008, 13).

Benko (v Bučar in Milosavljević 2011, 86) opozarja, »da je običajno cilj uradne razvojne pomoči EU ustvarjanje ugodnega mednarodnega ekonomskega okolja za tistega, ki ekonomsko pomoč daje«. Dejstvo je, da to z razvojno pomočjo počne Kitajska, kot smo pokazali v magistrski nalogi, a tudi EU ni v tem pogledu popolnoma 'brezmadežna', kar se tiče ciljev uradne razvojne pomoči. Čeprav je razvojna pomoč EU iz 'zahodnega vidika' dobra, tako količinsko kakor tudi kvalitativno, ima določene probleme in eden izmed njih so vsekakor motivi, ki si jih EU sama nerada priznava in ki jih tako radi pripisujemo Kitajski. Vsi poskusi izboljšave sistema EU pa do zdaj niso bili uspešni. Odločnost za spremembe ni dovolj, potrebno je tudi dejansko reformirati sistem. V Afriki, in tudi drugod po svetu kjer si želijo razvojno pomoč, so vse bolj skeptični do obljub iz EU. Šele ko razumemo, kako ta zahodni sistem, znotraj katerega deluje EU, deluje, vidimo zakaj Afrika z odprtimi rokami pozdravlja Kitajsko, ki nenazadnje razvojno pomoč daje izključno zaradi lastnega ekonomskega interesa in tega niti ne skriva. Ureditev sistema razvojne pomoči EU je zelo daleč v prihodnosti (Woods 2008, 16–17) in v

²⁸ Festus Gontebanye Mogae je bil predsednik Bocvane med leti 1998 in 2008. Med afriškimi voditelji je cenjen zaradi uspehov, ki jih je dosegel v Bocvani na področju zdravstva in gospodarskih izboljšav v državi. Več let je delal v tujini. Med leti 1976 in 1980 je bil namestnik izvršilnega direktorja IMF, med leti 1980 in 1981 guverner Banke Bocvane, med leti 1982 in 1989 državni sekretar, od leta 1992 naprej pa minister za finance, razvoj in načrtovanje (African Success 2008).

tem času Kitajska vse bolj dohiteva Evropo. Brez dvoma lahko trdimo, če se bo trenutni trend nadaljeval, jo bo čez nekaj desetletij tudi prehitela.

Nefunkcionalna razvojna pomoč EU dolgoročno lahko pomeni za EU nepotrebno zapravljanje denarja in izgubo verodostojnosti. Evropa si med drugim tudi zaradi gospodarske krize enostavno ne more več privoščiti, da pošilja milijon za milijonom v Afriko, medtem pa se stanje ne izboljšuje. Vendar tudi ukinitvev razvojne pomoči in prepustitev Afrike same sebi ni prava rešitev. Dejstvo je, da napredek in gospodarska rast potrebujeta finančni vložek, vendar pa mora biti sistem, ki denar usmerja dober, pregleden in dajati mora rezultate (Lamer 2009). Kar pa evropski sistem žal ne dela in tudi, če bi ga posodobili in reformirali danes, bi preteklo kar nekaj let, preden bi začel delovati tako kot bi moral.

Na drugi strani imamo tako Kitajsko, ki predstavlja svetu svoje delovanje v Afriki kot 'win-win' sodelovanje. Kitajska si 'odkritega, javnega izkoriščanja' ne more dovoliti, saj si gradi podporo v mednarodni skupnosti. V Afriki je več kot 50 držav, to recimo v Združenih narodih pomeni več kot četrtno držav z pravico odločanja. Bolje kot bo Kitajska zapisana pri teh državah, večjo vlogo bo igrala v mednarodni skupnosti. Svojo podobo 'neškodljivega investitorja' gradi v duhu skupne samopodobe bratskih, zatiranih narodov (*brotherly oppressed nations*), ki se skupaj borijo za isto stvar. Mnogi Afričani v tem ne vidijo nobenega problema, saj skupna zgodovina dobrih odnosov sega daleč nazaj (Mbaye 2011), še v čas Gibanja neuvrščenih in G77. Kitajska vse več razvojne pomoči namenja razvoju Afrike in je zato vse bolj priljubljena.

Vendar pa moramo poudariti, da Kitajska, v nekaterih pogledih, v zadnjih letih postaja vse bolj podobna tradicionalnim partnericam. Kljub pogodbam, ki so bile investicijsko obarvane in so drugačne od evropskih, Kitajska državam, ki so izjemno zadolžene, že odpisuje nekatere dolgove. Tako je na primer leta 2000 zamrznila obvezo odplačevanja dolga Maliju in še do danes ni zahtevala povračila. Kljub temu, da gre za konkretne projekte, lahko na ta primer gledamo kot na neke vrste 'dobrodelno dejanje', kljub temu da ne nosi tega imeni in da v osnovi ni bilo zasnovano tako (AEO 2011, 123). Kljub temu, da deluje na podoben način, noče vstopiti v vspostavljen zahodni sistem. Vidimo lahko, da je Kitajska v Afriki uspešna država, kljub temu, da ni del 'zahodnih institucij' in da ne samo izkorišča Afrike, temveč ji tudi marsikje in z marsičem pomaga.

Če zaključim, bi morala EU bolj sodelovati z novimi partnerji in delati bolj v interesu Afrike. V interesu vseh je, da so dobro urejena ključna področja kot so infrastruktura, preskrba s hrano ter mir in varnost. Potrebno je tudi pomagati Afriki, da izboljša svoje državniške institucije, da bo zmožnejša boljše in jasneje predstaviti in zahtevati svoja stališča napram drugim. Prav tako bi morali tradicionalni partnerji jasneje dokazati in razložiti svoje povezave med gospodarskimi in političnimi pogojevanje. S tem bi se zabrisala tekmovalnost med starimi in novimi partnerji in bi se tako njuni programi dopolnjevali in ne izključevali (Kragelund 2010, 24).

Te spremembe v svetovnem gospodarstvu nam nudijo razmislek o koncu postkolonializma. Novo nastajajoča partnerstva odražajo normalizacijo mednarodnih odnosov. Izziv trenutnega časa je, kako ta trend spremeniti v močno, trajno in skupno rast za celotno celino. Za uspeh je potrebno sodelovanje afriških držav. Izkoristiti morajo tekmovalnost akterjev, da se kar najbolje izkažejo, na njeni zemlji in jo obrniti v svojo korist (AEO 2011, 132). Razvojna pomoč s strani EU ima dolgo tradicijo in je količinsko daleč pred Kitajsko. To je pa v bistvu trenutno edina prednost, ki jo ima. Kitajska razvojna pomoč na drugi strani je pa 'kot naročena' za trenutno svetovno gospodarsko situacijo, saj dopolnjuje prizadevanja EU in Afriki daje dodatno vrednost, ki je ta do sedaj ni dobivala iz Evrope. Dokaz, da je Kitajska uspešnejša, je vsekakor hitri napredek, ki ga beležijo na področju rasti in števila investicij ter projektov, medem pa razvojna pomoč EU trenutno miruje oziroma celo stagnira. Dejstvo je, da je Kitajska fleksibilnejša in se hitreje prilagaja spreminjajočemu afriškemu okolju, saj uporablja drugačne instrumente in prijeme kakor EU. Vsekakor je razvojna pomoč EU dobra a ima tudi določene pomankljivosti. Popolnoma enako je z Kitajsko, tudi ta ni samo absolutno dobra. Uporablja instrumente, ki niso neposredno razvojna pomoč (kot jo dojemamo v EU) in s tem daje rezultate, ki posledično spreminjajo podobo Afrike. Menim, da razvojna pomoč v današnjem svetu enostavno ni več to kaj si EU predstavlja, da je in dokaz tega je ravno Kitajska. Razvojna pomoč danes pomeni tudi ekonomsko sodelovanje in v tem je Kitajska danes uspešnejša v Afriki kakor EU.

Ključno za Afriko v tem trenutku je, da izkoristi tako stare, tradicionalne partnerice, kakor tudi nove države za oblikovanje boljše domače razvojne politike in za krepitev lastne notranje integracije. Šele takrat bomo lahko govorili o uspehu (OECD Observer, 2011). Kot smo lahko videli, imata tako razvojna pomoč EU kakor tudi Kitajske določene probleme in pomanjkljivosti, kot smo ugotovili na podlagi

preučevanja primarne in sekundarne literature. Če na tem mestu odgovorim na v uvodu zastavljeno hipotezo, ki pravi:

H1: Kitajska razvojna pomoč je uspešnejša kakor razvojna pomoč EU.

Na podlagi predelane literature potrjujem v uvodu zastavljeno hipotezo in ugotavljam, da je kitajska razvojna pomoč Afriki uspešnejša kakor evropska. Zakaj? Kitajska je gospodarsko in tehnično vse bolj podkovana in tako lahko danes nudi iste (primerljive z EU) rezultate v primerljivem času in to ceneje kakor EU, kar pred desetletjem še ni bila sposobna. Uspeva ji izpeljati projekte do konca z manjšimi sredstvi in z dobrimi rezultati. V magistrski nalogi sem ugotovil, da Kitajska kriterijem, ki so desetletja nastajali na zahodu, z velikim vplivom iz EU, ne sledi. Kitajska bolj pragmatično pristopa k razvojni pomoči, predvsem pa se ne trudi biti mednarodno primerljiva z zahodom, saj obe strani zasledujeta različne cilje. Kitajska uporablja (izkorišča) razvojno pomoč na svoj način, ob tem pa ima Afrika korist v obliki več infrastrukture, zaposlitev, priložnosti ipd, kar najbolj čutijo predvsem najnižji sloji afriške družbe. Dejstvo je, da je razvojna pomoč le eno izmed orodij sodelovanja in ustvarjanja mednarodnega ekonomskega okolja (Benko v Bučar in Milosavljević 2011, 86) in kot izgleda, se trenutno Kitajci bolje prilagajajo času in okoliščinam, ki nastajajo v Afriki, kakor pa EU. Konec koncev pa to sploh ni tako bistveno, saj je najvažnejše, da najbolj, zaradi vse večje prisotnosti Kitajske na celini, pridobiva prav Afrika.

7 Literatura

ACP Member States. 2012. The Secretariat of the African, Caribbean and Pacific Group of States. Dostopno prek: http://www.acpsec.org/en/acp_states.htm (16. januar 2012).

AEO, African Economic Outlook. 2011. OECD Development Centre, *Annual reference book-journal*. Dostopno prek: http://www.uneca.org/eca_resources/Publications/books/aeo2011/EN-AEO2011.pdf (29. oktober 2011).

African Success. 2008. Biography of Festus Mogae. Dostopno prek: <http://www.africansuccess.org/visuFiche.php?id=572&lang=en> (17. januar 2012).

Barratt, Bethany. 2008. *Human Rights and Foreign Aid. For love or money?* New York: Routledge.

BBC Mobile. 2012. Profile: Sudan's Omar al-Bashir. *BBC Mobile*, 5. december. Dostopno prek: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-16010445> (15. januar 2012).

Carbone, Maurizio. 2007. *The European Union and International Development: The politics of foreign aid*. London in New York: Routledge.

Bertoncelj, Irena. 2009. Sodelovanje s skupino afriških, karibskih in pacifiških držav. V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Sabina Kajnč in Damjan Lajh, 371–7. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Bučar, Maja in Boštjan Udovič. 2007. Oblikovanje strategije mednarodnega razvojnega sodelovanja Slovenije ob upoštevanju načel EU. *Teorija in praksa* 44 (6): 842–61. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20076_Bucar_Udovic.pdf (16. maj 2012).

Bučar, Maja in Marko Milosavljević. 2011. Poročanje o mednarodnem razvojnem sodelovanju v slovenskih medijih. *Javnost. The public* 18: 83–104.

Burnell, Peter (1997): *Foreign aid in a changing world*. Buckingham, Philadelphia: Open University Press.

Cencen, Marjan. 2011. *Mednarodni položaj Kitajske po koncu Hladne vojne*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

DAC List of ODA Recipients. 2012. DAC List of ODA Recipients Effective for reporting on 2011, 2012 and 2013 flows. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/9/50/48858205.pdf> (15. januar 2012).

Dahman Saidi, Myriam in Christina Wolf. 2011. Recalibrating Development Co-operation: How Can African Countries Benefit from Emerging Partners? OECD Development Center, *Working Paper* No. 302 julij. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/44/44/48450803.pdf> (11. november 2011).

Discover Bandung. 2012. Welcome to Discover Bandung. Dostopno prek: <http://discoverbandung.chasecareer.net/> (16. januar 2012).

ECDPM, European Centre for Development Policy Management. 2010. The EU and Africa. The policy context for development. *ECDPM Brief*, november. Dostopno prek: [http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Download.nsf/0/3355884C1EE2D093C12577E700482338/\\$FILE/EU%20and%20Africa%20policy%20context%20for%20development_BOND&ECDPM.pdf](http://www.ecdpm.org/Web_ECDPM/Web/Content/Download.nsf/0/3355884C1EE2D093C12577E700482338/$FILE/EU%20and%20Africa%20policy%20context%20for%20development_BOND&ECDPM.pdf) (18. november 2011).

EEPA, Europe External Policy Advisors. 2011. 11 Frequently Asked Questions on EU Aid. *EEPA Brief*, februar. Dostopno prek: http://www.developmentportal.eu/wcm/dmdocuments/FAQ/FAQ_DevPortal_20110216.pdf (16. november 2011).

Europa. 2012a. *Summaries of EU legislation. Evropski razvojni sklad (ERS)*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_sl.htm (19. maj 2012).

---2012b. *Summaries of EU legislation. Code of Conduct on Complementarity and the Division of Labour in Development Policy*. Dostopno prek: http://europa.eu/legislation_summaries/development/general_development_framework/r13003_en.htm (20. maj 2012).

Go 2 Africa. 2012. Tanzania. Dar es Salaam. Dostopno prek: <http://www.go2africa.com/tanzania/dar-es-salaam> (17. januar 2012).

GOV, Chinese Government's Official Web Portal. 2012a. *China's Foreign Aid. Course of Development in Foreign Aid*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_3.htm (18. maj 2012).

---2012b. *China's Foreign Aid. Major Fields*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_6.htm (18. maj 2012).

---2012c. *China's Foreign Aid. Foreign Aid Policy*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_3.htm (18. maj 2012).

---2012d. *China's Foreign Aid. Financial Resources for Foreign Aid*. Dostopno prek: http://www.gov.cn/english/official/2011-04/21/content_1849913_4.htm (18. maj 2012).

GPF, Global Policy Forum. 2012. UN Security Council. General Analysis on Security Council. Dostopno prek: <http://www.globalpolicy.org/security-council.html> (17. januar 2012).

Grimm, Sven. 2004. *The institutional architecture*. London: Overseas Development Institute.

Gur, Emre M. 2006. Evolution of EU's development policies, what prospects for future. *Institut Européen Des Hautes Etudes Internationales*. Dostopno prek: <http://www.iehei.org/dheei/istanbul/memoires/GUR.pdf> (15. november 2011).

G8 Information Centre. 2011. What is the G8? Dostopno prek: http://www.g8.utoronto.ca/what_is_g8.html (2. december 2011).

Helsinki paket – *Helsinki package*. 1991. Sporazum je prijateljski dogovor, ki ureja upravljanje z uradno razvojno pomočjo izvoznih kreditov med Avstralijo, Japonsko, Kanado, Korejo, Novo Zelandijo, Norveško, Švico, ZDA in EU (vključno z vsemi državami članicami), podpisan v Helsinkih, prestolnici Finske, v veljavi od leta 1992. Dostopno prek: <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=5954> (15. januar 2012).

Hencke, David. 2010. EU aid for Africa ends up in tax havens, watchdog claims. *The Guardian*, 25. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/business/2010/nov/25/european-investment-bank-criticised> (17. november 2011).

HRW, Human Rights Watch. 2011. You'll be fired if you refuse: Labour abuses in Zambia's Chinese State-owned Copper Mines. *HRW report*, november. Dostopno prek: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/zambia1111ForWebUpload.pdf> (4. november 2011).

Hu, Jintao. 2011. *Chinese President Hu's speech at G20 Summit in Cannes*. Cannes, 4. november. Dostopno prek: <http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/newsrelease/counselorsoffice/bilateralexchanges/201111/20111107815371.html> (8. november 2011).

Jackson, Nicole. 2012. Protesters' stories: Peter Tatchell and Robert Mugabe. *The Guardian*, 13. januar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/uk/2012/jan/13/protesters-peter-tatchell-mugabe-zimbabwe> (15. januar 2012).

Kodeks EU o dopolnjevanju in boljši delitvi dela med donatorkami – *Code of Conduct on Complementarity and the Division of Labour in Development Policy*. 2007. Sprejet 28. februarja, v Bruslju, v veljavi od 15. maja 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0072:FIN:EN:PDF> (22. maj 2012).

Kragelund, Peter. 2010. The Potential Role of Non-Traditional Donors' Aid in Africa. International Centre for Trade and Sustainable Development, *Issue Paper* No. 11, februar. Dostopno prek: <http://dspace.cigilibrary.org/jspui/bitstream/123456789/28195/1/The%20potential%20role%20of%20non-traditional%20donors%20aid%20in%20Africa.pdf?1> (9. november 2011).

Lamer, Wiebke. 2009. European Aid to Africa: The Need for Reform. *The Henry Jackson Society*, 6. april. Dostopno prek: <http://www.henryjacksonsociety.org/stories.asp?id=1118> (17. november 2011).

Lancaster, Carol. 2007. The Chinese Aid System. Center for Global Development. *Essay*, junij. Dostopno prek: http://www.cgdev.org/files/13953_file_Chinese_aid.pdf (7. november 2011).

L'Organisation internationale de la Francophonie. 2012. Welcome to the International Organisation of La Francophonie's official website. Dostopno prek: <http://www.francophonie.org/English.html> (16. januar 2012).

Maastrichtska pogodba, Pogodba o Evropski uniji – *Treaty On European Union*, podpisana 7. februarja 1992 v Maastrichtu, v veljavi od 1. novembra 1993. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html> (22. maj 2012).

Maršalov načrt – *Marshall Plan*. 1947. Predlagal Državni sekretar ZDA George Marshall, 12. julija, v Washingtonu ZDA, v veljavi do leta 1951. Dostopno prek: http://www.archives.gov/exhibits/featured_documents/marshall_plan/images/marshall_plan_page_1.jpg (2. december 2011).

Mbaye, Sanou. 2011. Africa will not put up with a colonialist China. A strategy of striking deals with corrupt leaders and seizing control of African industries will ultimately backfire. *The Guardian*, 7. februar. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2011/feb/07/china-exploitation-africa-industry> (2. november 2011).

McKinsey Global Institut. 2010. Lions on the move: The progress and potential of African economies. *McKinsey Global Institute publication*, junij. Dostopno prek: http://www.mckinsey.com/mgi/publications/progress_and_potential_of_african_economies/pdfs/MGI_african_economies_full_report.pdf (30. oktober 2011).

Moxley, Mitch. 2010. China Moves from Aid Recipient to Aid Donor. *Ipsnews*, 9. julij. Dostopno prek: <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=52098> (7. november 2011).

Niquet, Valérie. 2007. China's African Strategy. *Politique étrangère*, 3 (2). Dostopno prek: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/0805-Niquet-ANG.pdf> (28. oktober 2011).

ODAMOZ. 2007. *DAC Statistical Reporting Directives*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/28/62/38429349.pdf> (20. maj 2012).

OECD. 2010. *Development aid reaches an historic high in 2010*. Aid Statistics. Dostopno prek: http://www.oecd.org/document/35/0,3746,en_2649_34447_47515235_1_1_1_1,00.html (18. november 2011).

---2011. *History of DAC Lists of aid recipient countries*. Aid Statistics. Dostopno prek: http://www.oecd.org/document/55/0,3746,en_2649_34447_35832055_1_1_1_1,00.html (18. november 2011).

---2012. *Net Official Development Assistance From Dac And Other Oecd Members In 2011*. Dostopno prek: http://www.europolitics.info/pdf/gratuit_en/312255-en.pdf (22. maj 2012).

OECD Observer. 2011. Africa's emerging partnerships. *OECD Article* No. 285 Q2. Dostopno prek: http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/3558/Africa_92s_emerging_partnerships.html (27. oktober 2011).

Pariška deklaracija o učinkovitosti pomoči – *Paris Declaration on Aid Effectiveness*, sprejeta 2. marca 2005 na Forumu na visoki ravni v Parizu. Dostopno prek: <http://www.mfdr.org/sourcebook/2-1Paris.pdf> (25. maj 2012).

Peev, Gerri. 2011. Dance lessons in Africa, jets for tyrants, derelict offices... how EU wastes aid billions. *MailOnline*, 18. april. Dostopno prek: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1377837/EU-wastes-aid-billions-dance-lessons-Africa-jets-tyrants-derelict-offices.html> (18. november 2011).

RTV Slovenija. 2011. Nigerijski mogotec najbogatejši človek v Afriki. Forbesov seznam 40, *RTV Slo multimedijski center*, 19. november. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/svet/nigerijski-mogotec-najbogatejsi-clovek-v-afriki/270975> (28. november 2011).

Rice, Xan. 2011. China's economic invasion of Africa. A million Chinese people, from engineers to chefs, have moved to work in Africa in the past decade. How has the trade boom changed their lives? *The Guardian*, 6. februar. Dostopno prek:

<http://www.guardian.co.uk/world/2011/feb/06/chinas-economic-invasion-of-africa?INTCMP=SRCH> (5. november 2011).

Rimska pogodba – *Treaty of Rome*. 1957. Podpisana med Belgijo, Francijo, Italijo, Luksemburgom, Nizozemsko in Zahodno Nemčijo, 25. marca, v Rimu, prestolnici Italije, v veljavi od 1. januarja 1958. Dostopno prek: http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/12002E/htm/C_2002325EN.003301.html (2. december 2011).

Samura, Sorious. 2008. The pitfalls of Africa's aid addiction. *BBC News*, 24. november. Dostopno prek: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7740652.stm> (29. november 2011).

Schum, Peter. 2010. Uncaging the lions. Business is transforming Africa for the better. *The Economist*, 10. junij. Dostopno prek: <http://www.economist.com/node/16317978> (1. november 2011).

Sindzingre, Alice. 2011. Foreign Aid: Assessing the Main Issues and Theoretical Debates. Research Colloquium, Department of Development Studies, University of Vienna, *Research Paper*, 13. oktober. Dostopno prek: http://ie.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/proj_int_entwicklung/Veranstaltungs_Attachments__Flyer_/Sindzingre_paper.pdf (11. november 2011).

Sloga. 2011. *Priročnik o uradni razvojni pomoči s predstavitvijo osnovnih načel*. Ljubljana: Sloga.

Smith, David. 2011. Chinese mining firms in Zambia under fire for mistreating workers. *The Guardian*, 3. november. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/global-development/2011/nov/03/chinese-mining-zambia-mistreating-workers?INTCMP=ILCNETTXT3487> (3. november 2011).

Sporazum Cotonou – *Cotonou Agreement*. 2000. Podpisan med EU in 78 državami Afrike, Karibov in Pacifika, 28. februarja, v Cotonouju, največjem mestu Benina, v veljavi od 2003 naprej. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A1215\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:22000A1215(01):EN:NOT) (2. december 2011).

Sporazum Lomé – *Lomé Convention*. 1975. Podpisan med ES in 77 državami v razvoju, 28. februarja, v Loméju, prestolnici Toga, v veljavi do 23. junija 2000. Dostopno prek: <http://www.acpsec.org/summits/gabon/cwealth/chap8rev.htm> (2. december 2011).

Sporazum Yaoundé – *Yaoundé Convention*. 1963. Podpisan med ES in 18 bivšimi afriškimi kolonijami, 20. julija, v Yaoundéju, prestolnici Kameruna, v veljavi od 1. junija 1964 do 1975. Dostopno prek:

http://www.europarl.eu.int/facts/6_4_5_en.htm (2. december 2011).

SURS, Statistični urad Republike Slovenije. 2011. Bruto domači proizvod (BDP). Dostopno prek: http://www.stat.si/vodic_oglej.asp?ID=146&PodrocjeID=3 (2. december 2011).

Svetovna banka. 2011. Doing business. Most Improved Business Reformers in DB 2011. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/reforms/top-reformers-2011> (3. november 2011).

The Commonwealth. 2012. Commonwealth Secretariat. Who We Are? Dostopno prek: <http://www.thecommonwealth.org/subhomepage/191086/> (15. januar 2012).

The Group of 77. 2012. The Member States of the Group of 77. Dostopno prek: <http://www.g77.org/doc/members.html> (16. januar 2012).

The Non-Aligned Movement. 2012. Members, Observers and Guests. Dostopno prek:

<http://www.namegypt.org/en/aboutname/membersobserversandguests/pages/default.aspx> (15. januar 2012).

Točka IV Trumanove doktrine – *Point IV of the Truman doctrine*. 1949. Sprejel in podpisal predsednik ZDA Harry S. Truman, 20. januarja, v Washingtonu ZDA, v veljavi do leta 1953, ko je bila združena z drugimi programi razvojne pomoči. Dostopno prek: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/466343/Point-Four-Program> (2. december 2011).

UNDP, United Nations Development Programme. 2012. The Development Goals. Eight Goals for 2015. Dostopno prek: <http://www.beta.undp.org/content/undp/en/home/mdgoverview.html> (17. januar 2012).

Woods, Ngaire. 2008. Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistance. *International Affairs*, 84 (6).

Dostopno prek: <http://www.globaleconomicgovernance.org/wp-content/uploads/ChinaNew%20donorsIA.pdf> (6. november 2011).

Zakon o razvoju kolonij – *Colonial Development Act*. 1929. Sprejel in razglasil britanski kralj z nasveti in soglasjem Zgornjega doma parlamenta, 26. julija, v Londonu, Velika Britanija, v veljavi do 19. novembra 1998. Dostopno prek:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1929/5/pdfs/ukpga_19290005_en.pdf (2. december 2011).

Zijlma, Anouk. 2012. Facts about Africa. *GoAfrica*. Dostopno prek: <http://goafrica.about.com/od/africatraveltips/a/africafacts.htm> (15. januar 2012).